

INTRODUCCIÓ

Al començament de 1872, quan es disposava a pronunciar aquestes conferències, “Sobre l'avenir de les nostres escoles”, per encàrrec de la Societat Acadèmica, feia poc que Nietzsche havia complit vint-i-set anys, i precisament els primers dies de gener distribuïa entre els amics els primers exemplars, acabats d'imprimir, d'*El naixement de la tragèdia*. Sabia que deixava rere seu una obra decisiva amb la qual superava les seues pròpies esperances, que havia llançat un desafiament no sols al món erudit, que era el seu, sinó també als valors, als judicis dominants, amb el posat de qui es presenta en escena com a filòsof, sense cerimònies. Això el va fer sentir-se vell, buit, extenuat. Quinze anys després, en recordar aquella experiència, va dir: «Quines vivències cal haver tingut per a poder escriure als vint-i-set anys *El naixement de la tragèdia*!». Li semblava que havia passat una eternitat des dels anys en què encara era estudiant: per un moment, Nietzsche va concedir un descans a la voluntat, va mirar al voltant amb nostàlgia i girà els ulls arrere. A l'esquena va albirar encara la seua joventut —al cap i a la fi, havien passat pocs anys de llavors ençà—, encara tenia esperances de recobrar quelcom d'aquella època. Amb un estat d'ànim semblant van nàixer aquestes conferències; i a un oïdor excepcional, Jacob Burckhardt, no se li va escapar el *pathos* que hi havia darrere: «Hauria d'haver-ho sentit! En uns certs moments la qüestió entusiasitava; però després s'intuïa una profunda tristesa...!».

Potser va ser en aquella ocasió quan Burckhardt va entendre millor Nietzsche, quan més prop va estar d'ell (en canvi, Nietzsche va sentir la fascinació de Burckhardt durant molts anys). I en els cursos universitaris que començà poc després sobre la civilització grega, la petjada de Nietzsche va ser més incisiva —gairebé una coloració de fons— del que pot semblar pel simple reconeixement d'*El naixement de la tragèdia* que Burckhardt insereix en les seues lliçons. Per la seua banda, també Nietzsche va rebre la influència de Burckhardt, que s'expressa de la manera més clara i rellevant precisament en aquestes conferències *Sobre l'avenir de les nostres escoles*. En les lliçons dels anys anteriors, que posteriorment es van fer famoses amb el títol *Consideracions sobre la història del món*, Burckhardt havia abandonat per un temps la seua mesurada actitud habitual de cautela i de reserva, per a obrir-se gairebé filosòficament, per a intentar una teorització sobre l'esdevenir històric.

Nietzsche va acceptar amb entusiasme aquella invitació, amb l'esperança d'implicar-hi el reservat historiador, de llançar-lo a una empresa comuna. En realitat, les conferències anaven dirigides a Burckhardt, qui estava escoltant, efectivament: el seu tema central és la contraposició de Burckhardt entre cultura i Estat, l'enemistat radical que existeix entre aquests dos poders. Nietzsche trasllada aquesta perspectiva històrica al present, mostra que en aquesta lluita, avui l'Estat va derrotant la cultura, que la difusió de la instrucció, d'una banda, i la seua debilitació i especialització, de l'altra, condueixen fatalment a una subordinació total de la cultura a l'Estat. Nietzsche sembla proposar l'esperança de poder invertir aquesta tendència. Potser pensava en grups de resistència, en la unió d'individus en nom de la inactualitat, en la restauració d'un classicisme no universitari. Aquest podia ser el senyal llançat a Burckhardt, com una crida a l'acció.

En canvi, des del punt de vista teòric, aquestes conferències són el testimoniatge més ortodoxament schopenhauerià, si bé per la mediació de Burckhardt, que Nietzsche ens ha deixat. I, d'altra banda, aquesta és la raó de la benevolència momentània que envers ell va demostrar Burckhardt, deixeble fidel de Schopenhauer. És veritat que en *El naixement de la tragèdia*, i en part en les *Inactuals*, Nietzsche es mostra igualment atret i subjugat per Scho-

penhauer: això, però, no li impedeix contaminar el quadre schopenhauerià d'*El naixement de la tragèdia* amb la mescladissa de molts elements wagnerians, ni tampoc circumscriure i desviar l'antihistoricisme de la segona *Inactual*, la que tracta de la història, o transformar l'element específic, doctrinal i personal, en l'ideal genèric del filòsof, en *Schopenhauer com a educador*. En canvi, en aquestes conferències, Nietzsche es mostra estranyament flexible enfront del mestre: val a dir que no hi ha discussions teòriques ni morals, però totes les referències a una visió del món bàsica són unívokes i ortodoxes. És veritat que, per a debatre els problemes de l'educació i de la cultura, Nietzsche emprà només una ficció literària en la qual el personatge dominant, un filòsof vell i venerable, sosté precisament la tesi d'una cultura clàssica, aristocràtica, antimoderna, antihistòrica i antiacadèmica. I, no obstant això, a través d'aquest filòsof es transparenta amb claredat la imatge de Schopenhauer; i qui pronuncia les conferències ni tan sols dissimula l'admiració pels pensaments d'aquest personatge principal.

Hi ha dos punts més notables en aquesta ortodòxia de Nietzsche. Abans de res, l'adhesió a la metafísica de l'art schopenhaueriana, amb tot el que hi va lligat, com l'exaltació del geni, acollida en aquest cas fins i tot amb rigidesa excessiva, i inclosos els detalls com la invectiva contra la degeneració de la llengua alemanya; i, en segon lloc, un antihistoricisme declarat amb una rotunditat insòlita en Nietzsche i acompanyat de l'adopció d'una postura antihegeliana precisa. Enfront de la cultura i els seus problemes, el jove es troba en un «estat natural d'extrema indigència». I, tanmateix, «tots aquests partidaris de l'època actual... s'esforcen activament per reprimir i paralitzar aquest estat natural, per desviar-lo i sufocar-lo: i el mitjà predilecte consisteix a paralitzar mitjançant la denominada *cultura històrica* aquest impuls filosòfic connatural. Un sistema que fins fa poc gaudia d'una escandalosa fama mundial ha descobert la fórmula per a aquesta autodestrucció de la filosofia...». I una mica més endavant: «i avui els estranys filòsofs de les universitats semblen haver conspirat a fi de reforçar la fe del jove universitari en aquesta cultura històrica. Així, en lloc d'una interpretació profunda dels problemes eternament iguals, s'hi ha interposat una valoració històrica, fins i tot una recerca filològica...».

En aquell moment, Nietzsche pertanyia de fet al món universitari i tal vegada pensava que una lluita decisiva contra la cultura de la universitat només podia lliurar-se dins de la mateixa universitat. No obstant això, s'adonava de les dificultats per a poder distingir de manera il·luminadora la posició pròpia quan s'ataca la cultura universitària des de dins mateix. Si s'accepta aquest llenguatge, com es pot evitar la pedanteria precisament quan es parla contra la pedanteria? No és fàcil contraposar una cultura clàssica autèntica a una cultura clàssica falsa quan s'accepten els mateixos pressupòsits formals de la comunicació. En *El naixement de la tragèdia* havia gosat presentar una teoria de l'origen de la tragèdia grega en la forma d'assaig literari. Amb una ruptura formal anàloga, Nietzsche intenta en aquestes conferències —que apareixen en l'esfera més ortodoxa i més formal de comunicació acadèmica— reanimar la fantasia i la memòria de l'oïdor, obligar-lo a considerar els problemes de la cultura com a experiències íntimes, personals, les vibracions de les quals han d'haver sentit, almenys per un moment, tots els qui pertanyen al món acadèmic.

El marc d'aquesta rememoració el proporciona un embull d'elements autobiogràfics. Dos estudiants van d'excursió a Rolandseck seguint la riba del Rin i troben en el bosc que voreja el riu un vell filòsof, acompanyat d'un deixeble, i escolten els seus discursos sobre els problemes de les escoles alemanyes. Nietzsche embasta records de joventut. L'estiu de 1860, durant una passejada per un bosc del Harz, Nietzsche, que llavors tenia setze anys,

va decidir juntament amb Wilhelm Pinder i Gustav Krug, els dos amics de Naumburg, fundar una societat de cultura, l'Alemanya, en la qual tots tres es comprometeren a fer confluïr les seues dissertacions d'adolescents, els seus experiments literaris i musicals. Amb aquest record s'empalmen, en el marc de les conferències, altres reminiscències del període de Bonn, 1864-1865, quan l'amic que acompanyava Nietzsche al bosc vora el Rin, durant el seu primer any universitari, era Paul Deussen. Al final, la imatge del filòsof esquerp, iracund, autoritari, la transcripció literària de Schopenhauer, com hem dit, va lligada en la fantasia de Nietzsche a l'any següent, 1865-1866, quan, després d'haver-se traslladat a la Universitat de Leipzig, va llegir per primera vegada aquell filòsof i va sentir una impressió tan intensa que se'l va imaginar com una persona viva, amenaçadora, gairebé obsessiva.

I aquesta tristesa que Burckhardt sentia a través de les paraules de Nietzsche ens explica per què precisament en aquell moment, en tornar cap als anys de la seua primera joventut, li van acudir al cap les imatges del Rin i de Bonn, lligades al període de la seua melancolia més angoixant. Llavors havia vist de prop el món acadèmic i estudiantil, s'havia sentit per primera vegada *inactual*, allunyat de les aspiracions i de les creences del present, havia descobert que la seua passió per l'antiguitat significava això precisament. En l'última conferència descriu precisament el descoratjament, la desesperació del jove que descobreix que és un estranger en el món modern i se sent inermes entre els monstres que l'envolten. Tal vegada algú pot salvar-se, però qui sent d'aquesta manera normalment està destinat a una vida turmentada i mancada de grandesa. «Cap dels joves més generosament dotats no ha sigut aliè a aquesta necessitat incessant, esgotadora, desconcertant i extenuant de cultura: en l'època en què, pel que sembla, és l'única persona lliure en una realitat d'empleats i de servidors, paga aquesta grandiosa il·lusió de la llibertat amb turments i dubtes que es renovent contínuament... La seua situació és espantosa i indigna: oscil·la entre una activitat frenètica i un defalliment melancòlic. En aquest últim cas, se sent cansat, té mandra, temor al treball, espant de tota cosa gran, es nota ple d'odi contra si mateix... Ara intenta consolar-se amb una activitat incessant i precipitada, per a amagar-se, així, de si mateix. D'aquesta manera, la seua perplexitat i falta d'una guia de la cultura l'impulsen d'una forma d'existència a una altra...». En canvi, les naturaleses menys dotades troben el seu profit: «Tanmateix, el seu benestar no constitueix una compensació autèntica enfront del dolor d'un sol jove que senta inclinació per la cultura, que necessita un guia, i que, al final, deixe caure les regnes, desanimat, i comence a menysprear-se a si mateix». Aquest és el destí dels joves més o menys dotats i a això ha conduït el fals classicisme de la universitat. «Els nostres acadèmics *independents* viuen sense filosofia i sense art: per això, ¿com poden sentir la necessitat d'ocupar-se dels grecs i dels romans, si ja ningú no té motiu per a simular inclinació per ells...?». I, tanmateix, «si elimineu els grecs, amb la seua filosofia i el seu art, per quina escala pretendreu encara pujar cap a la cultura?».

Giorgio Colli

El títol que he donat a les meues conferències estava destinat, com correspon a un títol, a ser tan clar i incisiu com fora possible. Però —ara ho advertisc perfectament— per un excés de precisió ha sigut massa breu i, per tant, ha tornat a ser fosc. De manera que haig de començar aclarint —i fins i tot disculpant, en cas que siga necessari— davant dels meus il·lustres oïdors aquest títol i, per tant, l'objecte d'aquestes conferències. Si he promès parlar sobre l'avenir de les nostres escoles, amb això no he pensat en primer lloc en l'avenir específic ni en el desenvolupament posterior de les nostres institucions de Basilea d'aquesta naturalesa. Encara que sovint puga semblar que moltes de les meues observacions generals troben una exemplificació precisament en les nostres institucions educatives, tanmateix no soc jo qui fa aquestes exemplificacions i, per això, no voldria de cap manera assumir la responsabilitat de semblants aplicacions pràctiques, i això precisament per la raó que em considere massa estranger i inexpert, i em sent massa poc assabentat de la situació d'aquesta ciutat perquè puga estar en condicions de jutjar correctament una configuració tan particular de les relacions culturals o, fins i tot, per a ser capaç de delinear amb una certa seguretat el seu avenir. D'altra banda, soc totalment conscient de quin és el lloc en què haig de pronunciar aquestes conferències: es tracta d'una ciutat que intenta fomentar —en un sentit incomparablement grandios i en una mesura que deu avergonyir fins i tot els estats més grans— la cultura i l'educació dels seus ciutadans. Per consegüent, no m'equivoque quan supose que on es *fa* més per aquestes coses, es *pensa* també més en aquestes coses. D'altra banda, aquest ha de ser precisament el meu desig o, més ben dit, el meu pressupòsit, a saber, el d'entrar en una relació espiritual amb els oïdors, els quals han reflexionat sobre els problemes de l'educació i de la cultura en la mateixa mesura en què tenen intenció de fomentar amb els fets allò que han reconegut com a convenient. I —atesa l'amplitud del meu objecte i la brevetat de temps—, només em comprendran uns tals oïdors, és a dir, els qui endevinen clarament el que haja pogut indicar simplement, els qui completen el que haja hagut de callar, els qui en general necessiten, no ja instrucció, sinó simplement estímul per a recordar.

Per això, si bé haig de negar-me absolutament que em consideren un conseller no autoritzat respecte als problemes escolars i educatius de Basilea, encara menys pense fer profecies sobre l'avenir de la cultura i els instruments culturals abastant tot l'horitzó dels pobles civilitzats actuals: en aquest camp visual enormement vast, la mirada se m'obnubila, de la mateixa manera que es torna insegura en mirar a una distància massa pròxima. Per això, per les *nostres* escoles no entenc ni les particulars de Basilea ni les innumbrables formes de l'època present, entesa en el sentit més ampli i inclosos tots els pobles, sinó que em referisc a les *institucions alemanyes* en aquest domini, de què gaudim també ací. Hem d'ocupar-nos de l'avenir d'aquestes institucions alemanyes, és a dir, de l'avenir de l'escola primària alemanya, de l'escola tècnica alemanya, de l'institut alemany, de la universitat alemanya: en fer-ho, renunciem per ara a qualsevol classe de comparació i de valoració i ens observem amb l'afalagadora il·lusió que els nostres reglaments, en comparació amb els dels altres pobles civilitzats, són insuperables i han de servir universalment de model. N'hi ha prou amb dir que es tracta de les nostres escoles: el vincle que ens hi uneix no és casual i no es pot dir que les portem damunt com un abric. Més que res, com a monuments vius que són d'importants corrents de civilització, i en algunes formes fins i tot *utensilis domèstics dels nostres avantpassats*, ens vinculen al passat del poble i constitueixen en els seus trets essencials un llegat tan sagrat i digne d'amor que jo només podria parlar de l'avenir de les nostres escoles en el sentit d'una aproximació —tan estreta com siga possible— a l'esperit ideal del

qual procedeixen. Tot i això, estic convençut que els nombrosos canvis introduïts per l'arbitrarietat de l'època actual en aquestes escoles, amb la finalitat de tornar-les més *actuals*, no són altra cosa que desfiguracions i aberracions respecte a la noble tendència primitiva de la seua constitució. I el que podem esperar del futur en aquest aspecte és una renovació, un rejuveniment i una purificació de l'esperit alemany en una tal mesura que d'ell renasquen en certa manera també aquestes institucions i, després d'aquest renaixement, semblen velles i noves: en canvi, les institucions presents, en general, pretenen ser *modernes* i *actuals*.

Només en el sentit d'aquesta esperança parle d'un avenir de les nostres escoles: i aquest és el segon punt sobre el qual haig d'explicar-me de bell principi per tal de justificar-me. En efecte, la més gran de totes les pretensions és voler ser profeta i, en conseqüència, ja el simple fet de declarar que no es pretén ser-ho esdevé ridícul. Ningú no hauria de tenir permès pronunciar-se en to de profecia sobre l'avenir de la nostra cultura i, en relació amb ella, sobre l'avenir dels nostres instruments i mètodes d'educació si no pot demostrar que en alguna mesura aquesta cultura futura existeix ja en el present i que en té prou amb entendre's al seu voltant en més mesura per a aconseguir exercir una influència necessària sobre l'escola i sobre les institucions educatives. Però permeteu-me endevinar l'avenir basant-me exclusivament, com un àugur romà, en les vísceres del present: en aquest cas, això equival senzillament a prometre una futura victòria a una tendència cultural ja existent, encara que de moment no s'aprecie, ni s'honre ni estiga difosa. No obstant això, vencerà, com jo crec amb plena confiança, perquè té de la seua part el més gran i potent aliat, la *natura*: ara bé, en dir això no podem ometre el fet que molts pressupòsits dels nostres mètodes moderns d'educació inclouen el tret de l'antinatura i, a més, que els defectes més fatals de la nostra època estan relacionats precisament amb aquests mètodes antinaturals d'educació. És clar que nosaltres no envegem qui se senta completament d'acord amb aquest present i l'accepte com una cosa *evident*, ni per aquesta fe ni per aquesta escandalosa paraula de moda —*evident*—; en canvi, qui haja arribat al punt de vista oposat, ja està desesperat, ja no té necessitat de combatre i, tan bon punt es lliure a la solitud, estarà amb tota seguretat sol. No obstant això, al centre, entre els servidors de l'*evidència* i els solitaris, hi ha els *combatents*, és a dir, els qui estan plens d'esperança. Com a expressió més noble i sublim d'aquests combatents, tenim davant nostre el gran Schiller, tal com ens el descriu Goethe en l'epíleg a *La campana*.

I les galtes s'encenien cada vegada més vermelles
amb aquesta joventut que no se'ns escapa mai,
amb aquest valor que tard o d'hora
venç la resistència del món obtús,
amb aquesta fe que, elevant-se sempre,
ara brolla intrèpida, ara es vincla pacient,
perquè el bé actue, cresca i siga útil,
perquè arribe per fi el dia dels nobles.

Desitjaria que els meus il·lustres oïdors accepten el que he dit fins ara en el sentit d'un prefaci que hauria de tenir per objecte només il·lustrar el títol de les meues conferències i defensar-lo de possibles malentesos i de pretensions injustificades. I ara, al començament de les meues consideracions, passe del títol al contingut: per a circumscriure de manera

clara l'àmbit general de pensaments a partir del qual s'ha d'intentar la formulació d'un judici sobre les nostres institucions de cultura, cal pronunciar, en entrar en matèria, una tesi expressada amb claredat, com un blasó gentilici que recorde, a qui s'hi acoste, a quina casa o a quina hisenda està a punt d'entrar, per si de cas, després d'haver considerat aquest blasó, prefereix girar l'esquena a una casa o a una hisenda així blasonades. Aquesta és la meua tesi.

Dos corrents aparentment contraposats, d'acció igualment perjudicial i concordants en els resultats, predominen en l'actualitat a les nostres escoles que originàriament partien de bases totalment diferents: d'una banda, la tendència cap a la màxima *extensió de la cultura* i, d'altra banda, la tendència a disminuir-la i afeblir-la. D'acord amb la primera tendència, cal portar la cultura a ambients com més va més amplis; pel que fa a la segona, es pretén de la cultura que abandone les seues supremes pretensions de sobirania i que es pose al servei d'una altra forma de vida, és a dir, al servei de l'Estat. Enfront d'aquestes tendències fatals de l'extensió i de la disminució, caldria desesperar-se sense cap perspectiva si no fora possible promoure d'alguna manera la victòria de dues tendències oposades, autènticament alemanyes i especialment amarades de futur: a saber, la tendència a la *restricció i concentració* de la cultura, com a antítesi de la seua màxima extensió possible, i la tendència al *reforç i l'autosuficiència* de la cultura, com a antítesi de la debilitació. D'altra banda, el fet de saber que aquestes dues tendències de l'extensió i de la debilitació són contràries a les intencions eternament iguals de la cultura, en la mateixa mesura que una restricció de la cultura a poques persones és una llei necessària de la natura i, en general, una veritat, ens autoritza a creure en la possibilitat d'una victòria. En canvi, l'única cosa que podrien aconseguir aquestes altres dues tendències seria fundar una cultura falsa.

Prefaci que s'ha de llegir abans de les conferències
malgrat que no es refereix exactament a les conferències

El lector del qual espere quelcom ha de tenir tres qualitats: ha de ser tranquil i llegir sense pressa, no ha de fer intervenir constantment la seua persona i la seua *cultura* i, finalment, no té dret a esperar —gairebé com a resultat— projectes. Jo no promet ni projectes ni nous programes per als instituts i per a les escoles tècniques; de fet, admire la naturalesa exuberant dels qui estan en condicions de recórrer fins al final el camí que des de les profunditats de l'empirisme ascendeix fins a l'eminència dels autèntics problemes culturals, i des d'allà dalt torna a les planures dels reglaments més àrids i dels plans més minuciosos; al contrari, m'acontente d'haver escalat —panteixant— una muntanya mitjana i de poder gaudir d'una vista oberta: quant als afeccionats als projectes, val a dir que en aquest llibre no podré acontentar-los.

Sens dubte, veig aproximar-se una època en què homes seriosos —al servei d'una cultura completament renovada i purificada, i amb un treball comú— passaran a ser també lectors de l'educació quotidiana, de l'educació que condueix precisament a aquesta cultura. Probablement, aquests homes tornaran a traçar projectes... però que lluny que queda aquesta època! I quantes coses hauran de succeir mentrestant! Potser, entre el present i aquesta època, s'haurà destruït l'institut; tal vegada s'haurà eliminat fins i tot la universitat o, almenys, es produirà una transformació tan completa de les escoles esmentades que els seus vells programes es presentaran davant de les mirades futures com a residus de l'època dels palafits.

Aquest llibre va destinat a lectors tranquils, a homes que encara no es deixen arrossegar per la pressa vertiginosa de la nostra grandiloqüent època i que encara no experimenten un plaer idòlatra en veure's esclafats per les seues rodes... és a dir, a pocs homes!

D'altra banda, aquests homes no poden acostumar-se a establir el valor de totes les coses a partir de l'estalvi o de la pèrdua de temps; aquests homes *encara tenen temps*, encara els està permès collir i triar, sense haver de censurar-se a si mateixos, les hores bones de la jornada i els seus moments fecunds i vigorosos, per a reflexionar sobre el futur de la nostra cultura. Aquests homes poden també pensar que han passat la jornada de manera veritablement profitosa i digna, és a dir, en la *meditatio generis futuri*. Un home així no ha oblidat encara pensar i, quan llegeix, coneix el secret de llegir entre línies; més encara: té una naturalesa tan pròdiga que continua reflexionant sobre el que ha llegit, tal vegada molt després d'haver deixat el llibre. I tot això no per a fer-ne una recensió o escriure un altre llibre, sinó simplement per reflexionar. És un balafiador que mereix càstig! Ell, que és prou tranquil i despreocupat per a endinsar-se amb l'autor per un camí que porta lluny i els confins del qual només veurà amb plena claredat una generació molt posterior! En canvi, si el lector, abrivadament excitat, recorre a l'acció immediata, si vol collir els fruits de l'instant que difícilment podrien assolir generacions senceres, en aquest cas hem de témer que no haja entès l'autor.

Finalment, la tercera exigència i més important consisteix a no fer intervenir contínuament, com fa l'home modern, la seua persona i la seua cultura, gairebé com una mesura segura i un criteri de totes les coses. Més que res, el que desitgem és que siga prou culte perquè valore bastant poc la seua cultura, perquè la pugui fins i tot menysprear. En aquest cas podria, és clar, abandonar-se i amb la màxima confiança deixar-se guiar per l'autor, el qual

s'atreveria a parlar-li basant-se únicament en la seua ignorància i en el seu coneixement d'aquesta ignorància. L'autor no pretén posseir cap altra cosa que un sentiment enfervorit per l'element específic de la nostra barbàrie alemanya actual, per allò que ens diferencia tan extraordinàriament dels bàrbars d'altres èpoques, com a bàrbars del segle XIX que som.

Ara bé, l'autor, amb aquest llibre a la mà, va buscant els qui se senten impel·lits en diverses direccions per un sentiment semblant. Deixeu-vos trobar, oh, solitaris, en l'existència dels quals crec! Vosaltres, els desinteressats que suporteu els dolors i les corrupcions de l'esperit alemany; vosaltres, els contemplatius, l'ull dels quals no va palpant, per dir-ho així, amb curiositat precipitada, l'aspecte extern de les coses, sinó que sap trobar l'accés al nucli de l'ésser; en el vostre honor, homes de sentiments nobles, diu Aristòtil que passeu per la vida vacil·lants i inactius, llevat que un gran honor o una gran obra us sol·liciten. Em dirigisc a vosaltres. Només per aquesta vegada, no us amagueu en la caverna del vostre aïllament i desconfiança. Llegiu almenys aquest llibre per a destruir-lo a continuació, amb la vostra acció, i fer-lo oblidar! Penseu que aquest llibre està destinat a ser el vostre herald: si vosaltres mateixos, proveïts de les vostres armes, us presenteu en l'arena, qui desitjarà encara mirar cap arrere, cap a l'herald que us ha cridat?

PRIMERA CONFERÈNCIA

Il·lustres oïdors, el tema sobre el qual teniu intenció de reflexionar amb mi és tan seriós i important, i en un cert sentit tan inquietant, que també jo, com vosaltres, pararia esment a qualsevol que prometera ensenyar res sobre això, tot i que fora una persona molt jove i malgrat que semblara totalment inversemblant que aquest jove, espontàniament i només amb les seues pròpies forces, poguera oferir res de suficient i d'idoni per a aquest problema. No obstant això, pot ser que haja sentit alguna cosa veritable respecte a l'inquietant problema del futur de les nostres escoles i que ara us la vulga tornar a contar; pot ser que haja tingut mestres importants, als quals convindria ja en gran manera profetitzar el futur, inspirant-se, igual que els harúspeps romans, en les vísceres del present.

En realitat, heu d'esperar una cosa semblant.

Per circumstàncies estranyes, però en el fons totalment innocents, vaig ser una vegada testimoni d'una conversa que sostenien precisament sobre aquesta qüestió homes notables, i els punts essencials de les seues consideracions, com també la manera d'encarar aquest problema, em van quedar gravats a la memòria massa profundament perquè no m'encaminara jo també en la mateixa direcció, sempre que reflexione sobre coses semblants. Però potser no tinc aquell valor ple de fe del qual llavors, davant de mi i per a meravella meua, van donar prova aquells homes, en pronunciar audaçment veritats prohibides i en construir les seues esperances amb més audàcia encara. Així doncs, m'ha semblat encara més útil posar per escrit per fi aquesta conversa a fi d'animar que d'altres emeten un judici sobre opinions i declaracions tan sorprenents. I per a aquesta finalitat, per raons particulars, he pensat aprofitar precisament l'ocasió que em proporcionen aquestes conferències públiques.

En efecte, soc conscient de quin és el lloc en què ara inste una reflexió general sobre aquella conversa i un examen ampli d'ella: veritablement, es tracta d'una ciutat que intenta fomentar —en un sentit incomparablement grandíol— la cultura i l'educació dels seus ciutadans en un tal grau que fins i tot pot provocar rubor a estats més grans. Així doncs, estic segur que no m'equivoque quan supose que on es fa tant per aquestes coses, també s'ha de *pensar* molt sobre elles. D'altra banda, ara quan torne a contar aquella conversa, només podré ser completament comprensible per a aquells oïdors que endevinen a l'instant allò que potser només s'ha indicat, que completen allò que haja calgut ometre, que en general necessiten, no pas rebre instrucció, sinó simplement que els refresquen la memòria.

I ara sentiu, il·lustres oïdors, la meua innocent experiència, i la conversa —menys innocent— d'aquells homes.

Posem-nos en la situació d'un jove estudiant, és a dir, en una situació que, en el moviment impetuós i incessant del present, és senzillament una cosa increïble: cal haver viscut aquesta situació per a poder creure una tal il·lusió despreocupada, en semblant goig arrancat a l'instant i gairebé fora del temps. Vaig passar un any en aquest estat, juntament amb un amic de la meua edat, a la ciutat universitària de Bonn, al costat del Rin: un any que per l'absència de projecte i d'objecte, i per la llibertat respecte a qualsevol classe de propòsit per al futur, es presenta a la meua manera de sentir actual gairebé com un somni, delimitat abans i després per dos períodes de vetla. Nosaltres dos ens vam mantenir impassibles malgrat viure en companyia de persones que en el fons tenien altres interessos i aspiracions. Tal vegada ens costava esforç satisfer o rebutjar les exigències, potser una mica massa vigoroses, d'aquells contemporanis nostres. Però fins i tot aquest joc amb elements con-

trastants té avui, quan tracte de recordar-lo, un caràcter semblant al dels obstacles de tota mena que trobem als somnis, quan creiem poder volar, per exemple, però ens sentim continguts per obstacles inexplicables.

Amb el meu amic tenia en comú nombrosos records d'aquell període anterior de vetla, de l'època en què anàvem a l'institut: haig de precisar millor un d'aquests records perquè explica el pas a la meua innocent experiència. En un viatge anterior pel Rin, emprès a les darreries de l'estiu, vaig concebre un projecte juntament amb aquell amic —gairebé al mateix temps i al mateix lloc, però cadascun de nosaltres l'havia pensat pel seu compte—, de manera que tots dos ens sentírem obligats a realitzar-lo precisament per aquella insòlita coincidència. Vam decidir llavors fundar una petita societat, formada per pocs companys, amb la finalitat de donar una organització sòlida i vinculant a les nostres tendències productives en l'art i en la literatura. O, per expressar-me de manera més senzilla, cadascun de nosaltres havia de comprometre's a enviar cada mes una producció pròpia, una poesia, un assaig, un projecte arquitectònic o una composició musical: després, cadascun dels altres tenia dret a emetre un judici sobre aquestes produccions, amb la franquesa sense reserves que convé a una crítica amistosa. D'aquesta manera, vigilant-nos mútuament, pensàvem estimular, i al mateix temps refrenar, els nostres impulsos culturals: i en realitat l'èxit va ser tant que ens va fer recordar amb sensació de gratitud, o més ben dit de solemnitat, aquell moment i aquell lloc que ens havien suggerit aquella idea.

Aquella sensació de gratitud solemne va trobar molt aviat una manera justa d'expressar-se quan vam prometre recíprocament fer tot el possible per visitar cada any —aquell dia— la localitat solitària, prop de Rolandseck, on en aquella ocasió, cap al final de l'estiu, asseguts pensativament l'un al costat de l'altre, ens havíem sentit sobtadament inspirats per a adoptar la mateixa decisió. La veritat és que no complíem aquella promesa amb prou rigor; però precisament perquè teníem en la consciència diversos pecats d'omissió, vam decidir tots dos amb la màxima fermesa —aquell any de vida estudiantil a Bonn, quan visquérem a la vora del Rin per un llarg període de temps— obeir en aquella ocasió no sols la nostra llei, sinó també el nostre sentiment, el nostre impuls de gratitud i visitar solemnement, el dia corresponent, la localitat pròxima a Rolandseck.

No va ser fàcil perquè just aquell dia la nombrosa i alegre companyia d'estudiants, que ens impedia volar, ens va donar molt de quefer i es va aferrar amb totes les forces a tots els fils que podien mantenir-nos a baix. La nostra companyia havia decidit per a aquell dia una gran excursió solemne a Rolandseck a fi de cerciorar-se una vegada més —al final del trimestre estival— de la fidelitat de tots els seus membres i, també, per a enviar-los després a casa amb el millor record d'aquell comiat.

Era un d'aquests dies perfectes que poden presentar-se, almenys en el nostre clima, només a final de l'estiu: cel i terra estaven l'un al costat de l'altra, plàcidament fosos en harmonia, meravellosament barrejats per la calor del sol, per la frescor de la tardor i per una infinitud blava. Vestits de la manera més variada i fantàstica —és a dir, d'una manera que ja només pot divertir els estudiants, atesa la tristesa de tots els altres vestits—, pujàrem a un vaixell de vapor, festivament guarnit en honor nostre, i col·locàrem sobre la coberta la bandera de la nostra societat. De les dues ribes del Rin ressonava de tant en tant un tret, que per ordre nostra comunicava als habitants del Rin o, sobretot, a l'hostaler de Rolandseck, la notícia que ens aproximàvem. No contaré la bulliciosa entrada, que des del desembarcador ens va conduir a través del poble excitat i curios, ni les diversions i bromes —no a l'abast de qualsevol— que ens permetíem entre nosaltres. Passe per alt el banquet cada

vegada més agitat fins a tornar-se salvatge i un increïble espectacle musical on hagueren de participar tots els convidats, ja amb execucions de solistes, ja amb intervencions de conjunt i que jo, com a conseller musical de la nostra societat, havia hagut d'estudiar prèviament i, per tant, vaig haver de dirigir. Durant el final una mica desordenat i cada vegada més veloç, vaig fer un senyal al meu amic i, tot seguit de l'acord final —semblant a un crit—, tots dos sortírem i, tancant darrere nostre un, diguem-ne, abisme udolador, vam desaparèixer.

De sobte, la quietud reparadora i silenciosa de la natura. Les ombres s'havien allargat ja una mica, el sol resplendia immòbil, però ja en l'ocàs, i de les onades verdes i espurnejants del Rin bufava un fresc hàlit sobre els nostres rostres suats. El nostre solemne aniversari ens comprometia només a les hores més avançades d'aquell dia, de manera que havíem pensat dedicar els últims moments de sol a una d'aquelles diversions de solitaris que en aquell temps teníem a la nostra disposició.

En aquella època sentíem passió pel tir de pistola, i aquesta habilitat tècnica va ser molt avantatjosa per a cadascun de nosaltres en la posterior carrera militar. El servent de la nostra societat coneixia el nostre camp de tir —una mica allunyat i en posició elevada— i ja ens havia portat allà dalt les pistoles. Aquell camp es trobava al marge superior del bosc que cobreix els petits pujols de darrere de Rolandseck, sobre un petit altiplà accidentat i bastant pròxim al lloc en què havíem de commemorar la nostra fundació. Sobre el pendent boscos, a un costat del camp de tir, hi havia una petita clariana que convidava a asseure's i permetia estendre la mirada cap al Rin, per damunt dels arbres i la vegetació: d'aquesta manera, l'horitzó que ressaltava contra el grup d'arbres estava format precisament per les línies belles i sinuoses de Siebengebirge i, sobretot, de Drachenfels, mentre que el centre d'aquell sector circular estava constituït precisament pel Rin centellejant que tenia entre els braços l'illa de Nonnenwörth. Aquell era el nostre lloc, consagrat per somnis i projectes comuns, i allí, en les hores següents de la vesprada, volíem retirar-nos o, més ben dit, havíem de fer-ho si desitjàvem concloure el dia amb l'esperit de la nostra llei.

A un costat, sobre aquell petit altiplà accidentat, s'alçava a poca distància el poderós tronc d'una alzina que es destacava solitari en la superfície, sense arbres ni arbustos, dels pujols baixos i ondulats. Sobre aquell tronc havíem tallat en col·laboració —temps enrere— un pentagrama, ben visible, que els huracans i temporals dels últims anys havien marcat encara més i oferia un excel·lent blanc per a la nostra habilitat de tiradors. Quan arribàrem al nostre camp de tir, la vesprada ja estava molt avançada i el tronc de la nostra alzina projectava una ombra llarga i acabada en punta sobre l'altiplà inculte i àrid. La calma era fonda: els arbres més alts que hi havia als nostres peus ens impedièren veure el Rin. Gran va ser la sacsejada produïda en aquella solitud pel so punyent —repetit pel ressò— dels nostres trets. Tot just havia disparat el segon projectil cap al pentagrama, quan vaig sentir que m'agafaven vigorosament per un braç i al mateix temps vaig veure que interrompien d'igual manera el meu amic mentre estava carregant la seua arma.

Tot d'una em vaig girar i vaig descobrir el rostre irritat d'un vell i al mateix temps vaig sentir que un gos robust em saltava a l'esquena. Abans que jo i el meu amic —immobilitzat de la mateixa manera per un altre individu una mica més jove— poguérem refer-nos-en, encara que només haguera sigut amb una paraula d'estupor, va ressonar la veu del vell, amb to amenaçador i violent.

—No, no! —ens cridava—, ací no es fan duels! Vosaltres menys que ningú no teniu dret a fer-ne, joves estudiants! Abaixeu les pistoles! Calmeu-vos, reconcilieu-vos, doneu-vos la mà. Com! Vosaltres, que heu de ser la sal de la terra, la intel·ligència del futur, la lla-

vor de les nostres esperances i ¿ni tan sols sabeu alliberar-vos d'aquest insensat catecisme de l'honor ni de les seues regles, dictades pel dret del més fort? Amb això no vull immiscir-me en els assumptes del vostre cor, però tot això no diu molt en favor del vostre cervell. Vosaltres, joves, que heu tingut com a educadors la llengua i la saviesa de l'Hèl·lade i del Laci, vosaltres, que sobre el vostre jove esperit s'han fet descendir precoçment —amb una sol·licitud que no podreu mai apreciar com es mereix— els raigs lluminosos dels homes savis i nobles de la bella antiguitat, ¿voleu prendre com a norma de conducta el codi de l'honor cavalleresc, és a dir, el codi de la insensatesa i de la brutalitat? Però considereu d'una vegada per sempre aquest codi com cal considerar-lo, reduïu-lo a conceptes clars, descobriu la seua miserable estretor i adopteu-lo com a banc de proves, no pas del cor, sinó de l'intel·lecte. Si aquest últim no el rebutja ara mateix, no teniu el cervell fet per a treballar en un camp en què les condicions indispensables que es requereixen són una enèrgica capacitat de judici que pugua partir amb facilitat els llaços del prejudici, i un intel·lecte orientat rectament, que estiga en condicions de separar amb claredat la veritat de la falsedat, encara que l'element distintiu estiga profundament ocult i no, com ocorre ara, a l'abast de la mà. Així doncs, en el cas que no tingueu el cervell apte per a tot això, busqueu, ben-volguts amics, una altra manera honorable de caminar pel món: feu-vos soldats o bé apreneu un ofici i persevereu-hi.

Vam respondre a aquell discurs agre —encara que cert— tot excitats, interrompent-nos l'un a l'altre.

—En primer lloc, us equivoqueu respecte al punt essencial, perquè no som ací, de cap manera, per a fer un duel, sinó per a practicar el tir de pistola. En segon lloc, sembla que no sapigüeu com funciona un duel: que potser us penseu que podem enfrontar-nos en aquesta solitud com dos bandolers, sense padrins, sense metges, etcètera? En tercer i últim lloc, cadascun de nosaltres té el seu propi punt de vista sobre el problema del duel i no volem veure'ns agafats per sorpresa, ni espantats per adoctrinaments com els vostres.

Aquella rèplica, sens dubte poc cortesa, li va causar mal efecte. De primer, quan s'adonà que en realitat no es tractava d'un duel, ens va mirar més amistosament, però les nostres paraules tan rotundes el van enutjar i remugà; quan vam atrevir-nos a exposar els nostres punts de vista, el vell va agafar impetuosament el braç del seu acompanyant i ens va cridar enutjat, mentre s'allunyava:

—Cal tenir pensaments, i no sols punts de vista!

I l'acompanyant va intervenir per a exhortar-nos:

—Una mica de respecte, encara que un home com aquest s'haja equivocat!

Durant aquest temps, el meu amic havia tornat a carregar l'arma i després de cridar «Alerta!» va disparar de nou sobre el pentagrama. Aquell tro sobtat a la seua esquena va posar furiós el vell; es va tornar a girar, va mirar amb odi el meu amic i abaixant la veu digué a l'individu més jove que l'acompanyava:

—Què hi farem? Aquests joves volen matar-me amb les seues explosions.

El més jove es va girar cap a nosaltres i digué:

—Heu de saber, en realitat, que la vostra sorollosa diversió és en aquest cas un autèntic atemptat contra la filosofia. Observeu aquest home venerable: és capaç fins i tot de pregar-vos que no dispareu en aquest indret. I quan un home com aquest prega...

—En efecte, es continua fent el mateix —el va interrompre el vell tot mirant-nos severament.

En el fons, no ens en sabíem avenir. No érem clarament conscients del que la nostra sorollosa diversió podia tenir en comú amb la filosofia, i no aconseguíem tampoc entendre per què havíem d'abandonar el nostre camp de tir per causa d'incomprensibles consideracions de cortesia. En aquell instant probablement teníem un aspecte molt indecís i malhumorat. L'acompanyant va adonar-se de la nostra momentània perplexitat i ens va explicar la situació.

—Ens veiem obligats —va dir—, a esperar ací durant dues hores, a pocs passos de vosaltres. Tenim una cita: un amic important d'aquest home ha de venir ací aquesta vesprada; i per a aquesta reunió hem triat un lloc tranquil on hi ha unes quantes banquetes, ací en el bosquet. Val a dir que no és agradable continuar espantant-nos amb els pròxims exercicis de tir. Suposem que els vostres propis sentiments us impediran continuar disparant ací, una vegada aclarit que qui ha escollit aquesta solitud tranquil·la i apartada per a trobar-se amb un amic és un dels nostres filòsofs més importants.

Aquella explicació ens va inquietar encara més. Ens sentírem amenaçats per un perill encara més gran que la simple pèrdua del camp de tir i vam preguntar precipitadament:

—On és aquest lloc tranquil? No deu ser ací a l'esquerra, en el bosquet?

—Això mateix.

—Però aquest lloc ens pertany a nosaltres dos aquesta nit —va intervenir el meu amic. Aquest lloc hem d'ocupar-lo nosaltres —exclamàrem tots dos.

En aquell moment la nostra solemne festa, decidida des de feia temps, era més important per a nosaltres que tots els filòsofs del món; i l'expressió del nostre sentiment va ser tan vivaç i impetuosa que potser ens feia semblar una mica ridículs, per aquell desig nostre, en si incomprensible, però manifestat amb tanta insistència. Els nostres inoportuns filòsofs ens van mirar amb un somriure interrogador, com si llavors ens tocara parlar a nosaltres per a justificar-nos. En canvi, guardàrem silenci perquè hauríem fet qualsevol cosa amb la condició de no traïr-nos.

I, així, els dos grups van continuar callats, l'un enfront de l'altre, mentre les copes dels arbres, en una gran extensió, havien adquirit el color vermell de l'ocàs. El filòsof mirava al sol, l'acompanyant mirava al filòsof i nosaltres dos al nostre amagatall en el bosc que precisament aquell dia perillava. Una sensació gairebé de ràbia es va apoderar de nosaltres. Per a què serveix la filosofia, pensàvem, si ens impedeix estar apartats i gaudir de l'amistat en solitud, si ens dissuadeix d'arribar a ser filòsofs nosaltres mateixos? Efectivament, creïem que el nostre aniversari era veritablement de naturalesa filosòfica. En semblant ocasió, desitjàvem formular intencions i plans seriosos per a la nostra existència posterior; en solitària meditació, esperàvem trobar quelcom que poguera satisfer i formar per al futur la part més íntima de la nostra ànima, com havia fet en el passat l'activitat productiva dels anys precedents de l'adolescència. En això precisament havia de consistir aquell acte d'autèntica consagració. Això era l'única cosa que havíem decidit precisament: estar sols, seure a meditar, com llavors, cinc anys abans, quan ens havíem concentrat junts i havíem arribat a aquella decisió. Havia de ser una cerimònia silenciosa, totalment projectada cap al record i el futur: entre tots dos, el present havia d'intervenir únicament com una línia de punts suspensius. I ara, en el nostre cercle màgic, s'hi havia introduït un destí advers i no sabíem com allunyar-lo: al contrari, l'estranyesa de totes aquelles coincidències ens provocava una sensació misteriosament excitant.

Vam restar callats durant una estona, els uns al costat dels altres, en grups hostils, mentre per damunt nostre els núvols de la vesprada es tornaven cada vegada més vermells i la

vesprada esdevenia com més va més serena i afable; escoltàvem en certa manera la respiració regular de la natura mentre aquesta, contenta de la seua obra d'art, conclouïa una jornada perfecta, el seu quefer quotidià. I de sobte, enmig de la quietud crepuscular es van elevar violents i confusos crits de goig que procedien del Rin. Es van sentir moltes veus allà lluny: havia de tractar-se dels estudiants, els nostres companys, que havien decidit fer una passejada amb barca pel Rin precisament a aquella hora. Pensàrem que havien d'haver notat la nostra absència i nosaltres mateixos trobàrem alguna cosa a faltar. Vaig alçar la pistola i gairebé simultàniament la va alçar també el meu amic. El ressò va respondre als nostres trets, i amb el ressò va arribar fins a nosaltres des de baix, com a senyal de reconeixement, un crit molt conegut. Efectivament, en la nostra societat érem cèlebres, i al mateix temps teníem mala fama, com a tiradors de pistola fanàtics. No obstant això, en aquell mateix moment sentírem el nostre comportament com la més greu descortesia envers els silenciosos forasters filosòfics, que fins llavors havien restat quietes, en serena contemplació, i després van saltar a un costat, terroritzats, pel nostre doble tret. Ens acostàrem ràpidament a ells tot exclamant:

—Perdoneu-nos. Aquests trets han sigut els últims que hem disparat per a avisar els nostres companys que són al Rin. I ells ho han comprès. Els sentiú? Si de totes maneres voleu quedar-vos en aquest lloc tranquil, a l'esquerra, en el bosquet, permeteu-nos almenys que també nosaltres ens asseguem allí. Hi ha unes quantes banquetes. No us destorbarem: estarem asseguts tranquils i callats. Però ja són més de les set i ara hem de baixar allí.

—Tot això sembla més misteriós del que és —vaig afegir després d'una pausa—; existeix entre nosaltres una seriosa promesa de passar allà baix les pròximes hores: també tenim raons poderoses per a fer-ho. Aquest lloc és sagrat per a nosaltres a causa d'un bell record i, per això, està destinat a inaugurar també un bell futur per a nosaltres. Així doncs, també per això, ens esforçarem per no deixar-vos un mal record tot i haver-vos espantat i molestat tantes vegades.

El filòsof va continuar callat; però el company, més jove, va dir:

—Desgraciadament, les nostres promeses i acords ens comprometen d'igual manera per al mateix lloc i per a les mateixes hores. La responsabilitat d'aquesta coincidència podem atribuir-la a algun destí o algun donyet.

—D'altra banda, amic meu —va dir el filòsof calmat—, ara estic content, més que abans, dels nostres joves tiradors de pistola. Has notat com de tranquils estaven fa un moment, quan contemplàvem el sol? No parlaven, no fumaven, estaven quietes: gairebé crec que meditaven.

Es va girar bruscament cap a nosaltres:

—Heu meditat? Conteu-m'ho mentre caminem junts cap al nostre comú lloc de quietud.

Llavors vam fer uns quants passos junts i avançàrem vessant amunt, enmig de l'ambient calent i humit del bosc, que ja estava bastant fosc. Mentre caminàvem, el meu amic va exposar amb franquesa els seus pensaments al filòsof; li va dir que havia temut per primera vegada, aquell dia, que un filòsof li impedira filosofar.

El vell esclafí el riure.

—Com! Temeu que el filòsof us impedisca filosofar? Una cosa així pot ocórrer: no ho heu experimentat? No heu tingut alguna experiència així en la vostra universitat? Però, que no escolteu les lliçons de filosofia?

La pregunta era incòmoda per a nosaltres, perquè no s'havia tractat d'això en absolut. D'altra banda, en aquella època encara creïem innocentment que qui tinga en una universi-

tat el càrrec i la dignitat de filòsof ha de ser també un filòsof: mancàvem d'experiència i estàvem mal informats. Diguérem amb franquesa que no havíem seguit cap curs de filosofia, però que, per descomptat, corregiríem la nostra negligència.

—Però què enteneu —va preguntar— per filosofar?

I jo vaig dir:

—Respecte a la definició, estem en un destret. No obstant això, per allò que creiem entendre, en tenim prou amb esforçar-nos seriosament per a reflexionar sobre la millor manera de poder arribar a ser homes cultes.

—Això és molt, però també poc —va murmurar el filòsof—: l'essencial és que mediteu bé sobre tot això! Ací tenim les banquetes: estarem molt lluny els uns dels altres. No cal dir que no vull destorbar les vostres meditacions sobre la manera d'arribar a ser homes cultes. Us desitge bona sort i... punts de vista, com sobre el problema del duel, és a dir, punts de vista correctes, originals, cultes, nous. El filòsof no vol impedir-vos filosofar amb la condició que no l'espanteu amb les pistoles. Per avui imiteu només els joves pitagòrics; havien de guardar silenci durant cinc anys, com a deixebles d'una autèntica filosofia, i vosaltres potser ho aconseguíu durant cinc quarts d'hora, al servei de la vostra pròpia cultura futura, de la qual us preocupeu amb tanta urgència.

Havíem arribat a la nostra meta: es va iniciar el nostre aniversari. Una vegada més, com cinc anys abans, el Rin lliscava entre la boira lleugera, una vegada més el cel resplendia i el bosc estava perfumat. L'angle més apartat d'una banqueteta allunyada ens va emparar: allí prenguérem seient gairebé amagant-nos, perquè ni el filòsof ni l'acompanyant pogueren veure'ns el rostre. Estàvem sols; la veu del filòsof, quan arribava apagada fins a nosaltres, ja s'havia transformat en una música natural a través del moviment a penes perceptible del fullatge, a través del murmur i el xiuxiueig de mil existències formiguejants dalt, a la part alta del bosc. Aquella veu actuava como un so, era semblant a un llunyà i monòton gemec. Veritablement, no hi havia res que ens molestara.

Va passar així un cert temps durant el qual l'ocàs s'enfosquia cada vegada més i el record de la nostra juvenil empresa cultural anava presentant-se més clar davant nostre. Així doncs, pensàvem que devíem la màxima gratitud a la nostra estranya associació: no sols havia sigut un complement —per dir-ho així— dels nostres estudis de batxillerat, sinó també una autèntica societat rica en fruits, en el marc de la qual havíem introduït també el nostre institut, considerat com un mitjà particular per a la nostra aspiració universal envers la cultura.

Érem conscients de no haver pensat en cap professió gràcies a la nostra societat. L'explotació gairebé sistemàtica d'aquests anys per part de l'Estat, que vol formar al més aviat possible treballadors útils i assegurar-se que siguen incondicionalment dòcils, amb exàmens molt durs, tot això havia restat allunyat mil milles de la nostra formació. I el fet que cap de tots dos sabérem encara amb precisió el que seríem i que ni tan sols ens preocupàrem gens ni mica d'aquest problema demostrava com de poc ens havia mogut cap instint utilitari, sense intenció d'obtenir avanços ràpids i de recórrer una cursa veloç. La nostra associació havia alimentat aquesta despreocupació feliç: en l'aniversari d'aquella ens sentíem agraïts de tot cor a aquesta despreocupació. Ja he dit una vegada que aquell gaudi de l'instant, sense cap objectiu, aquell bressoleig en el balanç de l'instant ha de semblar gairebé increïble —i, en qualsevol cas, censurable en la nostra època, hostil a tot allò que és inútil. Que inútils que érem! Cadascun de nosaltres hauria pogut disputar a l'altre l'honor de ser el més inútil. No volíem significar res, representar res, tendir a res, volíem mancar

d'avenir, l'única cosa que volíem era no ser útils per a res, còmodament ajaguts al llindar del present: i realment érem tot això, bo per a nosaltres!

En efecte, així pensàvem aleshores, il·lustres oïdors.

Immers en aquelles solemnes meditacions sobre mi mateix, estava a punt de tractar — amb la mateixa actitud jactanciosa — també el problema relatiu a l'avenir de les *nostres* escoles, quan vaig començar lentament a advertir que aquella música natural que ressonava des de la llunyana banqueteta del filòsof havia perdut el caràcter anterior, ens arribava bastant més penetrant i articulada. De colp i volta, vaig tenir la consciència que estava escoltant d'amagatotis: escoltava amb passió i agusava el sentit de l'oïda. Vaig tocar el meu amic — potser una mica cansat — i li vaig murmurar:

—No t'adormis! Que allà dalt hi ha una cosa que podem aprendre. És vàlid per a nosaltres, encara que no vaja dirigit a nosaltres.

Efectivament, sentia el jove acompanyant defensar-se amb una certa agitació i el filòsof, en canvi, atacar-lo amb un timbre de veu cada vegada més fort.

—No has canviat —l'apostrofa—, malauradament no has canviat. Em sembla increïble que sigues encara el mateix de fa set anys, quan et vaig veure per última vegada i em vaig acomiadar de tu amb poques esperances. Desgraciadament, haig de tornar a llevar-te — i no amb plaer, és clar — aquest vernís de cultura moderna amb què t'has cobert en aquest temps. I davall, què hi trobe? Indubtablement, el mateix i immutable caràcter *intel·ligible*, com ho entén Kant, però dissortadament també un caràcter intel·lectual inalterat: versemblantment, també aquest és una necessitat, però una necessitat poc consoladora. Em pregunte amb quina finalitat he viscut com a filòsof si anys sencers, viscuts per tu en intimitat amb mi, no han deixat, però, impressions més clares, malgrat el teu desig real d'aprendre i malgrat la teua intel·ligència no obtusa. Avui et comportes com algú que no haja sentit mai, en relació amb qualsevol classe de cultura, el principi cardinal al qual em vaig referir tantes vegades en l'època de la nostra antiga intimitat. Doncs bé, quin era el principi?

—Me'n recorde —va respondre el deixeble reconvingut. Solíeu dir que cap home no tindria inclinació per la cultura si sabera com d'increïblement petit és, en realitat, el nombre de persones que posseeixen una autèntica cultura, i que per força ha de ser així. Malgrat això, no serà possible ni tan sols aquest petit nombre de persones veritablement cultes si no es dedica a la cultura una gran massa, decidida a això exclusivament per un engany seductor, i en el fons impulsada a fer-ho contra la seua pròpia naturalesa. En conseqüència, no s'ha de revelar res públicament respecte a aquesta desproporció ridícula entre el nombre de les persones veritablement cultes i l'enorme aparell de la cultura. El veritable secret de la cultura ha de trobar-se en això, en el fet que innumbrables homes aspiren a la cultura i treballen amb vista a la cultura, aparentment per a si mateixos, però en realitat només perquè ho aconseguisquen uns pocs individus.

—Aquest és el principi —va dir el filòsof— i, no obstant això, ¿has pogut oblidar el seu autèntic significat fins al punt de creure ser tu mateix un d'aquests pocs? Has pensat en això, ja ho veig. D'altra banda, això forma part de les característiques menyspreables de la nostra època, que pretén posseir la cultura. Es democratitzen els drets del geni per a eludir el treball cultural propi i la misèria cultural pròpia. Quan és possible, tothom prefereix seure a l'ombra de l'arbre que ha plantat el geni. Voldrien sostroure's a la dura necessitat de treballar per al geni amb la finalitat de fer possible que apareguera. Com! Ets massa orgullós per a voler ser un professor? Menysprees la multitud desitjosa d'aprendre? Parles amb menyspreu de la missió del professor? I t'agradaria, doncs, allunyant-te hostilment d'aquesta mul-

titud, portar una vida solitària imitant-me a mi i la meua manera de viure? Creus que pots aconseguir sense més, d'un sol salt, el que jo he aconseguit conquerir després d'una llarga i tenaç lluita, dirigida cap a l'exclusiva meta de viure com a filòsof? I no tems que la solitud es gire contra tu? Prova, doncs, a ser un solitari de la cultura! Quan es vol viure amb les pròpies forces exclusivament, i es vol viure per a tots els altres, cal posseir una riquesa sobreabundant! Curiosos deixebles! Creieu que sempre heu d'imitar precisament la cosa més difícil i més elevada, aquella precisament que només ha sigut possible per al mestre, quan, en realitat, vosaltres justament hauríeu de saber com és de difícil i perillós, i que molts talents de primer ordre poden ser destruïts en aquest intent.

—No vull ocultar-vos res, mestre —va dir llavors l'acompanyant. He après massa coses de vós i he estat al vostre costat massa temps per a poder dedicar-me totalment als problemes actuals de la cultura i de l'educació. Sent amb massa claredat aquests errors i aquests inconvenients insalvables que solíeu assenyalar i, tanmateix, m'esforce endebades per trobar en mi la força amb què podria tenir èxit lluitant amb més coratge. S'ha apoderat de mi un desànim general: la fugida a la solitud no ha sigut cosa d'orgull ni de presumpció. M'agrada descriure-vos les característiques que he descobert en els problemes de la cultura i de l'educació, avui discutits de manera tan vivaç i insistent. En el moment actual, les nostres escoles estan dominades per dos corrents aparentment contraris, però d'acció igualment destructiva, i els resultats dels quals conflueixen, en definitiva: d'una banda, la tendència a *ampliar i difondre* la cultura tant com siga possible i, d'altra banda, la tendència a *restringir i afeblir* la mateixa cultura. Per diverses raons, la cultura ha d'estendre's al cercle més ampli possible: això és el que exigeix la primera tendència. En canvi, la segona exigeix a la mateixa cultura que abandone les pretensions més altes, més nobles i més sublimes i que es pose al servei d'una altra forma de vida qualsevol, per exemple, de l'Estat.

»Crec haver trobat d'on procedeix amb més claredat l'exhortació a estendre i difondre la cultura tant com siga possible. Aquesta extensió va inclosa en els dogmes preferits de l'economia política d'aquesta època nostra. Coneixement i cultura en la màxima quantitat possible —producció i necessitats en la màxima quantitat possible—, felicitat en la màxima quantitat possible: si fa no fa la fórmula és aquesta. En aquest cas veiem que l'objectiu últim de la cultura és la utilitat o, més concretament, el guany, un benefici en diners que siga el màxim possible. Prenent com a base aquesta tendència, caldria definir la cultura com l'habilitat amb què una persona es manté a *l'altura del nostre temps*, l'habilitat amb què es coneixen tots els camins que permeten enriquir-se de la manera més fàcil, amb què es dominen tots els mitjans útils al comerç entre homes i entre pobles. Per això, l'autèntic problema de la cultura consistiria a educar la màxima quantitat d'homes *corrents*, en el sentit en què s'aplica *corrent* a una moneda. Com més nombrosos siguen aquests homes corrents, més felix serà un poble. I la finalitat de les escoles modernes haurà de ser precisament aquest: fer progressar cada individu en la mesura que la seua naturalesa li permet arribar a ser *corrent*, fer que tots els individus es desenvolupen de tal manera que a partir d'una certa quantitat de coneixement i de saber obtinguen la màxima quantitat possible de felicitat i de guany. Tothom haurà d'estar en condicions de valorar-se amb precisió a si mateix, haurà de saber quant pot pretendre de la vida. L'*aliança* entre intel·ligència i possessió, refermada en aquestes idees, es presenta fins i tot com una exigència moral. Segons aquesta perspectiva, està mal vista una cultura que produïska solitaris, que col·loque els seus fins més enllà dels diners i del guany, que consumisca molt temps. Les tendències culturals d'aquesta naturalesa se solen descartar i classificar com a *egoisme selecte, epicureisme immoral de la cultura*. A partir

de la moral ací triomfant, es necessita indubtablement quelcom d'oposat, és a dir, una cultura *ràpida* que capacite els individus de pressa per a guanyar diners i, així i tot, prou fonamentada perquè puguen arribar a ser individus que guanyen *moltíssims* diners. Es concedeix cultura a l'home només en la mesura que interessa el guany; no obstant això, d'altra banda se li exigeix que arribi a aquesta mesura. En resum, la humanitat té necessàriament un dret a la felicitat terrenal: per a això és necessària la cultura, però només per a això!

—En aquest punt vull afegir una cosa —va dir el filòsof. A partir d'aquesta perspectiva —caracteritzada d'una forma que no manca de claredat— sorgeix el gran, fins i tot enorme, perill que en un moment determinat la gran massa salte el graó intermedi i es llance directament sobre aquesta felicitat terrenal. Això és el que avui se'n diu *problema social*. Efectivament, a aquesta massa li podria semblar, a partir del que hem dit, que la cultura concedida a la major part dels homes sols és un mitjà per a la felicitat terrenal d'uns pocs: la *cultura com més universal possible* afebleix la cultura fins al punt que s'arriba a no poder concedir cap privilegi ni garantir gens de respecte. La cultura comuna a tots és precisament la barbàrie. Però no vull interrompre la teua exposició.

L'acompanyant va continuar:

—Per a aquesta extensió i aquesta difusió de la cultura, fomentades amb tant d'ímpetu per tot arreu, hi ha altres motius, independentment d'aquest dogma, tan popular, de l'economia política. En alguns països, la por d'una opressió religiosa està tan arrelada, que totes les classes socials s'aproximen amb desig vehement a la cultura i assimilen precisament aquells elements seus que habitualment anul·len els instints religiosos. D'altra banda, a vegades ocorre que un Estat, amb la finalitat d'assegurar-se l'existència, procura estendre tant com pot la cultura perquè sap que encara és prou forta per a poder sotmetre sota el seu jou fins i tot una cultura desencadenada de la manera més violenta, i veu confirmat això en el fet que, en definitiva, la cultura més extensa dels seus treballadors o dels seus exèrcits acaba sempre en avantatge per al mateix Estat, en competència amb els altres estats. En aquest cas, els fonaments d'un Estat han de ser amplis i sòlids perquè pugui sostenir la complicada volta de la cultura, de la mateixa manera que, en el primer cas, els vestigis d'una opressió religiosa anterior han de ser encara bastant perceptibles per a fer recórrer a un remei tan desesperat. Per consegüent, quan el crit de guerra de la massa exigeix la cultura més àmplia possible per al poble, jo solc distingir si l'element que ha provocat aquest crit de guerra ha sigut una tendència exagerada al guany i a la possessió, l'estigma deixat per una opressió religiosa anterior o bé, finalment, la clara consciència que un Estat té del seu propi valor.

»En canvi, m'ha semblat que per molts costats s'entona una altra cançó —val a dir que no amb tanta sonoritat, però almenys amb el mateix èmfasi—, a saber, la de la *reducció de la cultura*.

»En tots els ambients erudits, habitualment es diu a cau d'orella, en certa manera, aquesta cançó. En realitat, es tracta d'un fet general: amb la utilització, ara perseguida, per part de l'estudiós de la seua ciència, la cultura d'aquest estudiós serà cada vegada més casual i més inversemblant. Efectivament, l'estudi de les ciències està tan estès, que qui vulga encara produir quelcom en aquest camp i tinga bons dots, encara que no siguin excepcionals, haurà de dedicar-se a una branca molt especialitzada i restar, en canvi, indiferent a totes les altres. D'aquesta manera, encara que algú siga en la seua especialitat superior al *vulgus*, en tota la resta, és a dir, en tots els problemes essencials, no se'n separarà. Així doncs, el susdit estudiós, exclusivament especialista, és semblant a l'obrer d'una fàbrica que durant tota la

vida no fa res més que un determinat caragol i un determinat mànec per a un determinat utensili o per a una determinada màquina, cosa en la qual arribarà a tenir una perícia increïble. A Alemanya, on se sap cobrir fins i tot aquests fets dolorosos amb el gloriós mantell del pensament, s'admira molt en els nostres estudiosos aquesta limitada moderació dels especialistes i la seua desviació cada vegada més accentuada de l'autèntica cultura, i es considera tot això com un fenomen ètic. *La fidelitat en els detalls*, la *fidelitat del servidor* es converteixen en temes d'ostentació, i la falta de cultura, fora del camp d'especialització, s'exhibeix com un senyal de sobrietat.

»Durant segles i segles, entendre per home de cultura l'estudiós, i només l'estudiós, s'ha considerat senzillament com una cosa evident. Partint de l'experiència de la nostra època, difícilment ens sentirem impulsats a una aproximació tan ingènua. Efectivament, avui l'explotació d'un home a favor de les ciències és el pressupòsit acceptat per tot arreu sense vacil·lacions. Qui es pregunta encara quin valor pot tenir una ciència que devora com un vampir les seues criatures? La divisió del treball en les ciències tendeix pràcticament al mateix objectiu a què aspiren ací i allà conscientment les religions, és a dir a una reducció de la cultura o, més ben dit, a l'anihilació de la cultura. Però això que per a algunes religions, d'acord amb el seu origen i història, és una exigència totalment justificada, podria conduir la ciència, en canvi, a llançar-se en un moment determinat a les flames. Ara hem arribat ja a l'extrem que en totes les qüestions generals de naturalesa seriosa —i, sobretot, en els màxims problemes filosòfics— l'home de ciència, com a tal, ja no pot prendre la paraula. En canvi, aquest viscos teixit conjuntiu que s'ha introduït avui entre les ciències, és a dir, el periodisme, creu que aquest objectiu és de la seua competència i el compleix conformement a la seua naturalesa, és a dir —com el seu nom indica— tractant-lo com un treball a jornal.

»Efectivament, en el periodisme conflueixen les dues tendències: s'hi combina l'extensió de la cultura i la reducció de la cultura. El diari es presenta fins i tot en lloc de la cultura, i qui tinga encara pretensions culturals, tot i que siga com a estudiós, es basa habitualment en aquest viscos teixit conjuntiu que estableix les articulacions entre totes les formes de la vida, totes les classes, totes les arts, totes les ciències i que és sòlid i resistent com sol ser-ho precisament el paper de diari. En el diari culmina l'autèntic corrent cultural de la nostra època, de la mateixa manera que el periodista —esclau del moment present— ha arribat a substituir el gran geni, el guia per a totes les èpoques, el que allibera del present. Ara digueu-me, mestre, quines esperances podia tenir, en una lluita contra el desori —que es dona per tot arreu— de totes les autèntiques aspiracions, digueu-me amb quin coratge podia presentar-me, com a professor aïllat, fins i tot sabent que, tan bon punt es plantara una llavor de cultura autèntica, passaria per damunt seu tot seguit i despietadament la piconadora d'aquesta pseudocultura. Penseu en com d'inútil ha de resultar avui el quefer més habitual d'un professor que, per exemple, desitge conduir un escolar fins al món grec —difícil d'aconseguir i infinitament llunyà— perquè el considera l'autèntica pàtria de la cultura: tot això serà veritablement inútil quan el mateix escolar una hora després agafe un diari, una novel·la de moda o un d'aquests llibres cultes l'estil dels quals porta ja dins seu el desagradable blasó de la barbàrie cultural actual.

—Aturat d'una vegada! —el va interrompre en aquell punt el filòsof, amb veu forta i planyívola. Ara t'entenc millor i no t'hauria d'haver dit coses tan dures adés. Tens raó en tot menys en el descoratjament. Ara et diré una cosa que et consolarà.

SEGONA CONFERÈNCIA

Il·lustres oïdors, aquells de vosaltres que en aquest moment comence a saludar com els meus oïdors i que potser no han sentit parlar de la meua conferència, pronunciada fa tres setmanes, han de permetre ara que els introduïska, sense altres preparatius, enmig d'un diàleg seriós que havia començat llavors a referir i del qual ara recordaré les últimes frases. L'individu més jove, acompanyant del filòsof, havia hagut d'excusar-se una mica abans, de manera lleialment confidencial, davant del seu important mestre, i explicar els motius pels quals, pres de descoratjament, havia abandonat la posició anterior de professor i passava el temps desconsolat, en una solitud escollida espontàniament. La causa d'aquesta decisió calia atribuir-la a tot menys a una presumpció orgullosa.

—He sentit massa coses de vós, mestre —va dir l'honrat deixeble—, i durant massa temps he estat al vostre costat per a poder abandonar-me encara amb confiança a les ordenances vigents de la cultura i de l'educació. Sent amb massa claredat aquests errors i aquests inconvenients insalvables que solieu assenyalar-me: i, tanmateix, em sembla que escasseja en mi la força amb què, lluitant més animosament, podria tenir èxit i fer miques els bastions d'aquesta presumpta cultura. S'ha apoderat de mi un descoratjament general: la fugida a la solitud no és per orgull ni per presumpció.

A continuació, per disculpar-se, havia descrit de tal manera les característiques generals d'aquesta situació cultural que el filòsof no tingué més remei que interrompre'l amb veu compassiva i tranquil·litzar-lo.

—Vinga! Atura't d'una vegada, pobre amic meu —va dir el filòsof. Ara t'entenc millor i no hauria d'haver-te dit paraules tan dures adés. Tens raó en tot, menys en el descoratjament. Ara et diré una cosa que et consolarà. Quant de temps creus que durarà encara, a l'escola de la nostra època, una actitud cultural semblant, tan difícil de suportar per a tu? No vull ocultar-te la meua confiança en aquest sentit: l'època de tot això s'ha acabat, té els dies comptats. El primer que s'atrevisca a ser honrat en aquest terreny podrà sentir l'eco de la seua honradesa retornat per mil ànimes valentes.

»Efectivament, en el fons hi ha un acord tàcit entre els homes d'aquesta època que estan més generosament dotats i que senten amb més vehemència. Cadascun d'ells sap el que ha hagut de suportar per la situació cultural de l'escola, i cadascun d'ells voldria alliberar almenys la seua descendència de semblant opressió, fins i tot a costa de sacrificar-se personalment. La trista causa per la qual, malgrat tot, no aconsegueix manifestar-se per cap costat una honradesa completa és la pobresa espiritual dels professors de la nostra època: precisament és en aquest camp on falten els talents realment inventius, els homes veritablement pràctics, és a dir, els qui tenen idees bones, noves i saben que l'autèntica genialitat i l'autèntica praxi han de trobar-se necessàriament en el mateix individu. En canvi, els pràctics prosaics manquen d'idees, precisament per això, i manquen també d'una praxi autèntica. N'hi ha prou amb entrar en contacte amb la literatura pedagògica de la nostra època: cal estar molt corromput per a no espantar-se —quan s'estudia aquesta qüestió— per la suprema pobresa espiritual, per aquest desgraciat joc infantil del rogle. En el nostre cas, la filosofia no ha de partir pas de la meravella, sinó de l'horror. A qui no estiga en condicions de provocar horror cal pregar-li que deixi en pau les qüestions pedagògiques. Sens dubte, fins ara, en general ha ocorregut el contrari: els qui s'horroritzen com tu, benvolgut amic, fugien atemorits, i els qui restaven impàvids i tranquils ficaven de la manera més grollera

les rudes mans en la més delicada de totes les tècniques que poden correspondre a un art, és a dir, en la tècnica de la cultura. Però això ja no pot durar molt de temps: haurà d'arribar per fi l'home honorat que tinga aquestes idees bones i noves, i que per a realitzar-les s'atrevisca a rompre amb la situació actual. Aquest home, finalment, remetent-se a un exemple grandios, mostrarà la manera de fer allò que aquestes mans rudes —les úniques que fins ara han intervingut— no estan en condicions d'imitar: en aquest cas, es començarà a distingir per tot arreu, i llavors s'advertirà almenys el contrast i es podrà reflexionar sobre les causes d'aquest contrast, mentre que avui són molts els qui creuen encara, amb tota la bona fe, que per a la professió de pedagog es necessiten mans rudes.

—Voldria, il·lustre mestre —va dir en aquell moment l'acompanyant—, que mitjançant un exemple concret m'ajudàreu a alimentar l'esperança que heu expressat de manera tan audaç. Tots dos coneixem l'institut de batxillerat: també respecte a aquesta institució educativa, per exemple, ¿creieu que es podria posar fi als antics i tenaços costums amb l'ajuda de l'honradesa i d'idees bones i noves? Al meu entendre, en aquest cas, als ariets d'un assalt no s'hi oposa una dura muralla, sinó la més enutjosa rigidesa i inaprehensibilitat de tots els principis. L'assaltant no ha de destruir un adversari visible i sòlid: sinó que aquest adversari està disfressat, pot transformar-se en cent formes i, sota una d'aquestes formes, fugir de l'arpa que l'acaça; a més, pot confondre en tots els casos l'assaltant amb una vil concessió o amb un tenaç retorn. Precisament l'institut de batxillerat ha sigut el que m'ha impulsat a fugir descoratjat a la solitud, just perquè opine que, si en aquest camp la lluita no conclou amb una victòria, totes les altres institucions de la cultura hauran de cedir i que, si algú es desanima respecte a això, haurà de desanimar-se també respecte a les qüestions pedagògiques més serioses. Així doncs, us pregue, mestre, que m'instruïu en relació amb l'institut de batxillerat: quina decadència podem esperar d'ell i quin renaixement?

—També jo —va dir el filòsof— atribuïsc a l'institut de batxillerat, com tu, una importància enorme: totes les altres institucions han de valorar-se amb el criteri dels fins culturals a què s'aspira mitjançant l'institut; quan les tendències d'aquest tenen desviacions, totes les altres institucions en reben les conseqüències i, mitjançant la depuració i la renovació de l'institut, es depuren i es renoven igualment les altres institucions educatives. Ni tan sols la universitat pot pretendre ara tenir semblant importància de motor principal. La universitat, en l'estructura actual, pot considerar-se simplement —almenys, en un aspecte essencial— com la culminació de la tendència existent a l'institut de batxillerat: després t'explicaré clarament aquest punt. De moment, considerem conjuntament allò que m'inspira una alternativa plena de promeses, en funció de la qual, o bé l'esperit del batxillerat fins ara creat —tan variat i tan difícil de captar— es dispersa completament en l'aire o bé caldrà depurar-lo i renovar-lo radicalment. I per no espantar-te amb principis universals, pensem abans de res en una d'aquestes experiències del batxillerat que tots hem tingut i que tots sofrirem. Què és avui, considerat de manera rigorosa, *l'ensenyament de l'alemany* en el batxillerat?

»Primer de tot, et diré com hauria de ser. Avui tots parlen i escriuen naturalment la llengua alemanya amb la ineptitud i la vulgaritat pròpies d'una època que aprèn l'alemany en la premsa. Per això, l'adolescent que està creixent i està dotat més generosament, caldria col·locar-lo per la força sota la campana de vidre del bon gust i d'una rígida disciplina lingüística: si això no és possible, preferisc tornar de seguida a parlar en llatí, ja que m'avergonyisc d'una llengua tan desfigurada i deshonorada.

»Una escola millor no podrà tenir un altre objectiu en aquest aspecte que el de portar al camí recte, amb autoritat i rigor digne, els joves lingüísticament corromputs i exhortar-los així: preneu de debò la vostra llengua! Qui no aconseguisca sentir un deure sagrat en aquest sentit no posseeix ni tan sols el germen d'on puga sorgir una cultura superior. Això, és a dir, la vostra manera de tractar la llengua materna, revelarà fins a quin punt aprecieu l'art, amb això es veurà fins a quin punt congenieu amb l'art. Si no aconsegiu obtenir aquest resultat per vosaltres mateixos, és a dir, sentir un desplaer físic enfront d'unes certes paraules i d'unes certes frases del nostre argot periodístic, abandoneu a l'instant les aspiracions a la cultura. Efectivament, ací, molt prop de vosaltres, sempre que parreu i escriviu, hi ha una pedra de toc per a jutjar com de difícil i descomunal és la tasca de l'home de cultura i fins a quin punt és inversemblant que molts de vosaltres aconsegiu l'autèntica cultura.

»Segons l'esperit d'aquest discurs, el professor d'alemany a l'institut de batxillerat tindria l'obligació de cridar l'atenció dels seus escolars sobre milers de detalls i de prohibir fins i tot —amb tota la seguretat que proporciona el bon gust— l'ús de paraules com, per exemple, *beanspruchen* ('reclamar'), *vereinnahmen* ('cobrar diners'), *einer Sache Rechnung tragen* ('tenir en compte quelcom'), *die Initiative ergreifen* ('prendre la iniciativa'), *selbstverständlich* ('evident'), etcètera, *cum taedio in infinitum*. A més, el mateix professor, quan es referira als nostres autors clàssics, hauria de mostrar, ratlla a ratlla, l'enorme cura i rigor amb què cal entendre totes les expressions quan es té un autèntic sentiment artístic i quan s'aspira a la completa claredat d'allò que s'escriu. Obligarà els alumnes a expressar el mateix pensament una altra vegada i de manera encara millor, fins que els alumnes menys dotats perden el terror reverencial a la llengua i els alumnes més dotats hagen arribat a sentir un noble sentiment per la llengua.

»Així doncs, aquesta és una comesa de la denominada cultura formal: una de les comeses més precioses. I què és el que trobem ara en el batxillerat, en lloc d'aquesta cultura formal? Qui sàpiga classificar en les rúbriques correctes el que haja trobat en aquest terreny, sabrà també què pot pensar del batxillerat actual com a presumpta institució de cultura. En efecte, descobrirà que el batxillerat, a partir de la seua formació originària, no educa amb els ulls posats en la cultura, sinó sols en l'erudició, i observarà a més que en els últims temps fa l'efecte de no voler ni tan sols educar amb els ulls posats en l'erudició, sinó sols preparar per al periodisme. Ho prova la manera d'impartir l'ensenyament de la llengua alemanya, que és un exemple veritablement comprovat.

»En lloc d'aquesta instrucció purament pràctica, amb la qual el professor hauria d'habituar els seus escolars a educar-se severament quant a la llengua, veiem per tot arreu la tendència a tractar de manera historicoerudita la llengua materna. En altres paraules, la tracten com si fora una llengua morta i com si no existira cap obligació en relació amb el present i el futur d'aquesta llengua. El mètode és tan difós en la nostra època, que fins i tot el cos viu de la llengua es lliura als estudis anatòmics de la història. Tanmateix, la cultura comença precisament des del moment en què se sap tractar allò que és viu com una cosa viva, i la tasca de qui ensenya la cultura comença amb la repressió de l'*interès històric*, urgent per tot arreu, quan primer de tot cal actuar correctament, i no ja conèixer. D'altra banda, la nostra llengua materna és precisament una esfera en què l'escolar ha d'aprendre a actuar correctament: i només d'acord amb aquesta perspectiva pràctica és necessari l'ensenyament de l'alemany a les nostres escoles. Sens dubte, el mètode històric sembla bastant més fàcil i còmode per al professor; així mateix, sembla requerir dots molt més modestos i en general menys ímpetu en la voluntat i en les aspiracions del professor. Però podem fer aquesta

mateixa observació en tots els camps de la realitat pedagògica: el més fàcil i més còmode s'embolcalla en la capa de pretensions fastuoses i de títols orgullosos. L'aspecte veritablement pràctic —és a dir, l'acció necessària per a la cultura—, com que en el fons és la cosa més difícil, rep mirades de desdeny i menyspreu. Per aquesta raó, l'home honrat haurà d'aclarir-se a si mateix i als altres aquest *quid pro quo*.

»Però, què sol oferir un professor d'alemany, a part d'aquests suggeriments erudits per a un estudi de la llengua? De quina manera sap combinar l'esperit de la seua escola amb l'esperit dels pocs homes de cultura autèntica que ha tingut el poble alemany, amb l'esperit dels seus poetes i artistes clàssics? Aquest és un terreny fosc i perillós sobre el qual no podem fer llum sense deixar de preocupar-nos; tampoc en això no ocultarem res perquè un dia caldrà renovar-ho tot en aquest terreny. A l'institut de batxillerat s'imprimeixen les repugnants característiques del nostre periodisme estètic sobre els esperits encara no formats dels adolescents; a l'institut, és el mateix professor qui escampa les llavors d'una grollera i deliberada comprensió incorrecta dels nostres clàssics: després, aquesta comprensió incorrecta es fa passar per crítica estètica, però no és altra cosa que barbàrie. Els escolars aprenen allí a parlar del nostre Schiller, que és únic, amb una superioritat pueril; a l'institut ens habituen a somriure davant de les seues concepcions més nobles i més alemanyes, a somriure davant del marquès de Posa, davant de Max i Tecla: és aquest un somriure que provoca la còlera del geni alemany i que farà enrogir una posteritat millor.

»L'últim terreny a què sol dedicar-se l'activitat del professor d'alemany a l'institut, que sovint es considera el punt culminant del seu quefer i hi ha qui el considera fins i tot com el vèrtex de la cultura de batxillerat, el constitueix la denominada *composició en alemany*. Del fet que en aquest terreny s'afanyen, amb particular tenacitat, els escolars més dotats, caldrà deduir com de perillosament estimulants pot ser la tasca ací proposada. La composició en alemany és una crida a la individualitat i, com més gran consciència tinga un escolar de les qualitats que el distingeixen, més personalment elaborarà la seua composició en alemany. A més, aquesta *elaboració personal* la requereix en la majoria dels instituts l'elecció dels assumptes: la prova més vàlida, al meu entendre, és el fet que en les classes inferiors es proposen temes —en si i per si antipedagògics— que condueixen l'escolar a descriure la seua vida i el seu desenvolupament. N'hi ha prou amb fullejar les llistes dels temes desenvolupats en uns quants instituts per a arribar a convèncer-se que segurament la major part dels escolars, sense gens de culpa, haurà de sofrir tota la vida a causa d'aquestes composicions personals, exigides massa aviat i d'aquesta immadura producció de pensament. I amb quanta freqüència tota la obra literària posterior d'un home apareix com la conseqüència d'aquell pecat original contra la intel·ligència!

»N'hi ha prou amb reflexionar sobre el que ocorre a aquesta edat, quan es requereix produir semblant treball. Es tracta de la primera producció original: les forces encara no desenvolupades contribueixen per primera vegada a formar una cristallització; el sentiment embriagador de l'autonomia requerida revesteix aquestes produccions d'un encant seductor que no s'havia presentat mai abans i que no tornarà a presentar-se. Es reclamen totes les audàcies de la naturalesa des de les seues profunditats; totes les vanitats, no contingudes ja per una barrera prou potent, poden adquirir per primera vegada una forma literària: des d'aquest moment el jove que s'ha tornat madur se sent un ésser capaç de parlar, de prendre part en una conversa o, més ben dit, convidat a fer-ho. En efecte, aquests temes l'obliguen a qualificar obres poètiques, a incloure personatges històrics en la forma d'una descripció de caràcters, a exposar de manera autònoma seriosos problemes ètics o bé a aclarir també

—invertint introspectivament la torxa— el seu desenvolupament i a elaborar un informe crític de si mateix. En resum, tot un món de problemes que requereixen la meditació més profunda s'obri davant del jove estupefacte, fins a aquell moment gairebé inconscient, i es confia a la seua decisió.

»Ara hem de tenir present l'actitud habitual del professor davant d'aquestes primeres produccions originals, tan riques de conseqüències. Què li sembla criticable en aquests treballs? Sobre què crida l'atenció dels alumnes? Sobre tots els excessos de la forma i del pensament, és a dir, sobretot el que és individual i característic d'aquesta edat. El professor critica l'aspecte veritablement autònom (que, si s'estimula prematurament, només pot manifestar-se precisament en imperícia, en asprors i en trets grotescos), és a dir, precisament l'aspecte individual, i el rebutja en favor d'una actitud altiva, mediocre i mancada d'originalitat. En canvi, la mediocritat vulgar obté elogis prodigats de mala gana: en efecte, la mediocritat sol molestar bastant el professor, i amb bones raons.

»Potser hi ha encara homes que vegem en tota aquesta comèdia de la composició en alemany a l'institut no sols l'element més absurd, sinó també el més perillós del batxillerat actual. S'exigeix originalitat i després es rebutja l'única originalitat possible a aquesta edat: a l'institut es pressuposa una cultura formal que en l'actualitat aconsegueixen assolir només poquíssims homes en edat madura. A l'institut es considera a tots sense més com a éssers capaços de fer literatura, que *tenen dret* a tenir opinions pròpies sobre les coses i els personatges més seriosos, mentre que una educació autèntica hauria de reprimir amb tots els esforços les ridícules pretensions d'una independència de judici i habituar el jove a una rígida obediència sota el domini del geni. A l'institut es pressuposa la capacitat de representar quadres molt amplis a una edat en què qualsevol afirmació —pronunciada o escrita— constitueix una barbàrie. Si pensem, a més, en el perill que va unit a l'autosatisfacció que sorgeix amb facilitat durant aquests anys, si pensem en el sentiment de vanitat amb què l'adolescent veu per primera vegada en l'espill la seua imatge literària, ningú no pot dubtar, abraçant amb una sola mirada totes aquestes conseqüències, que a l'institut s'inculquen contínuament a les noves generacions tots els mals del nostre ambient literari i artístic, és a dir, la tendència a produir de manera precipitada i vanitosa, la mania menyspreable d'escriure llibres, la completa falta d'estil, una manera d'expressar-se que no s'ha refinat, que manca de caràcter o pobrament afectat, la pèrdua de qualsevol cànon estètic, el delit en l'anarquia i el caos, en resum, tots els trets literaris del nostre periodisme i al mateix temps del nostre món acadèmic.

»Són molt pocs avui els qui saben que només un, potser, entre molts milers, està autoritzat a sentir-se escriptor, i que tots els altres que pel seu compte i risc intenten seguir aquest camí mereixen com a recompensa per cada frase impresa una riallada homèrica dels homes veritablement capaços de jutjar: és de veres que l'espectacle d'un Hefest literari que avança coixejant per a oferir-nos una beguda és digne dels déus. L'educació en aquest camp, la inculcació d'hàbits i d'idees que siguin serioses i fermes, constitueix una de les missions més altes de la cultura formal, mentre que el fet de confiar-se en general a la denominada *personalitat lliure* no pot ser, de cap manera, res més que el senyal distintiu de la barbàrie. Això no obstant, per allò que hem dit adés, hauria de restar clar que, almenys en l'ensenyament de l'alemany, no es pensa en la cultura, sinó en una altra cosa, a saber, en aquesta *personalitat lliure*. I mentre els instituts de batxillerat alemanys, a l'hora d'ocupar-se de la composició en alemany, fomenten l'horrible i perversa mania d'escriure molt, mentre no consideren com un deure sagrat la més immediata disciplina pràctica en parlar i en es-

criure, mentre tracten la llengua materna com si fora únicament un mal necessari i un cos mort, no podré incloure aquestes escoles entre les institucions de cultura autèntica.

»Però, en relació amb la llengua, és gairebé impossible observar cap influència del *model clàssic*: així doncs, ja només per aquesta consideració, la denominada *cultura clàssica*, que hauria d'eixir del nostre institut de batxillerat, em sembla una cosa bastant dubtosa i equívoca. En efecte, n'hi hauria prou amb donar una ullada a aquest model per a veure'ns obligats a observar l'extraordinària serietat amb què els grecs i els romans consideraven i tractaven la seua llengua, des dels anys de l'adolescència. Seria impossible no destriar el seu valor de model en relació amb aquest punt, si el pla educatiu dels nostres instituts de batxillerat adoptara de debò, com a model suprem d'ensenyament, el món clàssic grec i romà. Sobre això últim tinc almenys dubtes. Respecte a la pretensió que l'institut té d'ensenyar la *cultura clàssica*, em sembla que es tracta, més que res, d'una escapatòria matussera que s'empra quan algú nega al batxillerat la capacitat per a educar en la cultura. Cultura clàssica! Una expressió tan carregada de dignitat! Fa avergonyir-se l'atacant, fa ajornar l'atac: efectivament, qui podrà desxifrar mai completament aquesta fórmula incòmoda? Aquesta és la tàctica del batxillerat que ha arribat a ser habitual des de fa temps: segons la direcció d'on procedisca la invitació al combat, aquell escriu en el seu escut —és clar, no adornat amb distintius d'honor— un d'aquests lemes incòmodes: *cultura clàssica*, *cultura formal* o bé *cultura per a la ciència*; tres coses glorioses, però que desgraciadament són contradictòries en si i que només podran produir un *hirvocervus* de la cultura, quan hom les ajunte per la força. Efectivament, una autèntica *cultura clàssica* és una cosa tan increïblement difícil, rara i requereix dots tan complexos, que el fet de prometre-la com a resultat assolible en el batxillerat queda reservat únicament a la ingenuïtat o al desvergonyiment. La designació *cultura formal* forma part d'aquesta tosca fraseologia no filosòfica de la qual cal alliberar-se tant com puguem: en realitat, no existeix en absolut una *cultura material*. I qui estableix com a finalitat del batxillerat la *cultura per a la ciència* rebutja amb això la *cultura clàssica* i la denominada *cultura formal*, és a dir, que abandona en general qualsevol classe de finalitat cultural del batxillerat. En efecte, l'home científic i l'home de cultura pertanyen a dues esferes diferents que de tant en tant entren en contacte en un individu aïllat, però no coincidiran mai entre si.

»Si comparem aquests tres presumptes objectius del batxillerat amb la realitat observada per nosaltres en relació amb l'ensenyament de l'alemany, aquests objectius solen reduir-se, en l'ús comú, a escapatòries dictades per la vergonya, ideades per a la lluita i el combat, i molt sovint bastant apropiades fins i tot per a sorprendre l'adversari. En efecte, en l'ensenyament de l'alemany no hem pogut trobar res que recorde d'alguna manera el model de l'antiguitat clàssica, és a dir, la grandiositat antiga en l'educació lingüística; a més, la *cultura formal* que es rep mitjançant aquest ensenyament de l'alemany s'ha reduït a l'aprovació de la *personalitat lliure*, és a dir, de la barbàrie i l'anarquia; i pel que fa a la *cultura que encamina cap a la ciència*, a conseqüència d'aquest ensenyament, indubtablement els nostres germanistes podran valorar amb equitat la poca contribució d'aquests principis erudits en el batxillerat al desenvolupament de la seua ciència i la gran contribució que ha comportat, en canvi, l'acció desplegada per la personalitat de professors universitaris particulars. En conclusió, el batxillerat ha desatès fins ara l'objecte primordial i immediat del qual naix la cultura autèntica, és a dir, ha desatès la llengua materna: li falta, doncs, el terreny natural i fecund en el qual poden secundar-se tots els esforços culturals posteriors. En realitat, només quan s'empre com a base una disciplina i un ús de la llengua que siguin rigorosos i artísticament acurats, es podrà enfortir el sentiment precís de la grandesa dels nostres clàs-

sics, el reconeixement dels quals per part del batxillerat s'ha basat fins ara gairebé únicament en dubtoses inclinacions estetitzants de professors concrets, o en l'efecte purament material d'unes certes tragèdies i unes certes novel·les. No obstant això, cal saber ja per experiència directa com de difícil que és la llengua, i cal especificar, després de llargues recerques i lluites, el camí recorregut pels nostres poetes, per a advertir llavors amb quina facilitat i quina bellesa el van recórrer, i amb quina poca traça i afectació intenten seguir-los els altres.

»Només mitjançant una disciplina semblant, el jove pot experimentar desplaer físic davant de l'*elegància* estilística —tan popular i lloada— dels nostres assalariats del periodisme i dels nostres novel·listes, o bé davant de la *dicció selecta* dels nostres literats. En aquest cas, el jove pot deslliurar-se d'una vegada, i definitivament, d'una sèrie de problemes i d'escrúpols veritablement còmics; per exemple, de la qüestió de si Auerbach o Gutzkow són realment poetes: semblant qüestió quedarà resolta immediatament quan el desplaer no permeta continuar llegint ni l'un ni l'altre. Ningú no ha de creure que siga fàcil educar el sentiment propi, fins a portar-lo a aquest desplaer físic; però, d'altra banda, ningú no podrà esperar arribar a un judici estètic per un camí que no siga l'espinesa senda del llenguatge, i no precisament de la recerca lingüística, sinó de l'autodisciplina lingüística.

»Qui desitge esforçar-se seriosament en aquest terreny, passarà per la mateixa experiència de qui, sent ja adult, per exemple de soldat, es veu obligat a aprendre a caminar després d'haver sigut fins a aquest moment, en aquest sentit, un principiant aficionat i un empíric; són mesos de fatiga: temem que els tendons es partisquen; perdem tota esperança de poder arribar mai a executar de manera còmoda i fàcil els moviments i a fixar les posicions dels peus, apreses conscientment i expressament; veiem amb terror amb quina poca traça i tosquedat col·loquem un peu davant de l'altre i temem haver oblidat completament caminar i no poder mai tornar a aprendre a caminar bé. En passar un cert temps, de colp i volta ens adonem que els moviments apresos s'han transformat ja en un nou costum i en una segona naturalesa, i que l'antiga seguretat i l'antiga força del pas tornen enfortides i acompanyades fins i tot d'una certa gràcia: ara també sabem com de difícil és caminar i podem burlar-nos de qui, en caminar, siga un empíric tosc o bé un aficionat que creu moure's amb elegància. Els nostres denominats escriptors *elegants* no han après mai a caminar, com demostra el seu estil: i, per descomptat, en els nostres instituts de batxillerat, com demostren els nostres escrits, no s'aprèn a caminar. Però, juntament amb la marxa correcta del llenguatge, comença també la cultura: aquesta última, una vegada que s'ha iniciat correctament, produeix a continuació, fins i tot en relació amb els escriptors *elegants*, una sensació física que es denomina *nàusea*.

»En arribar a aquest punt, reconeixem les infaustes conseqüències del nostre batxillerat actual: com que no està en condicions d'ensenyar la cultura autèntica i rigorosa, que és abans de res obediència i hàbit, i en el millor dels casos compleix el seu objectiu més que res estimulant i fecundant els impulsos científics, s'entén aquesta aliança tan freqüent entre l'erudició i la barbàrie del gust, entre la ciència i el periodisme. Avui es pot observar, en la majoria dels casos, que els nostres estudiosos han caigut i s'han precipitat des d'aquesta altura cultural que la naturalesa alemanya havia assolit gràcies als esforços de Goethe, de Schiller, de Lessing i de Winckelmann, decadència que es revela precisament en la grollera classe de comprensió incorrecta a què enmig de nosaltres estan exposats aquests grans homes, ja siga per part d'historiadors de la literatura —com ara Gervinus o Julian Schmidt— ja siga en qualsevol ocasió de la vida social o, més ben dit, en qualsevol conversa

entre homes i dones. Però on aquesta decadència es mostra de manera més gran i dolorosa és precisament en la literatura pedagògica que es relaciona amb el batxillerat.

»Es pot afirmar que el valor incomparable d'aquells homes, en relació amb una autèntica institució de cultura, ni tan sols s'ha enunciat—i encara menys reconegut— durant més de mig segle: em referisc al valor d'aquests homes com a guies i mistagogs que preparen la cultura clàssica, els únics que poden portar-nos per la mà fins a fer-nos trobar de nou el camí correcte que condueix a l'antiguitat. Fet i fet, la denominada cultura clàssica té un únic punt de partida sa i natural, és a dir, el costum, artísticament seriós i rigorós, d'emprar la llengua materna. Tanmateix, és rar que algú es veja guiat des de dins —per les seues pròpies forces— per la senda correcta, és a dir, a adquirir aquest costum i apoderar-se del secret de la forma; en canvi, tots els altres necessiten aquests grans guies i aquests grans mestres i han de confiar-se a la seua tutela. D'altra banda, no existeix cultura clàssica que pugui desenvolupar-se sense que s'haja revelat ja aquest sentit de la forma. En aquest punt, en què es revela gradualment el sentit que distingeix la forma de la barbàrie, per primera vegada s'agiten les ales que conduiran a l'autèntica i única pàtria de la cultura, a l'antiguitat grega. Val a dir que només amb l'ajuda d'aquestes ales no podríem arribar molt lluny, ni en l'intent d'acostar-nos a aquest castell del món grec, infinitament remot i rodejat de murs de diamant. Una vegada més necessitem, més que res, aquests mateixos guies, aquests mateixos mestres, els nostres clàssics alemanys, perquè el suport de les seues aspiracions a l'antiguitat ens eleve també a nosaltres i ens arrossege cap a la terra de la nostàlgia, Grècia.

»Aquesta relació —l'única possible— entre els nostres clàssics i la cultura clàssica no s'ha advertit, de cap manera, entre els vells murs de l'institut de batxillerat. Més que res, els filòlegs s'esforcen amb perseverança, sense buscar cap ajuda, per a aproximar el seu Homer i el seu Sòfocles a l'ànima dels joves, i denominem sense més el resultat amb l'expressió eufemística, i que ningú discuteix, de *cultura clàssica*. Cadascú pot comprovar, a partir de les seues experiències, el que haja après en Homer i en Sòfocles amb la guia d'aquests mestres infatigables. En aquest terreny hi ha les il·lusions més freqüents i més arrelades i els equívocs es difonen arreu i involuntàriament.

No he trobat encara a l'institut alemany ni tan sols el mínim vestigi del que podria dir-se realment *cultura clàssica*; i no ens en podem estranyar si pensem fins a quin punt s'ha independitzat l'institut dels clàssics alemanys i de la disciplina de la llengua alemanya. Amb un salt en el buit no es podrà arribar mai a l'antiguitat: i, tanmateix, la manera com tracten a les escoles els escriptors antics, tots els honrats comentaris i les paràfrasis dels nostres professors de filologia no són altra cosa que un salt en el buit.

»Efectivament, el sentit d'allò que és clàssicament hel·lènic constitueix un resultat tan rar de la lluita cultural més acarnissada i d'un talent artístic, que actualment només per un groller equívoc pot tenir l'institut la pretensió de desvetlar aquest sentiment. A quina edat? A una edat que està encara dominada per les més variades tendències del present i que no té encara el mínim pressentiment que aquest sentit del món hel·lènic, *una vegada* desvetlat, es torna a l'instant agressiu i ha d'expressar-se en una lluita contínua contra la presumpta cultura del moment actual. Per a l'estudiant de batxillerat actual, els grecs, com a grecs, són morts: és de veres que es diverteix llegint Homer, però una novel·la de Spielhagen el captiva amb molta més força; s'engul amb un cert plaer la tragèdia i la comèdia gregues, però un drama veritablement modern, com ara *Els periodistes*, de Freitag, el commou de forma molt diferent. Per contra, sent inclinació a expressar-se, respecte a tots els autors antics, d'igual manera que el crític d'art Hermann Grimm, qui, en un tortuós article sobre la Venus de

Milo, es pregunta al final: “Què és per a mi aquesta figura de deessa? Per a què em serveixen els pensaments que m’inspira? *Orestes* i *Èdip*, *Ifigènia* i *Antígona*. què té en comú tot això amb el meu cor?”. No, benvolguts estudiants de batxillerat, la Venus de Milo no us importa gens i als vostres professors els importa poc, i aquesta és la desgràcia, aquest és el secret del batxillerat actual. Qui podrà conduir-vos fins a la pàtria de la cultura si els vostres guies són cecs, encara que es facen passar encara per vidents? Cap de vosaltres no aconseguirà arribar a disposar d’un autèntic sentit de la sagrada serietat de l’art perquè us ensenyen amb mal mètode a balbotejar amb independència, quan, en realitat, caldria ensenyar-vos a parlar; us ensenyen a assajar la crítica estètica de manera independent quan, en realitat, us haurien d’infondre respecte envers l’obra d’art; us habituen a filosofar de manera independent quan, en realitat, caldria obligar-vos a escoltar els grans pensadors. El resultat de tot això és que romandreu per sempre allunyats de l’antiguitat i us convertireu en els servidors de la moda.

»La cosa més beneficiosa que conté la institució del batxillerat actual consisteix, fet i fet, en la serietat amb què s’estudia la llengua llatina i la llengua grega durant un seguit d’anys. En aquest terreny s’aprèn a respectar una llengua fixada d’acord amb regles, s’aprèn a respectar i a tenir en compte la gramàtica i el lèxic; en aquest domini, encara se sap el que és un error i no es desbarata en cap moment amb la pretensió que s’autoritzen —com en l’estil alemany de la nostra època— fins i tot els capritxos i els mals hàbits en la gramàtica i en l’ortografia. Desgraciadament, aquest respecte per la llengua manca d’un fonament sòlid: es tracta, per dir-ho així, d’un fardell teòric que es rebutja molt aviat, enfront de la llengua materna. Més que res, és el mateix professor de llatí o de grec qui ret pocs honors a aquesta llengua materna; de bell principi la considera com un terreny on es pot recuperar l’alè, després de la severa disciplina del llatí i del grec, i on torna a permetre’s la jovialitat negligent amb què l’alemany tracta comunament tot el que és de casa. Els alemanys no han fet mai aquests magnífics exercicis de traducció d’una llengua a una altra que poden fomentar de la manera més beneficiosa també el sentit artístic de la llengua pròpia, amb la deguda dignitat categòrica i rigorosa que és necessària sobretot en aquest cas, perquè es tracta d’una llengua no disciplinada. Els últims temps, fins i tot aquests exercicis van desaparèixer cada vegada més: ens acontentem de conèixer les llengües clàssiques estrangeres, però rebutgem la possibilitat de parlar-les.

»Una vegada més, es manifesta en això la tendència erudita en la manera de concebre el batxillerat: fenomen que escampa una llum aclaridora sobre la cultura humanística, en altre temps entesa seriosament com a objectiu del batxillerat. Era aquell el temps dels nostres grans poetes, és a dir, dels poetes alemanys veritablement cultes; era el temps en què l’il·lustre Friedrich August Wolf va dirigir cap al batxillerat el nou esperit clàssic que arribava des de Grècia i Roma per mediació d’aquells grans homes: establits els fonaments de manera audaç, aquell va aconseguir construir una nova imatge del batxillerat que des d’aquell moment hauria hagut de convertir-se no sols en un planter de la ciència, sinó sobretot en l’autèntic santuari de qualsevol cultura més noble i més elevada.

»Entre les regles que exteriorment semblaven necessàries per a aquesta finalitat, n’hi ha unes quantes —d’essencialíssimes— que han passat amb èxit durador a constituir el batxillerat modern: però no s’ha aconseguit precisament el més important, és a dir, la dedicació dels mateixos professors a aquest nou esperit. D’aquesta manera, mentrestant, l’objectiu del batxillerat s’ha allunyat de nou extraordinàriament d’aquesta cultura humanística desitjada per Wolf. L’antiga valoració absoluta (ja superada pel mateix Wolf) de l’erudició i la

cultura docta ha anat substituint gradualment, després d'una lluita esgotadora, el principi cultural que s'havia insinuat, tot i que no amb la franquesa antiga, sinó, per contra, de manera encoberta i amb el rostre ocult. El fracàs de l'intent de fer entrar el batxillerat en el grandios moviment de la cultura clàssica ha sigut pel caràcter no alemany, podem dir gairebé estranger o cosmopolita, d'aquests esforços culturals, és a dir, per la creença que és possible llevar-se de davall dels peus el terreny de la pàtria i mantenir-se encara dempeus, en resum, per la il·lusió de poder saltar directament, sense usar ponts, a aquest allunyat món grec pel fet d'haver renegat de l'esperit alemany o en general de l'esperit nacional.

»Sens dubte, cal ser capaç de rastrejar aquest esperit alemany en els amagatalls, sota disfresses de moda o sota la runa, cal estimar-lo fins al punt de no avergonyir-se ni tan sols de la seua forma pervertida; sobretot, el que no cal fer és substituir aquest esperit pel que avui se'n diu, amb actitud orgullosa, *cultura alemanya de l'època actual*. L'esperit alemany és, més que res, íntimament hostil a aquesta cultura. I és precisament en les esferes de la manca de cultura de les quals sol lamentar-se *l'època actual*, on sovint s'ha conservat aquest esperit alemany autèntic, tot i que barrejat amb superficialitats grolleres i, per descomptat, no de manera fascinant. En canvi, allò que ara es denomina, amb particular presumpció, *cultura alemanya*, és un conjunt cosmopolita que guarda amb l'esperit alemany la mateixa relació que un periodista amb Schiller o que Meyerbeer amb Beethoven. En aquest cas, la influència més forta és l'exercida per la civilització francesa, antigermànica en el més profund del seu ésser, la qual s'imita sense talent i amb el gust més dubtós, imitació amb la qual es dona una forma hipòcrita a la societat, a la premsa, a l'art i a l'estil alemanys. Indubtablement, aquesta còpia no produirà per cap costat un resultat tan reeixit artísticament com el produït a França, gairebé fins als nostres dies, per aquesta civilització original, nascuda de la naturalesa neollatina. Per a advertir encara més aquest contrast, comparem els nostres novel·listes alemanys més famosos amb tots els francesos o italians; fins i tot els menys famosos: en les dues parts es troben les mateixes tendències dubtoses, els mateixos fins dubtosos i els mateixos mitjans encara més dubtosos. Però mentre que en el segon cas tot això va unit a una serietat artística o, si més no, a una correcció de llenguatge, molt sovint fins i tot a una autèntica bellesa que reflecteix per tot arreu una civilització social corresponent, en el primer cas, en canvi, tot manca d'originalitat, tot és oscil·lant, idees i expressions de poca consistència, o bé és desagradablement afectat; a més d'això, falta sempre el fons d'una forma social autèntica i, com a màxim, són els modals i els coneixements erudits els que recorden que a Alemanya es fa literat l'estudiós fracassat i, en canvi, als països llatins, l'home educat artísticament. Amb aquesta cultura que es pretén alemanya però que, en el fons, manca d'originalitat, els alemanys no podran mai aspirar a la victòria: en tot això els avergonyeixen els francesos i els italians i, pel que fa a la imitació enginyosa d'una cultura estrangera, sobretot els russos.

»Amb més raó encara hem de mantenir-nos adherits a l'esperit alemany, manifestat en la Reforma alemanya i en la música alemanya, i que ha demostrat —amb l'extraordinària audàcia de la filosofia alemanya i amb la fidelitat del soldat alemany experimentada els últims temps— aquesta força resistent, hostil a qualsevol aparença, que podem esperar encara una victòria sobre la pseudocultura de *l'època actual*. Esperem que una activitat futura de l'escola consistisca a fer participar en aquesta lluita l'autèntica escola de la cultura i, sobretot, el batxillerat, en l'enfervoriment de la nova generació que ara puja, respecte al que és veritablement alemany: en aquesta escola, fins i tot la denominada *cultura clàssica* acabarà tenint el seu terreny natural i el seu punt de partida. Una veritable renovació i depuració del

batxillerat només sorgiran d'una renovació i una depuració de l'esperit alemany que siguin fondes i potents. El vincle que ceneix realment la naturalesa alemanya més íntima al geni grec és quelcom de bastant misteriós i difícil de copsar. No obstant això, mentre la més noble necessitat de l'autèntic esperit alemany no intente agafar de la mà aquest geni grec, com a sòlid suport en el riu de la barbàrie, mentre no brolle d'aquest esperit alemany una nostàlgia angoixant pels grecs, mentre la visió de lluny —penosament conquistada— de la pàtria grega no haja arribat a ser la meta del pelegrinatge dels millors homes i més dotats, la fi de la cultura clàssica del batxillerat continuarà voletejant ací i allà per l'aire sense parar, i almenys no caldrà censurar els qui, encara que siga amb esperit limitat, volen introduir en el batxillerat el cientisme i l'erudició, per a tenir un objectiu veritable, sòlid i així i tot ideal, i per a salvar els seus escolars de les temptacions del fantasma brillant que es fa dir avui *civilització i cultura*. Aquesta és la trista situació del batxillerat actual: les perspectives més limitades estan en certa manera justificades perquè ningú no està en condicions d'aconseguir, o almenys indicar, el punt en què totes aquestes perspectives es tornen errònies.

—Ningú? —va preguntar el deixeble amb una certa emoció en la veu mentre es girava cap al filòsof: i tots dos van emmudir.

TERCERA CONFERÈNCIA

Il·lustres presents! En el punt on vaig deixar el meu relat l'última vegada, una pausa llarga i greu havia interromput la conversa, escoltada per mi temps arrere i els elements essencials de la qual, que em van quedar profundament gravats a la memòria, intente delinear ací davant de vosaltres. El filòsof i el seu acompanyant estaven asseguts, immersos en un profund silenci. Damunt de l'ànima de tots dos gravitava la singular situació d'angoixa — discutida poc abans— de l'escola més important, l'institut de batxillerat, com un pes que l'individu ben intencionat és massa feble per a poder eliminar i que la massa no és prou ben intencionada per a eliminar.

Hi havia principalment dues coses que torbaven els nostres pensadors solitaris: d'una banda, la comprensió clara que allò que tenia dret de dir-se *cultura clàssica* no és avui res més que un ideal cultural fluctuant i inconsistent que no està en condicions de créixer sobre el terreny dels nostres òrgans educatius i, d'altra banda, la comprensió que allò que avui es denomina, amb un eufemisme corrent i indiscutit, *cultura clàssica*, té simplement el valor d'una il·lusió pretensiosa en què l'efecte més notable és la circumstància que la mateixa expressió *cultura clàssica* continua subsistint i no ha perdut encara el seu to patètic. Aquells dos homes honrats, en referir-se després a l'ensenyament de l'alemany, havien arribat junts a aclarir que encara no s'ha trobat el veritable punt de partida per a una cultura superior que es base en els pilars de l'antiguitat: la corrupció de la instrucció lingüística, la intrusió de tendències erudites i històriques en lloc d'una disciplina i hàbit pràctics, la connexió d'uns certs exercicis exigits en els instituts de batxillerat amb el perillós esperit del nostre ambient periodístic, tots aquests fenòmens, perceptibles en l'ensenyament de l'alemany, els havien comunicat la certesa que als instituts ni tan sols s'intueixen les forces més beneficioses procedents de l'antiguitat clàssica: em referisc a aquestes forces que preparen per a combatre contra la barbàrie del present i que potser transformaran algun dia els instituts en arsenals i laboratoris d'aquesta lluita.

Els semblava fins i tot que l'esperit de l'antiguitat estava ara destinat a ser expulsat sistemàticament dels límits de l'institut, i que també es desitjava obrir tant com fora possible les portes de l'institut a aquest ens mal educat per les adulacions que és la presumpta *cultura alemanya* d'avui dia. I, si hi havia encara una esperança, segons els nostres interlocutors solitaris, era que les coses havien d'empitjorar més, que molt aviat hauria de ser rotundament clar per a molts allò que fins ara havien advertit uns pocs, i que no devia ja estar llunyana l'època de les persones honrades i decidides, fins i tot en relació amb la seriosa esfera de l'educació del poble.

—Encara amb més tenacitat —va dir el filòsof— hem de mantenir-nos adherits a l'esperit alemany que es va manifestar en la Reforma alemanya i en la música alemanya i que ha demostrat —amb l'extraordinària audàcia i el rigor de la filosofia alemanya i amb la fidelitat del soldat alemany, provada els darrers anys— aquesta força resistent, hostil a qualsevol aparença i d'on podem esperar encara una victòria sobre la pseudocultura de l'època actual. Esperem que una activitat futura de l'escola consistisca a fer participar en aquesta lluita l'autèntica escola de la cultura i, sobretot, el batxillerat, en l'entusiasme de la nova generació que ara puja, per allò que és veritablement alemany: en semblant escola, fins i tot la denominada *cultura clàssica* acabarà tenint el seu terreny natural i el seu punt de partida. Una veritable renovació i una veritable depuració de l'esperit alemany que siguem

fondes i potents. El vincle que cenneix realment la naturalesa alemanya més íntima amb el geni grec és una cosa bastant misteriosa i difícil de copsar.

No obstant això, mentre la més noble necessitat de l'autèntic esperit alemany no intente agafar de la mà aquest geni grec, com a sòlid suport en el riu de la barbàrie, mentre no brolle d'aquest esperit alemany una nostàlgia angoixant pels grecs, mentre la visió llunyana — penosament conquistada— de la pàtria grega no haja arribat a ser la meta del pelegrinatge dels millors homes i més dotats, la fi de la cultura clàssica del batxillerat continuarà voletejant ací i allà per l'aire sense parar i, almenys, no caldrà censurar els qui, encara que siga amb esperit limitat, volen introduir en el batxillerat el cientisme i l'erudició, per a tenir un objectiu veritable, sòlid i així i tot ideal, i per a salvar els seus escolars de les temptacions del fantasma brillant que es fa dir avui *civilització* i *cultura*.

Després d'un cert temps de silenciosa reflexió, l'acompanyant es va dirigir al filòsof i li va dir:

—Heu volgut donar-me esperances, mestre, però també heu augmentat la meua comprensió i, per tant, les meues forces i el meu valor. En realitat, ara mire amb més ardidesa cap al camp de batalla i ja desaprove la meua fugida massa ràpida. És clar que no volem res per a nosaltres: no hem de preocupar-nos de saber quants individus cauran en aquesta lluita, ni hem de pensar que pot ser que caiguem nosaltres mateixos entre els primers. Precisament perquè no prenem de debò aquesta qüestió, no hauríem de prendre de debò la nostra pobre individualitat: tan bon punt caiguem, sens dubte un altre prendrà la bandera en els colors de la qual creiem. No vull preguntar-me si soc prou fort per a semblant lluita, si resistiré durant molt de temps. Siga com vulga, haurà de ser una mort honrosa, la de caure entre les riallades d'escarn dels enemics, la serietat dels quals tantes vegades ens ha semblat ben ridícula. Si pense en la manera com els meus coetanis s'han preparat per a la meua mateixa missió, per a la missió suprema de professor, em convenç que gairebé sempre hem rigut precisament de coses oposades i hem pres de debò les coses més diferents...

—Amic meu —el va interrompre rient el filòsof—, parles com qui desitja llançar-se a l'aigua sense saber nadar i, quan s'hi llança, més que ofegar-se, tema no ofegar-se i veure's escarnit. Per cert, l'última cosa que hem de témer és veure'ns escarnits. Efectivament, ens trobem en un terreny on són tantes les veritats que cal dir —veritats terribles, tempestuoses, imperdonables—, que sens dubte no faltaran contra nosaltres l'odi més pur. A vegades serà només el furor el que suggerirà un riure incòmode. N'hi ha prou que penses en les immenses masses de professors que amb la més bona fe han adoptat el sistema educatiu anterior i el continuen aplicant de bona gana i sense cap mena de dubte seriós: ¿com creus que reaccionaran quan senten parlar de projectes dels quals estiguen exclosos i, a més, *benefici naturae*, d'exigències que superen de molt les seues mediocres capacitats, d'esperances que no tenen ressonància en ells, de lluites en què ni tan sols entenen el crit de guerra i on intervenen només com una massa sorda, recalcitrant, plúmbia? D'altra banda, aquesta haurà de ser, sense exageració, la posició inevitable de la majoria dels professors a les escoles superiors; més encara: si considerem la manera com sorgeix la majoria d'aquests professors i la manera com arriben a ser professors d'una cultura superior, no ens podem sorprendre gens ni mica de la posició esmentada. Avui dia, per tot arreu hi ha un nombre tan exagerat d'escoles superiors, que contínuament es necessita un nombre de professors infinitament més gran del que la naturalesa d'un poble, encara que estiga notablement dotat, està en condicions de produir. Arriba així a aquestes escoles una quantitat excessiva d'incompetents que, amb la seua superioritat numèrica i amb l'instint del *similis simili gaudet*,

determina gradualment l'esperit d'aquestes escoles. Però que es mantinguen allunyats sense cap esperança de les qüestions pedagògiques els qui pensen que la notòria abundància — consistent en el nombre— dels nostres instituts i dels nostres professors pugui transformar-se, mitjançant alguna llei o norma, en una autèntica abundància, en una *ubertas ingenii* sense que el nombre disminueixca. En canvi, respecte a un punt hem d'assenir, a saber, que la naturalesa com a tal destina a un desenvolupament cultural autèntic només un nombre extraordinàriament petit d'homes, i que per a promoure feliçment el seu desenvolupament n'hi ha prou també amb un nombre bastant limitat d'homes, mentre que a les escoles actuals, destinades a grans masses, han de sentir-se els menys afavorits de tots precisament aquells per als qui, comptat i debatut, pot tenir sentit l'establiment d'una cosa semblant.

»El mateix es pot dir també respecte dels professors. Precisament els millors, els qui en general, segons un criteri superior, són dignes d'aquest nom honorífic, potser són els menys aptes, en l'estat actual del batxillerat, per a educar aquesta joventut no selecta ni escollida, sinó amuntegada i, més que res, han d'ocultar-li, en certa manera, el millor que podrien oferir. Per contra, la immensa majoria dels professors se sent en el seu element en aquestes escoles perquè els seus dots estan en una certa relació harmònica amb el baix nivell i la insuficiència d'aquests escolars. Aquesta majoria exigeix de manera sorollosa i insistent la fundació de nous instituts i nous centres superiors: vivim en una època en què aquestes contínues exigències, que ressonen amb un ritme eixordador, provoquen indubtablement la idea que avui una necessitat desmesurada de cultura intenta amb afany satisfer-se. Però precisament aquesta és l'ocasió en què cal saber entendre bé, en què cal mirar a la cara — sense deixar-se torbar per l'efecte pompós de les paraules culturals— dels qui parlen tan incansablement de la necessitat cultural de la seua època. S'experimentarà llavors una estranya decepció, la mateixa que nosaltres, benvolgut amic, hem experimentat tan sovint: de sobte, aquests baladrers heralds de la necessitat cultural es transformaran, si els mirem seriósament i de prop, en adversaris ardents —o més ben dit fanàtics— de la cultura autèntica, és a dir, de la que és partidària de la naturalesa aristocràtica de l'esperit. Efectivament, aquells pensen en el fons que el seu objectiu consisteix a emancipar les masses del domini dels grans individus i, en el fons, tendeixen a destruir l'ordenança més sagrada del regne de l'intel·lecte, és a dir, la subjecció de la massa, la seua obediència submissa, el seu instint de fidelitat en servir sota el ceptre del geni.

»M'he acostumat des de fa molt temps a considerar amb circumspècció tots aquells que parlen de manera vehement a favor de la denominada *formació del poble*, tal com se sol entendre. Val a dir que en la majoria dels casos desitgen conscientment o inconscientment conquerir, en les epidèmiques Saturnals de la barbàrie, la desenfrenada llibertat que no els concedirà mai el sagrat ordre de la natura: han nascut per a servir, per a obeir i qualsevol instant en què s'agiten els seus pensaments servils o febles o amb les ales tolides, confirma de quina argila els ha formats la natura o quina marca de fàbrica ha imprès en aquesta argila. Així, doncs, el nostre objectiu no pot ser la cultura de la massa, sinó la cultura dels individus, d'homes escollits, equipats per a obres grans i duradores: ara sabem que una posteritat equitativa jutjarà l'estat cultural de conjunt d'un poble únicament segons els grans herois d'una època, que avancen en solitari, i emetrà veredictes segons que aquests herois hagen sigut reconeguts, ajudats i honorats o, per contra, segregats, marginats, maltractats i aniquilats. Allò que se'n diu formació del poble es pot proporcionar, però de manera totalment exterior i rudimentària, per exemple aconseguint per a tots la instrucció elemental. Les autèntiques regions més profundes, en què la gran massa entra en contacte

amb la cultura, és a dir, on el poble conrea els seus instints religiosos, on continua extraient poesia de les seues imatges mítiques, on es manté fidel als seus costums, al seu dret, al seu solar patri, a la seua llengua, totes aquestes regions són difícils d'atènyer per via directa i, de fet, això només és possible mitjançant violència i destrucció: promoure veritablement la formació del poble en aquestes coses serioses significa precisament limitar-se a mantenir allunyades aquesta violència i aquesta destrucció, a mantenir aquesta saludable inconsciència, aquesta placidesa del poble que constitueixen el contrapès i el remei sense el qual la cultura, amb la devoradora tensió i exasperació dels seus efectes, no podria subsistir.

»Però nosaltres sabem quina és la finalitat dels qui volen interrompre aquest son sa i beneficis del poble, els qui li criden contínuament: “Desperta't, sigues conscient, sigues saçaç!”. Bé que sabem a què aspiren els qui pretenen satisfer una poderosa necessitat de formació augmentant extraordinàriament totes les escoles i produint, així, una classe de professors conscients de la seua posició. Són aquests precisament —i precisament amb aquests mitjans— els qui combaten contra la jerarquia natural del regne de l'intel·lecte: són aquests precisament els qui destrueixen les arrels d'aquestes forces educatives supremes i més nobles que brollen de la inconsciència del poble i que troben el seu destí maternal en la procreació del geni i, després, en la seua educació correcta i en la seua cura. Només emprant aquesta comparació de la mare podem entendre com és d'important i justa, en relació amb el geni, l'autèntica formació d'un poble. Pròpiament, el geni no sorgeix d'aquesta formació: té, per dir-ho així, un origen metafísic únicament, una pàtria metafísica. Però l'aparició del geni, el sorgiment a partir d'un poble, el fet que represente gairebé la imatge reflexa, el fosc joc cromàtic de totes les forces peculiars d'aquest poble, el fet que revele el destí suprem d'un poble mitjançant la naturalesa simbòlica d'un individu i mitjançant una obra eterna, amb la qual cosa lliga el seu poble a l'eternitat i l'allibera de l'esfera mutable del moment, tot això podrà fer-ho el geni només quan madure i s'alimente en el si matern de la cultura d'un poble. Sense aquesta pàtria que pugua defensar-lo i donar-li escalfor, no aconseguirà, en canvi, desplegar les ales per al vol etern i tristament haurà d'anar-se'n prompte —com un estranger impel·lit a una solitud hivernal— lluny d'aquesta terra inhòspita.

—Mestre —va dir en aquell moment l'acompanyant—, em sorpreneu amb aquesta metafísica del geni i només vagament aconseguisc advertir la pertinència d'aquestes comparacions. En canvi, comprenc plenament el que heu dit respecte al nombre excessiu d'instituts i el consegüent nombre excessiu d'ensenyaments superiors. Just en aquest terreny he tingut experiències que em confirmen que la tendència educativa del batxillerat ha d'emmotlar-se a la immensa majoria d'aquests professors. En el fons, aquests professors no tenen res a veure amb la cultura, i només perquè els necessitaven han escollit aquest camí, fent valer les seues pretensions. Tots els homes que en un moment fulgurant d'il·luminació han arribat a convèncer-se de la singularitat i de la inaccessibilitat de l'antic món grec, i amb penes i treballs han defensat davant de si mateixos semblant convicció, tots aquests, repetisc, saben que l'accés a semblants il·luminacions no estarà obert mai a moltes persones i consideren un comportament absurd, o més ben dit indigne, ocupar-se dels grecs —com si es tractara d'un instrument artesanal quotidià— per motius professionals i amb la finalitat de guanyar-se el pa, i el de tocar aquestes relíquies amb mans d'artesà, sense el menor respecte. I precisament en la classe d'on procedeix la majoria dels professors d'institut, és a dir, en la classe dels filòlegs, aquesta manera de sentir grollera i irrespectuosa és la regla: per aquest motiu, la propagació i la transmissió de semblant manera de sentir no ha d'estranyar gens.

»N'hi ha prou amb observar la nova generació de filòlegs: és molt rar veure en ells aquest sentiment de vergonya pel qual nosaltres, davant d'un món com el grec, no tenim ni tan sols el dret d'existir; en canvi, aquesta jove niuada construeix amb la màxima indiferència i desvergonyiment els seus nius sobre els temples més grandiosos. Seria necessari que des de tots els angles una veu potent es dirigira als infinits individus que des dels seus anys universitaris es mouen satisfets de si mateixos, sense el menor respecte, entre les meravelloses ruïnes d'aquell món: "Fora d'ací, vosaltres que no sou iniciats i no ho sereu mai, fugiu en silenci d'aquest santuari, muts i avergonyits!". Però aquesta veu sonaria en va, perquè fins i tot per a poder simplement entendre una maledicció i un anatema grecs, cal posseir ja en certa manera la naturalesa grega. En canvi, aquells són tan bàrbars que s'instal·len còmodament, com és costum en ells, entre aquestes ruïnes: porten amb si totes les seues comoditats i les seues manies modernes i després amaguen tot això entre columnes antigues i monuments fúnebres antics. A continuació, s'elevan alts crits de joia quan es troba en aquest ambient antic allò que abans s'hi havia introduït astutament. Pot ocórrer que un d'aquests filòlegs escriga versos perquè sap consultar el lèxic d'Hesiqui: només amb això es convencerà que està destinat a continuar la poesia d'Èsquil i trobarà fins i tot partidaris que sostindran que aquell —el lladre que escriu poesies— és *congenial* a Èsquil. En canvi, un altre, amb l'ull recelós d'un policia, va buscant totes les contradiccions —i fins tot l'ombra de les contradiccions— que indiquen la culpabilitat d'Homer: balafia la vida arrancant i recosint esquinçalls homèrics que abans ha robat sostraint-los a un vestit esplèndid. Un tercer es troba de mala gana davant dels aspectes místèrics i orgiàstics de l'antiguitat: decideix una vegada per sempre admetre només l'il·lustrat Apol·lo, en considerar l'atenès com un individu apol·lini, serè i assenyat, però una mica immoral. Com de profundament respira quan aconsegueix conduir un angle fosc de l'antiguitat fins a l'altura de la seua saviesa en descobrir, per exemple, en el vell Pitàgores un honorat col·lega que té les seues mateixes conviccions polítiques il·lustrades! Un altre es pregunta angoixat per què el destí va condemnar Èdip a fer accions tan pèrfides, a haver de matar el pare i casar-se amb la mare. Però, la culpa de qui és? On és la justícia poètica? De sobte, arriba a descobrir-ho: francament, Èdip va ser un individu apassionat, absolutament mancat de mansuetud cristiana; quan Tirèsies l'anomena monstre i maledicció de la seua terra, s'enfureix fins i tot de manera totalment inconvenient. "Sigueu mansos!" —potser era aquest l'ensenyament de Sòfocles—, "o, en cas contrari, us casareu amb la vostra mare i matareu el vostre pare". N'hi ha d'altres que passen tota la vida fent càlculs sobre els versos dels poetes grecs o romans, gaudint amb la proporció $7/13 = 14/26$. Finalment, hi ha els qui prometen resoldre una qüestió com l'homèrica, partint de les preposicions, i creuen traure la veritat del pou utilitzant *ἀνά* i *κατά*. Però tots, segons les seues diverses tendències, excaven i sondegen el terreny grec amb una tal inquietud, amb tanta matussera imperícia, que un amic seriós de l'antiguitat n'ha de quedar veritablement preocupat. De manera que m'agradaria agafar per la mà qualsevol home —dotat o no dotat— que faci presagiar una certa inclinació professional per l'antiguitat, i m'agradaria dirigir-me a ell amb la peroració següent: "Saps quins perills t'amenacen, jove que emprens el viatge amb un modest equipatge de coneixements escolars? Has sentit que, segons l'opinió d'Aristòtil, la de ser aixafat per una estàtua no és una mort tràgica? I, tanmateix, aquesta és precisament la mort que t'amenaça. Això et sorprèn? Has de saber, doncs, que des de fa segles, els filòlegs s'afanyen —fins ara amb forces insuficients— a alçar de nou l'estàtua de l'antiguitat grega, caiguda a terra i ací desplomada: efectivament, es tracta d'un colós sobre el qual aquests homes, semblants a nans, intenten

enfil·lar-se. Enormes esforços combinats i totes les palanques de la cultura moderna s'apliquen a aquesta finalitat: i totes les vegades, l'estàtua, a penes alçada de terra, torna a caure i, en precipitar-se, esclafa els homes situats davall. Tot això podria tolerar-se perquè tots els éssers han de perir per alguna causa: però qui pot garantir que aquests intents no acaben per fer miques també l'estàtua? Els filòlegs pereixen a causa dels grecs —cosa que podria ser un consol—, però la mateixa antiguitat queda feta trossos a les mans dels filòlegs! Reflexiona sobre això, jove atabalat, i torna arrere si no ets un *iconoclasta*.

—En realitat —va dir el filòsof rient—, avui hi ha molts filòlegs que han tornat arrere, com desitges, i jo advertisc un gran contrast respecte a les experiències de la meua joventut. Un gran nombre de filòlegs, de manera conscient o no, arriba al convenciment que el contacte directe amb la civilització clàssica els és inútil i que no els ofereix cap perspectiva: per aquesta raó, ara la majoria dels mateixos filòlegs considera aquest estudi estèril, superat, digne d'epígons. Amb ímpetu més gran, aquesta colla s'ha llançat sobre la lingüística: ací, en una extensió infinita de terreny cultivable acabat de remoure, on avui dia es poden aplicar encara de manera rendible els dons més modestos o en què una certa sensatesa es considera ja com un senyal de talent positiu, atesa la novetat i inseguretat dels mètodes i el continu perill de falsificacions fantàstiques; ací, on un treball ordenat i orgànic constitueix la cosa més desitjable; ací, en resum, qui s'hi aproxima no es veu sorprès per aquesta veu solemne que ressona des del món en ruïnes de l'antiguitat i que espanta a tothom. Ací tothom és acollit amb els braços oberts, fins i tot qui davant de Sòfocles i Aristòtil no ha aconseguit mai rebre una impressió insòlita, tenir un pensament decent, el col·loquen en el teler de l'etimologia amb un cert èxit, el conviden a recollir residus de dialectes morts i passar així els seus dies, unint i separant, recollint i escampant, corrent ací i allà i consultant llibres. Però un lingüista aprofitat tan útilment ha de fer també de professor! En aquest cas, d'acord amb les seues obligacions i pel bé de la joventut del batxillerat, ha d'ensenyar alguna cosa sobre aquests autors antics que no han deixat en ell ni impressions ni, menys encara, coneixements. Quina incomoditat! L'antiguitat no li diu res i, en conseqüència, no té res a dir respecte a l'antiguitat. Però, de sobte, tot se li aclareix. Per a què serveix un lingüista? Per què van escriure aquells autors en grec i en llatí? Comença sense més i alegrement, des d'Homer, buscant etimologies i usant com a ajuda el lituà o l'eslau eclesiàstic, però sobretot el sagrat sànscrit, com si les hores assignades a l'ensenyament del grec no foren altra cosa que un pretext per a proporcionar una introducció general a l'estudi del llenguatge, i com si l'únic error de principi comès per Homer hagués sigut el de no haver escrit en indoeuropeu primitiu. Qui conega els instituts de batxillerat moderns deu saber també fins a quin punt els professors s'han allunyat de la tendència clàssica i, també, fins a quin punt ha determinat precisament la sensació d'aquesta absència aquest predomini de treballs erudits en relació amb la lingüística comparada.

—No obstant això, considere —va dir l'acompanyant—, que l'essencial, per a qui vulga ensenyar la cultura clàssica, consisteix precisament a *no* substituir els grecs i els romans pels altres pobles, pels pobles bàrbars, i en el fet que per a ell el grec i el llatí no podran ser *mai* llengües que es puguin col·locar *juntament amb* altres llengües. Per a la seua tendència clàssica, ha de ser indiferent que l'esquelet d'aquestes llengües coincidisca amb el d'altres llengües o que siga afí a aquestes llengües: les coincidències no han d'importar-li en absolut. En realitat s'ha d'interessar especialment —en la mesura en què vulga iniciar-se en la cultura i desitge remodelar-se a si mateix a partir del sublim arquetip del món clàssic— precisa-

ment pel que *no és comú*, precisament per allò que fa que aquests pobles no es consideren bàrbars i siguin situats per damunt de tots els altres pobles.

—I voldria enganyar-me —va dir el filòsof—, però tinc la sospita que amb la manera com avui s'ensenya el llatí i el grec als instituts, ha de perdre's precisament el domini de la llengua que s'expressa en la parla i en l'escriptura, és a dir, allò que distingia la meua generació, que no cal dir que ara ja està molt revellida i s'ha amagrit bastant. En canvi, em sembla que els professors actuals tracten els alumnes amb un mètode tan genètic i tan històric que, en definitiva, el que eixirà de tot plegat, en el millor dels casos, seran altres petits estudiosos de sànscrit, altres brillants dimoniets a la recerca d'etimologies o altres desenfrenats inventors de conjectures sense que, malgrat tot, cap d'ells no estiga en condicions de llegir per plaer, com fem nosaltres els vells, el seu Plató o el seu Tàcit. Així doncs, els instituts poden ser també ara llocs en què se sembla erudició, però no aquesta erudició que és únicament l'efecte col·lateral —natural i involuntari— d'una cultura encaminada als fins més nobles, sinó aquesta erudició que es podria comparar amb la inflor hipertròfica d'un cos poc saludable. Els instituts són els llocs on es trasplanta aquesta obesitat erudita, quan no han degenerat fins al punt de convertir-se en les palestres d'aquesta elegant barbàrie que avui sol gallejar amb el nom de *cultura alemanya de l'època actual*.

—Però, on hauran de fugir —va tornar a parlar l'acompanyant—, aquests pobres i nombrosos professors, a qui la natura no ha concedit els dots que els permet aconseguir una autèntica cultura i que, més que res, tenen la pretensió d'aparentar que s'encaminen cap a la cultura només perquè els impulsa una necessitat, per a guanyar-se el pa i perquè el nombre excessiu d'escoles exigeix un nombre excessiu de professors? On hauran de fugir si l'antiguitat els rebutja peremptòriament? Que potser no cauran víctimes d'aquests poders de l'època present que es dirigeixen a ells cada dia des dels òrgans de la premsa, incansables en la seua propaganda: «Nosaltres som la cultura! Nosaltres som al cim! Som el vèrtex de la piràmide! Som la meta de la història del món!», quan senten les promeses seductores, quan s'enaltisquen davant seu els signes més abjectes de la incivilitat, el públic ambient plebeu dels denominats *interessos culturals* del periodisme, com els fonaments de la forma més nova, més elevada i més madura de la cultura? On podran fugir aquests pobres individus quan intuïsquen, encara que només siga vagament, que semblants promeses són totalment fal·laces? Per força hauran de refugiar-se en el científisme més obtús, més micrològic i estèril, només per no sentir més aquesta incansable cridòria en favor de la cultura. En veure's així perseguits, que no acabaran potser amagant, com els estruços, el cap en un munt d'arena? Que no serà tal vegada per a ells una autèntica sort el fet de poder portar una vida de formigues, sepultats entre dialectes, etimologies i conjectures, i poder estar almenys amb les orelles tapades, tancats en si mateixos i sords a la veu de l'elegant civilització del nostre temps, tot i que mil milles lluny de l'autèntica cultura?». «Tens raó, amic meu», va dir el filòsof, «però, ¿de deveres hi ha l'absoluta necessitat que hi haja un nombre excessiu d'escoles de cultura i que, per tant, siga també inevitable un nombre excessiu de professors, quan, en realitat, entenem clarament que l'exigència d'aquest nombre excessiu procedeix d'una esfera hostil a la cultura i, a més, que les conseqüències d'aquest excés només seran avantatjoses per a la falta de cultura? En realitat, es pot parlar de semblant necessitat absoluta només en la mesura en què l'Estat modern està acostumat a intervenir en aquestes qüestions i sol presentar les seues exigències, mentre fa sonar l'armadura: indubtablement, aquest fenomen impressiona la majoria, exactament com si a ella es dirigira una necessitat eterna i absoluta, la llei primordial de les

coses. D'altra banda, un *estat cultural*, com es diu avui, que tinga semblants pretensions constitueix un fenomen recent i només en els últims cinquanta anys ha arribat a ser una cosa *evident*, és a dir, en un període en què —per tornar a emprar aquesta expressió favorita— succeeixen moltíssimes coses *evidents* però que en si mateixes, francament, no s'entenen del tot immediatament. Precisament l'estat modern més fort, Prússia, s'ha pres tan de debò aquest dret a mantenir una suprema tutela sobre la cultura i sobre l'escola, que aquest perillós principi així adoptat, atesa la gosadia que caracteritza aquest Estat, adquireix un significat universalment amenaçador i perillós per a l'autèntic esperit alemany. Per aquesta banda, trobem sistematitzada de manera formal la tendència a elevar l'institut de batxillerat a l'*altura del nostre temps*; a Prússia estan en auge tots els mecanismes que serveixen per a incitar el màxim nombre possible d'escolars a una educació de batxillerat; allí, l'Estat ha aplicat fins i tot el seu mitjà més potent, és a dir, la concessió de certs privilegis en relació amb el servei militar, amb el resultat que, segons el testimoniatge imparcial dels funcionaris d'estadístiques, són precisament i exclusivament aquests recursos els que permeten explicar la completa saturació de tots els instituts prussians de batxillerat i la imperiosa i contínua necessitat de noves escoles. Què més pot fer l'Estat a favor d'un nombre excessiu d'escoles, a més d'establir una relació estricta de l'institut amb tots els càrrecs més alts de la classe dels funcionaris, com també amb la majoria dels inferiors, amb l'accés a la universitat, i fins i tot amb els més acreditats privilegis militars, i tot això en un país en què tant el servei militar obligatori per a tothom, aprovat amb ple suport popular, com la més desenfrenada ambició política dels funcionaris impulsen inconscientment en aquesta direcció tots els individus dotats? A Prússia, el batxillerat és considerat abans de res com una espècie de grau honorífic, i tots aquells que se senten impulsats a entrar en l'esfera del govern seguiran el camí del batxillerat. Aquest és un fenomen nou i, sens dubte, original: l'Estat es mostra com un mistagog de la cultura i, al mateix temps que persegueix els seus fins, obliga tots els seus servidors a comparèixer davant seu amb la torxa de la cultura universal d'Estat a les mans: a la llum inquieta d'aquesta torxa, han de reconèixer-lo de nou com la finalitat suprema, com el que recompensa tots els seus esforços culturals. Ara bé, aquest últim fenomen hauria de deixar-los perplexos, hauria de recordar-los, per exemple, aquesta tendència afí, entesa a poc a poc, d'una filosofia afavorida temps arrere per l'Estat i destinada a promoure els fins de l'Estat, és a dir, la tendència de la filosofia hegeliana; més encara: potser no era exagerat sostenir que Prússia, en subordinar tots els esforços culturals als fins de l'Estat, s'ha apropiat amb èxit de la part en què l'herència de la filosofia hegeliana és pràcticament aprofitable: per obra d'aquesta filosofia, l'apoteosi de l'Estat arriba al seu apogeu indubtablement en aquesta subordinació.

—Però, quina finalitat pot tenir l'Estat? —va preguntar l'acompanyant—, per a sostenir una tendència tan inquietant? Que es tracta de finalitats polítiques, és ben evident pel fet que altres estats admiren el reglament escolar de Prússia, el consideren ponderadament i l'imiten a tot arreu. Evidentment, aquests altres estats suposen que això beneficia l'estabilitat i la força d'un Estat, com ocorre amb aquest famós reclutament general que ha arribat a ser tan popular. Quan es veu que tothom porta periòdicament i amb orgull l'uniforme militar, quan es veu que gairebé tots han rebut als instituts de batxillerat una cultura anivellada d'Estat, es pot parlar llavors, amb exageració, gairebé d'un reglament digne de l'antiguitat, d'una omnipotència de l'Estat aconseguida només en l'antiguitat, i que

L'institut i l'educació estimulen els joves a considerar semblant Estat com el cim i la finalitat suprema de l'existència humana.

—Aquesta comparació —va dir el filòsof—, seria indubtablement exagerada, i coixejaria de les dues cames. En efecte, l'Estat antic es va mantenir molt allunyat precisament d'aquesta finalitat utilitària, que consisteix a admetre la cultura només en la mesura que beneficia l'Estat i, alhora, aniquilar els impulsos que no siguin aprofitables sense més per als seus fins. En el més profund de l'ànima, els grecs experimentaven envers l'Estat aquest fort sentiment —gairebé escandalós per a l'home modern— d'admiració i de gratitud, precisament perquè reconeixia que sense aquesta institució, que satisfà necessitats i s'ocupa de la defensa, no pot desenvolupar-se cap germen de cultura, i sabia que tota la cultura grega —inimitable i única en tota la història— va créixer tan ufana precisament sota la protecció primorosa i prudent de les institucions polítiques destinades a les necessitats i la defensa. L'Estat no era per a la seua cultura un guardià de fronteres, un regulador, un superintendent, sinó un company de viatge, un camarada sòlid, musculós, equipat per a combatre, que acompanyava a través de realitats rudes l'amic més noble, gairebé diví, i a canvi rebia admiració i gratitud. En canvi, quan l'Estat modern pretén aquesta gratitud entusiasta, això no ocorre perquè siga conscient d'haver intervingut cavallerament a favor de la cultura més alta i de l'art alemanys més alts: en efecte, en aquest aspecte el seu passat és tan vergonyós com el seu present si pensem en la forma com es commemora, a les ciutats alemanyes més importants, la memòria dels nostres grans poetes i artistes, i en la manera com aquest Estat ha donat suport als més alts projectes artístics d'aquests mestres alemanys.

»Així doncs, ens trobem davant de circumstàncies particulars, ja siga respecte a aquesta tendència estatal que afavoreix de totes maneres allò que es desitja dir *cultura*, ja siga respecte a una cultura favorita semblant, que se sotmeta a aquesta tendència estatal. Aquesta tendència està en guerra —declarada o no— amb l'autèntic esperit alemany i amb una cultura que pugua emanar d'ell, semblant a la que t'he dibuixat, amic meu, amb trets vacil·lants: l'esperit de la cultura, que és beneficiós per a aquesta tendència estatal, i que aquesta sosté amb una participació tan activa (a causa d'aquest esperit desperta admiració a l'estranger el seu reglament escolar), ha de procedir, per tant, d'una esfera que no té cap punt de contacte amb l'autèntic esperit alemany, és a dir, amb l'esperit que ens parla tan meravellosament de l'essència íntima de la Reforma alemanya, de la música alemanya, de la filosofia alemanya i que aquesta cultura puixant per inspiració estatal considera amb tanta indiferència i tanta insolència, com si fora un noble desterrat. És un estranger que s'allunya amb solitària melancolia mentre s'agita l'encenser davant d'aquesta pseudocultura, que entre les aclamacions dels professors i dels periodistes *cultes* ha usurpat el nom i la dignitat de l'autèntic esperit alemany, i fa broma obertament amb la paraula *alemany*. Per què necessita l'Estat aquest nombre excessiu d'escoles i de professors? Amb quin objecte aquesta cultura popular i aquesta educació popular, tan àmpliament difoses? Perquè s'odia l'esperit alemany autèntic, perquè es tem la naturalesa aristocràtica de la cultura autèntica, perquè propagant i alimentant les pretensions culturals entre la multitud es vol incitar els grans individus a buscar un exili voluntari, perquè s'intenta escapar a la severa i dura disciplina dels grans guies fent creure a la massa que trobarà per si sola el camí, guiada per l'Estat, autèntica estrella polar. Ací tenim un fenomen nou! L'Estat com a estrella polar de la cultura! No obstant això, hi ha una cosa que em consola: aquest esperit alemany, que és combatut fins a aquest punt, que ha sigut substituït per un vicari carregat de decoracions variades, aquest esperit —dic— és valent: lluitant aconseguirà salvar-se, obrir-se camí cap a una època més

pura i conservarà —sent com és noble i aconseguint com aconseguirà la victòria— un cert sentit de compassió per l'Estat, i l'excusarà de la seua aliança amb semblant pseudocultura perquè la situació de l'Estat és extraordinàriament penosa i incòmoda. Efectivament, ¿qui pot fer-se una idea, en definitiva, de com de difícil és la missió de governar els homes, és a dir, de conservar la llei, l'ordre, la tranquil·litat i la pau, entre molts milions d'individus pertanyents a una casta que en la immensa majoria és desmesurada, egoista, injusta, irracional, immoral, envejosa, malvada i, per si no fora prou, bastant limitada i extravagant i, a més, defensar contínuament, contra veïns cobejosos i bandolers insidiosos les possessions que l'Estat ha aconseguit adquirir? Un Estat en condicions tan tristes s'uneix a qualsevol aliat: i quan un aliat s'ofereix espontàniament, amb frases pomposes quan, com ha fet Hegel per exemple, el denomina “organisme ètic absolutament perfecte”, i estableix com a missió de la cultura que cadascú trobe el lloc i la situació en què puga servir l'Estat de la millor manera, ¿qui pot sorprendre's en cas que l'Estat salte a l'instant al coll de semblant aliat espontani i el salude amb plena convicció i amb la seua profunda veu bàrbara: “Això és! Tu ets la cultura, tu ets la civilització”?

QUARTA CONFERÈNCIA

Il·lustres oïdors! Després d'haver seguit fidelment fins ací el meu relat i que junts hàgem escoltat fins al final aquell col·loqui solitari, apartat, de tant en tant ofensiu, entre el filòsof i el seu acompanyant, puc esperar ara que desitgeu, com a valents nadadors, superar també la segona meta de la nostra ruta, més que més perquè us puc prometre que en el petit teatre de titelles d'aquesta experiència meua es mostraran ara uns quants titelles més i, sobretot, en cas que hàgeu resistit fins ací, que les onades del relat hauran de portar-nos ara de manera més fàcil i ràpida fins al final. En realitat, ja hem arribat a un punt crucial; així doncs, seria aconsellable tornar a comprovar, amb una ràpida mirada retrospectiva, els resultats que pensem haver aconseguit mitjançant aquella conversa tan variada.

—Continua al teu lloc —digué el filòsof al seu acompanyant—, perquè pots tenir esperances. En efecte, com més va és més clar que no tenim institucions de cultura, però cal tenir-ne. Els nostres instituts de batxillerat, predestinats per la seua naturalesa a aquest objectiu elevat, o s'han convertit en llocs en què es conrea una cultura perillosa, que rebutja amb odi profund l'educació autèntica, és a dir, aristocràtica, basada en una selecció sàvia dels enginyers, o bé conreen una erudició primmirada i estèril que, fet i fet, resta allunyada de l'educació i en què el mèrit consisteix potser a tapar almenys ulls i orelles contra les temptacions d'aquesta cultura equívoca.

El filòsof havia cridat l'atenció de l'acompanyant principalment sobre la singular degeneració que ha d'haver entrat fins al més profund d'una cultura si l'Estat pot creure que domina aquesta última, si a través d'aquesta cultura va poder aconseguir fins polítics, si aquest Estat pot combatre, aliat amb ella, contra altres forces hostils i, al mateix temps, contra l'esperit que el filòsof havia gosat denominar *veritablement alemany*. Aquest esperit, lligat als grecs per la més noble de les necessitats, tenaç i valent com va demostrar ser-ho en un passat difícil, pur i sublim en els seus fins, capacitat pel seu art per a afrontar la missió més alta, és a dir, la d'alliberar l'home modern de la maledicció de la modernitat, aquest esperit —dic— resta condemnat a viure a part, allunyat de l'herència que l'espera: però quan la seua veu planyívola i oprimida ressona a través dels deserts del present, llavors sent terror la caravana cultural —curulla i carregada de tota mena de galindaines— d'aquesta època nostra. Hem d'inspirar no sols sorpresa, sinó també terror: aquesta era l'opinió del filòsof. No hem de fugir atemorits, sinó que hem d'atacar: aquest era el seu consell. Però, sobretot, exhortava l'acompanyant a no preocupar-se i a no reflexionar gaire respecte a la persona individual de la qual, per un instint superior, brolle aquesta aversió contra la barbàrie actual.

—Aquest també pot ser destruït: el déu pític no vacil·lava a l'hora de trobar un nou trespeus, o una segona pitonissa, mentre de les profunditats continuava eixint el fum mític.

I, una vegada més, el filòsof va alçar la veu:

—Estigueu ben atents, amics meus; hi ha dues coses que no heu de confondre. Per a viure, per a lluitar per l'existència, l'home ha d'aprendre moltíssim, però tot el que aprèn i fa com a individu amb aquesta finalitat no té res a veure amb la cultura. Ans al contrari, la cultura comença només en un nivell que està situat molt més amunt d'aquest món de les necessitats, de la lluita per l'existència, de la misèria. El problema consisteix ara a veure en quina mesura l'home valora la seua existència subjectiva enfront de la dels altres, en quina mesura consumeix forces per a aquesta lluita individual de la vida. Alguns, limitant estoi-

cament les seues necessitats, s'elevaran bastant prompte i fàcilment en una esfera en la qual podran oblidar la seua subjectivitat i se l'espolsaran de damunt, per dir-ho així, a fi de gaudir d'una joventut eterna en un sistema solar d'interessos estranys al temps i a la seua persona. En canvi, d'altres estenen tant l'acció i les necessitats de la seua subjectivitat i edifiquen en proporcions tan sorprenents el mausoleu d'aquesta subjectivitat, que semblen estar en condicions de superar en la batalla el seu terrible adversari, el temps. També en aquest impuls es revela un desig d'immortalitat: riquesa i energia, sagacitat, presència d'ànim, eloqüència, una reputació florent, un nom important, tot això constitueix únicament el mitjà amb què la insaciable voluntat personal de viure tendeix a una nova vida, amb què anhela una eternitat, il·lusòria en definitiva.

»Però ni en aquesta forma més alta de subjectivitat ni en la necessitat incrementada al màxim de semblant individu més ampli, col·lectiu, per dir-ho així, trobem contacte amb la cultura autèntica: i si, partint d'aquesta perspectiva, tendim cap a l'art, llavors tenim en compte els seus efectes dispersius o estimulants, és a dir, aquells que l'art pur i sublim no sap provocar i que corresponen, en canvi, a un art degradat i corromput. En efecte, qui es comporte així, per sublim que pugui semblar a l'espectador, no s'alliberarà mai, en tota la seua activitat, de la cobejosa i inquieta subjectivitat. Aquest eteri espai lluminós de la contemplació no subjectiva s'escapa davant seu i, per això, haurà de viure eternament allunyat de la cultura autèntica, bandejat, per molt que aprengui, viatgi i acumuli. En efecte, la cultura autèntica menysprea contaminar-se amb un individu necessitat i ple de desitjos: sap esmunyir-se astutament de les mans de qui vulga apoderar-se de la cultura com d'un mitjà per als seus fins egoistes. I quan algú creu haver-la capturada, per a traure'n profit d'alguna manera i fer-ne ús per a satisfer les necessitats de la seua vida, llavors aquella s'escapa sobtadament, amb passos imperceptibles i amb actitud desdenyosa.

»Per consegüent, amics meus, no canvieu aquesta cultura, aquesta deessa etèria, de peu lleuger, per aquesta útil domèstica que a vegades rep fins i tot la denominació de *la cultura*, però que no és sinó la serva i la consellera intel·lectual de les necessitats de la vida, del guany i de la misèria. D'altra banda, una educació que faci albirar a la fi del recorregut una ocupació o un guany material, no és en absolut una educació amb vista a aquesta cultura a què nosaltres ens referim, sinó simplement una indicació dels camins que es poden recórrer per a salvar-se i defensar-se en la lluita per l'existència. Sens dubte, aquesta indicació té una importància màxima i immediata per a la gran majoria dels homes: com més difícil és la lluita, més ha d'aprendre el jove i més ha de posar en tensió les seues forces.

»Però ningú no ha de creure que les institucions que l'inciten a aquesta lluita i que el capaciten per a combatre poden considerar-se institucions de cultura. Es tracta d'institucions que es proposen superar les necessitats de la vida: així doncs, poden fer la promesa de formar treballadors, comerciants, oficials, majoristes, agricultors, metges o tècnics. No obstant això, en aquestes institucions s'apliquen, de fet, lleis i criteris diferents dels necessaris per a fundar una institució de cultura: allò que en el primer cas està permès, podria ser en el segon cas un delict.

»Us en posaré un exemple, amics meus. Si voleu guiar un jove pel camí recte de la cultura, guardeu-vos de destorbar la seua actitud ingènua, plena de fe en la natura: es tracta gairebé d'una relació personal immediata. Hauran de parlar-li, en les diverses llengües, el bosc i la roca, la tempesta, el voltor, la flor solitària, la papallona, el prat, els precipicis de les muntanyes; en certa manera haurà de reconèixer-se en tot això, en aquestes imatges i en aquests reflexos, dispersos i innumbrables, en aquest tumult variat d'aparences mutables:

sentirà llavors inconscientment, a través del gran símbol de la natura, la unitat metafísica de totes les coses i alhora es calmarà, inspirat per l'eterna permanència i necessitat de la natura. Però, quants són els joves a qui es permet créixer tan prop de la natura en una relació gairebé personal amb ella? Els altres han d'aprendre aviat una veritat diferent, a saber, la de com es pot sotmetre la natura. En aquest cas es deixa de costat aquesta ingènua metafísica: la fisiologia de les plantes i dels animals, la geologia, la química inorgànica obliguen els escolars a considerar la natura de manera totalment diferent. El que s'ha perdut a través d'aquesta consideració nova i imposada no és, de cap manera, una fantasmagoria poètica, sinó la comprensió instintiva, autèntica i incomparable de la natura: en lloc seu ara hi ha una actitud astuta, calculadora que intenta enganyar la natura. Així, a qui és veritablement culte es concedeix el bé inestimable de poder restar fidel, sense cap transgressió, als instints contemplatius de la infantesa, amb la qual cosa aconsegueix una tranquil·litat, una unitat, una coherència i una harmonia que un home educat en la lluita per la vida no podrà ni tan sols pressentir.

»No obstant això, no us penseu, amics meus, que desitge escatimar elogis a les nostres escoles tècniques i a les escoles primàries superiors: respecte els llocs on s'aprèn correctament l'aritmètica, s'arriba a dominar una llengua, s'aprèn de debò geografia i es proveeix un dels sorprenents coneixements de la ciència natural. També estic disposat a admetre que els escolars preparats en les millors escoles tècniques de la nostra època estan perfectament autoritzats a fer valdre els mateixos drets que solen correspondre als batxillers i, per descomptat, no queda lluny el dia en què s'obriran a aquests escolars les portes de la universitat i de les ocupacions estatals amb la mateixa generositat amb què se n'han beneficiat fins ara els alumnes de batxillerat exclusivament: els alumnes del batxillerat actual, és clar! No he pogut evitar afegir aquesta última frase dolorosa: si bé és veritat que l'escola tècnica i l'institut de batxillerat gairebé coincideixen en línies generals en els seus fins actuals, i es distingeixen entre si per elements tan tènues que poden tenir plena igualtat de drets davant del fòrum de l'Estat, val a dir que manquem completament d'una certa espècie d'institucions educatives: la de les institucions de cultura. No cal dir que això no és un retret a les escoles tècniques, que han seguit fins ara tan feliçment com honorablement tendències bastant més modestes, però extraordinàriament necessàries; no obstant això, en l'esfera del batxillerat les coses van molt menys honorablement i també molt menys feliçment: en efecte, hi trobem encara un cert sentiment instintiu de vergonya, una certa consciència fosca que la institució en conjunt està vilment degradada i que les sonores paraules educatives de professors sagaços i apologetics contrasten amb la bàrbara, desolada i estèril realitat. Així doncs, no hi ha cap institució de cultura! I els qui, decaiguts i descontents, simulen encara les seues actituds, manquen d'esperances més que els qui formen part dels grups del denominat *realisme*. D'altra banda, observeu, amics meus, a quin extrem de tosquedat i de falta d'instrucció s'ha arribat en l'ambient dels professors des del moment en què s'ha pogut entendre erròniament el rigorós terme filosòfic *real*, o *realisme*, fins al punt d'ensumar dins seu l'antítesi entre matèria i esperit i d'interpretar el *realisme* com la tendència a conèixer, configurar, dominar la realitat.

»Per part meua, conec una sola antítesi autèntica, la que existeix entre *institucions per a la cultura* i *institucions per a les necessitats de la vida*. A la segona espècie pertanyen totes les institucions presents; en canvi, la primera espècie és aquella de la qual estic parlant.

Podien haver transcorregut unes dues hores des del moment en què els dos amics filòsofs havien començat el seu col·loqui sobre qüestions tan singulars. Mentrestant, s'havia

fet de nit: si ja en el crepuscle la veu del filòsof ressonava en la boscúria com una música natural, en la completa foscor de la nit, quan parlava amb excitació o fins i tot amb passió, el so de la veu es trencava —a través dels troncs dels arbres i de les roques que es perdien a la part baixa de la vall— en mil tons, esclafits i xiulades. De sobte, va emmudir; a penes havia acabat de repetir, amb actitud gairebé compassiva:

—No tenim cap institució de cultura, no tenim cap institució de cultura —quan una cosa, tal vegada una pinya d'avet, va caure just davant d'ell, mentre el gos del filòsof s'hi llançava damunt tot bordant.

En veure's interromput d'aquesta manera, el filòsof va alçar el cap i va sentir alhora la nit, la frescor i la solitud.

—Però què fem aquí? —va dir a l'acompanyant—. Ja s'ha fet fosc. Hem esperat molt de temps inútilment. Ja saps qui esperàvem: però ara ja no vindrà ningú. Hem esperat molt de temps inútilment: anem-nos-en.

Ara, il·lustres oïdors, haig de comunicar-vos les impressions experimentades per mi i pel meu amic mentre continuàvem escoltant àvidament, des del nostre amagatall, aquell col·loqui clarament perceptible. Ja us he contat que en aquell indret i en aquella hora de la nit érem conscients d'estar celebrant solemnement un aniversari: aquest aniversari no es referia a altra cosa que als fruits de la cultura i de l'educació, dels quals, d'acord amb la nostra fe juvenil, havíem collit una rica i feliç garba en la nostra vida anterior. Així doncs, érem especialment propensos a recordar amb gratitud aquella institució que en altre temps i en aquell indret havíem projectat amb la finalitat, com ja he dit abans, d'estimular i vigilar recíprocament, en un petit cercle de companys, els nostres vius impulsos culturals. I, de sobte, sobre tot aquell passat queia una llum completament inesperada, mentre escoltàvem en silenci, abandonant-nos als enèrgics discursos del filòsof. Ens sentíem com persones que, caminant arreu, es troben de sobte a la vora d'un abisme: ens semblava que, més que haver escapat dels més grans perills, el què havíem fet era córrer al seu encontre. En aquell indret tan memorable per a nosaltres, sentírem llavors l'ordre:

—Arrere! No feu un pas més! Sabeu cap a on avanceu?, on us condueix enganyosament aquest camí brillant?

Ens semblava que ara ja ho sabíem, i un sentiment desbordant de gratitud ens impulsava tan irresistiblement cap al seriós amonestador i el fidel Eckart, que tot dos ens vam posar dempeus d'un salt i correguérem a abraçar el filòsof. Aquest home estava a punt d'anar-se'n i ja s'havia girat. Mentre amb pas sorollós ens llançàvem per sorpresa cap a ell i el gos es tirava contra nosaltres bordant furiosament, ell i l'acompanyant degueren pensar en un assalt de bandolers més que en una abraçada entusiasta. Evidentment, ens havia oblidat. En un instant es va escapar. I, quan poguérem atrapar-lo, la nostra abraçada va fallar completament. En efecte, en aquell moment el meu amic va cridar perquè el gos l'havia mossegat i l'acompanyant es va llançar sobre mi amb una tal fúria que tots dos vam caure a terra. Entre gos i home es va entaular una baralla inquietant que va durar uns pocs instants fins que el meu amic va aconseguir cridar amb veu potent, parodiant les paraules del filòsof:

—En nom de tota cultura i pseudocultura! Què vol de nosaltres aquest estúpid gos? Maleït gos! Fuig, tu que no estàs iniciat ni podràs estar-ho mai, lluny de nosaltres i de les nostres vísceres, fes-te enrere en silenci, callat i confús!

Després d'aquella al·locució, l'escena es va aclarir una mica, almenys en la mesura en què podia aclarir-se en la completa foscor del bosc.

—Són ells! —va exclamar el filòsof—, els nostres tiradors de pistola! Ens heu espantat de deveres. Què us impulsa a precipitar-vos així sobre mi, a aquestes hores de la nit?

—Ens impulsa l'alegria, la gratitud, l'admiració —li vam respondre.

I mentre el gos bordava ple de comprensió, nosaltres encaixàrem les mans del vell.

—No volíem deixar que us n'anàreu sense dir-vos-ho. Per a poder explicar-vos-ho tot és necessari que no us n'aneu encara: volem preguntar-vos moltes coses que ens afligeixen el cor. De manera que quedeu-vos: coneixem aquest camí en detall; més tard us acompanyarem fins a baix. Potser encara arribarà el visitant que espereu. Mireu allà avall, al Rin: què és això que s'agita amb aquesta resplendor com si estiguera il·luminat per moltes torxes? Em pareix que allà entremig hi ha el vostre amic; més encara: tinc el presentiment que pujarà fins ací juntament amb totes aquelles torxes.

Deixàrem així estupefacte el vell amb les nostres súpliques, promeses i fantàstics miratges, fins que finalment el mateix acompanyant va aconsellar al filòsof passejar una mica més per allà dalt, pel cim del turó, amb la suau brisa nocturna, “alliberats de qualsevol boira del saber”, com va dir ell.

—Avergonyi-vos-en! —va dir el filòsof—. Si voleu fer una cita, no sou capaços de citar res més que el *Faust*. Però cediré davant dels vostres desitjos, amb cites o sense, amb la condició que els nostres joves es queden ací i que no peguen a fugir de colp i volta, com han fet en venir. En realitat, són semblants als focs follets: ens sorprenen quan apareixen i ens sorprenen quan desapareixen.

I, a l'instant, el meu amic va recitar:

—Espero que, moguts per la veneració, puguem
forçar la nostra lleugera naturalesa:
Habitualment avancem en ziga-zaga.

El filòsof es va aturar, sorprès.

—No deixeu de meravellar-me —va dir—, senyors focs follets: no som en un aiguamoll. Què us sembla aquest lloc? Què significa per a vosaltres la proximitat d'un filòsof? Ací l'aire és fresc i límpid, el terreny és sec i dur. Per a la vostra inclinació a avançar en ziga-zaga heu de triar una raó més fantàstica.

—Sí no recorde malament —va dir l'acompanyant—, els senyors ja ens han dit que estan vinculats a aquest lloc, en aquesta hora, per una promesa: no obstant això, em sembla que també han sentit —com un cor— la nostra comèdia de cultura, com a autèntics *espectadors ideals*. Efectivament, no ens han molestat i hem cregut que estàvem sols.

—Sí —va dir el filòsof—, això és veritat: no els podem negar aquest elogi, però em sembla que en mereixen un altre de més gran.

En aquell moment vaig prendre la mà del filòsof i vaig dir:

—Cal ser obtús com un rèptil, que arrossega el ventre per terra i el cap pel fang, per a sentir discursos com els vostres sense tornar-se seriós i reflexiu o, més ben dit, excitat i ardent. Potser algú pot enutjar-se per tot això, en sentir-se portat amb gran despit a acusar-se a si mateix. La nostra impressió, però, ha sigut molt diferent, no sé com puc descriure-la. Aquesta hora era per a nosaltres precisament una cosa exquisida, el nostre estat d'ànim estava ansiosament preparat, estàvem asseguts ací baix com recipients buits. Ara ens sembla estar plens fins a la vora d'aquesta nova saviesa; ja no sé quin partit prendre i si algú em preguntara què vull fer demà, en general, què em proposo fer d'ara endavant, la veritat és

que no sabia respondre. Efectivament, és evident que fins ara hem viscut d'una manera que no és la correcta, però com ho hem de fer per a superar l'abisme que separa l'avui del demà?

—Sí —va confirmar el meu amic—, el mateix m'ocorre a mi: la pregunta que faig és la mateixa: però gairebé em sembla que aquest punt de vista, tan alt i ideal, respecte a la missió de la cultura alemanya m'agafa allunyat d'ella, atemorit, i em sembla que no soc digne de participar també jo en la construcció de la seua obra. Veig només un esplèndid seguici de les naturaleses més riques que avancen cap a aquest objectiu: preveig els abismes sobre els quals passarà aquest seguici i les temptacions que deixarà darrere seu. Qui pot ser tan audaç per a associar-se a aquest seguici?

En aquell moment, l'acompanyant es va dirigir de nou al filòsof i li va dir:

—Us pregue que no em censureu pel fet de sentir jo també una cosa semblant i declarar-ho ara davant vostre. Quan parle amb vós, sovint em passa que em sent elevat per damunt de mi mateix i m'enfervorisc amb el vostre valor i les vostres esperances fins a oblidar-me de mi mateix. Després ve un moment de fredor, un vent que bat des de la realitat em porta a reflexionar sobre mi mateix i només llavors veig el vast abisme que s'obri entre nosaltres i que vós m'havíeu fet salvar com en un somni. En aquest cas, allò que en dieu cultura s'agita al meu voltant o descansa feixugament damunt del meu pit: és com una cuirassa que m'oprimeix i una espasa que no sé brandar.

De sobte, ens trobarem tots tres d'acord, davant del filòsof: estimulants i animants mútuament i, mentre passejàvem lentament amunt i avall, amb el filòsof, per aquell espai sense arbres que de dia ens havia servit de camp de tir i que ara, de nit, estava completament silenciós sota un cel estrellat que s'estenia plàcidament sobre la terra, pronunciàrem en col·laboració el discurs següent.

—Heu parlat molt del geni —aquest va ser si fa no fa el nostre discurs—, del solitari i penós peregrinar del geni a través del món, com si la natura produïra només les antítesis extremes, és a dir, d'una banda la massa obtusa, maldestra, que es multiplica per instint i, d'altra banda, a una distància enorme, els grans individus contemplatius capaços de creacions eternes. Ara bé, també heu dit que són el vèrtex de la piràmide intel·lectual; d'altra banda, sembla que entre els amplis i sobrecarregats fonaments i el cim excels són necessaris innombrables graus intermedis i que precisament ací ha de ser vàlid el principi: *natura non facit saltus*. Però, on comença això que denomineu cultura, quines són les lloses de pedra que separen aquesta part de la piràmide que està governada per baix de la part que està governada per dalt? I, en cas que es pugui parlar veritablement de cultura només a propòsit d'aquestes naturaleses més remotes, és possible, doncs, fer basar unes certes institucions en l'existència problemàtica d'aquestes naturaleses? És lícit, doncs, pensar en institucions de cultura que siguin profitoses només per a aquests escollits? Nosaltres pensem, més que res, que precisament aquests escollits saben trobar el seu camí i que la seua força es manifesta just en el fet de poder avançar sense aquests ponts educatius, necessaris per a tots els altres, i en el fet de poder obrir-se pas, sense destorbs, a través de la densitat de la història del món, gairebé com un fantasma que passe a través d'una nombrosa reunió de gent.

Junts pronunciàrem si fa no fa aquestes paraules, sense molta gràcia ni ordre; l'acompanyant del filòsof va anar encara més lluny i va dir al seu mestre:

—Així, doncs, penseu en tots els grans genis dels quals solem estar orgullosos perquè els considerem guies o caps —autèntics i fidels— del veritable esperit alemany, i la memòria dels quals honrem amb cerimònies i estàtues, les obres dels quals contraposem, segurs

de nosaltres, al que s'ha fet a l'estranger: ¿quan van trobar aquells una cultura com la que vós desitgeu, i en quina mesura es van mostrar alimentats i madurs per un solar patri de la cultura? I malgrat tot, ho van aconseguir i van arribar a ser homes que honrem; més encara: tal vegada les seues obres justifiquen precisament la forma de desenvolupament adquirint per aquelles nobles naturaleses, i potser fins i tot una falta de cultura com la que hem d'admetre també en la seua època i al seu poble. Què podia traure Lessing o Winckelmann d'una cultura alemanya ja existent? No res o, si més no, tan poc com Beethoven, com Schiller, com Goethe i com tots els nostres grans artistes i poetes. Potser correspon a una llei natural el fet que només les generacions següents han de prendre consciència dels dons celestials que han marcat una generació anterior.

En aquell moment, el vell filòsof es va irritar violentament i va cridar al seu acompanyant:

—Oh, innocent xai del coneixement! Oh, vosaltres, tots, que no sou sinó mamífers! Quines argumentacions foradades, maldestres, limitades, giboses i tolides són aquestes? Sí, justament ara he escoltat la cultura dels nostres dies i encara em ressonen a les orelles aquestes coses històriques simples i *evidents*, pur sentit comú pedant i despietat, propi d'historiadors. Recorda-ho, tu, natura no profanada: tu has envellit i des de fa mil·lennis aquest cel estrellat s'estén per damunt teu, però encara no has sentit mai unes xafarderies cultes, i en el fons malignes, com les predilectes de la nostra època! De manera que, vosaltres, benvolguts alemanys meus, esteu orgullosos dels vostres poetes i dels vostres artistes? Els assenyalau amb el dit i en feu gala davant dels estrangers? I, com que no us ha costat esforç tenir-los entre vosaltres, deduiu d'això la graciosíssima teoria que tampoc més endavant no tindreu necessitat d'esforçar-vos per ells. Però, indubtablement, benvolguts nens inexperts, aquells vénen per si sols: us els porta la cigonya. Qui voldrà parlar de comares? Ara bé, benvolguts amics, us espera una dura lliçó.

»Com! ¿Haureu d'estar orgullosos pel fet que tots els esperits il·lustres i nobles esmentats van ser prematurament sufocats, esgotats i morts per vosaltres, per la vostra barbàrie? Com podeu pensar, sense avergonyir-vos-en, en Lessing, que va morir per la vostra malaptesa lluitant contra els vostres ridículs i necis ídols, destruït pels vostres teatres, pels vostres estudiosos, pels vostres teòlegs, sense poder aventurar-se ni tan sols una vegada en aquest vol etern per al qual havia nascut? I què sentiü en recordar Winckelmann, el qual, a fi d'alliberar la seua mirada de les vostres grotesques necieses, va demanar ajuda als jesuïtes? La seua ignominiosa conversió recau sobre vosaltres; i sobre vosaltres pesarà com una taca indeleble. Que potser teniu dret a esmentar Schiller sense ruboritzar-vos? Mireu la seua imatge! Els ulls flamejants i centellejants que s'allunyen desdenyosament de vosaltres, les galtes enrojolades. Que no us diu res, tot això? Per a vosaltres era un joguet magnífic i diví, i heu fet miques aquest joguet. I si exceptuem l'amistat de Goethe d'aquella vida trista, precipitada, mortalment turmentada, en la resta, en el que depèn de vosaltres, heu contribuït a extingir-la més ràpidament. No heu ajudat cap dels nostres genis i ara voleu traure d'això el dogma que ja no cal ajudar a ningú? Per a cadascun d'aquells, fins a aquest moment, heu representat més que res la "resistència del món obtús", com diu explícitament Goethe, en l'epíleg a *La campana*, per a cadascun d'ells, vosaltres heu sigut precisament els homes mandrosos i apàtics, envejosos i mesquins, malvats i egoïstes. A pesar vostre, ells van crear aquelles obres, contra vosaltres van dirigir els seus atacs i gràcies a vosaltres moriran massa aviat, sense haver fet la tasca de la seua jornada, destrossats i entorpits per les lluites. Ningú no pot endevinar què era allò que estaven destinats a aconseguir aquells homes heroics si aquest autèntic esperit alemany els haguera cobert amb la volta protectora

d'una institució potent; aquest esperit, dic, que sense aquesta institució arrossega la seua existència aïllat, disgregat i degenerat. Tots aquests homes estan condemnats a perir i és necessària una fe fanàtica en la racionalitat de tot el que ocorre per a pretendre excusar *la vostra culpa*. I no es tracta només d'aquests homes. Des de tots els camps de l'eminència intel·lectual compareixen els acusadors contra vosaltres: si considere tots els talents poètics, filosòfics, pictòrics o plàstics, i no sols els talents de primer ordre, per tot arreu observe la impossibilitat de madurar, l'excés d'estímul o una precoç lassitud, l'agostejament o la congelació davant de la floració, per tot arreu ensume aquesta "resistència del món obtús", és a dir, la vostra culpa. A això em referisc precisament quan anhele institucions de cultura i quan considere llastimós l'estat de les institucions que avui reben aquest nom. Qui pretenga denominar-ho *desig ideal*, parlar d'*idealisme* en general i crega haver-me fet callar així, amb un elogi, es mereix com a resposta que la situació actual siga precisament i senzillament una cosa vulgar i vergonyosa, i que qui tremola de fred i desitja escalfor s'enfurisca quan algú denomine a això *desig ideal*. En aquest cas es tracta de realitats presents i efectives que s'imposen i salten a la vista: qui sent quelcom d'això sap que en aquest cas existeix una condició miserable com, per exemple, la del fred i la fam. En canvi, qui no senta res d'això tindrà almenys un criteri per a jutjar en quin punt cessa allò que jo denomine *cultura*, i sobre quina pedra de la piràmide recau la separació entre l'esfera que està governada per baix i l'esfera que està governada per dalt.

El filòsof semblava haver-se acalorat molt: el vam animar a passejar una miqueta més. Efectivament, havia pronunciat els últims discursos dempeus, prop d'aquell tronc que ens havia servit de blanc en els exercicis de tir. Per un temps tot va restar tranquil entre nosaltres. Caminàvem cap avant i cap arrere a poc a poc i penosament. Sentíem bastant menys la vergonya d'haver exposat arguments tan necis, sentíem gairebé com una certa reintegració de la nostra personalitat; precisament després d'aquelles al·locucions ardents, gens aflagadores per a nosaltres, crèiem sentir-nos més pròxims al filòsof, en una relació més personal amb ell. En efecte, l'home és tan miserable que s'aproxima amb la màxima rapidesa a un estrany precisament quan aquest deixa traslluir una feblesa, un defecte. El fet que el nostre filòsof s'haguera enutjat i haguera emprat paraules injurioses ens feia superar una mica la tímida actitud de reverència que fins llavors havia sigut l'única que havíem sentit. Per a qui puga considerar xocant aquesta observació, hem d'afegir que sovint aquest pont condueix d'una llunyana veneració a l'amor personal o la pietat. I aquesta pietat es presentava a poc a poc cada vegada més forta a partir d'aquesta sensació de restitució de la nostra personalitat. ¿Amb quina finalitat portàvem de passeig de nit, entre arbres i roques, aquell home vell? I, atès que ell ens havia concedit allò, per què no trobàvem una forma més tranquil·la i més modesta d'instruir-nos?, per què havíem de mostrar-nos en desacord tots tres junts i de manera tan inoportuna? Efectivament, en aquell moment vam notar fins a quin punt les nostres objeccions mancaven d'experiència, de preparació i de reflexió, i fins a quin punt ressonava en aquestes objeccions precisament el ressò del present, la veu del qual, en el camp de la cultura, no volia escoltar el vell. A més d'això, les nostres objeccions no havien brollat de manera pura de l'intel·lecte: l'autèntic fonament, excitat pels discursos del filòsof i estimulat a la resistència, semblava ser-ne un altre. Tal vegada s'expressava en nosaltres simplement l'ànsia instintiva de saber si a partir de les opinions manifestades pel filòsof es prenién en consideració avantatjosa precisament les nostres individualitats; tal vegada totes aquelles fantasies anteriors que havíem tingut respecte a la nostra pròpia cultura es trobaven llavors en dificultat i s'esforçaven per trobar a qualsevol preu raons per

oposar a un mode de considerar, a través del qual indubtablement quedava denegat bàsicament el nostre presumpte dret a aconseguir una cultura. Però no s'ha de contendre amb adversaris que senten de manera tan personal la violència d'una argumentació; o fins i tot, per al nostre cas la moralitat podia ser la següent: aquests adversaris no han de contendre, no s'han de contradir.

Caminàvem, doncs, al costat del filòsof, avergonyits, compassius, descontents de nosaltres mateixos, i més convençuts que mai que el vell havia de tenir raó i que havíem sigut injustos amb ell. Veritablement, el somni juvenil de la nostra institució de cultura quedava molt lluny i reconeixíem ja amb tota claredat el perill del qual ens havíem salvat fins llavors només per casualitat, és a dir, el perill de vendre'ns en cos i ànima al reglament cultural que des d'aquells anys de la infantesa, i ja en el nostre institut de batxillerat, ens havia parlat falaguerament. Així doncs, de què depenia que no haguérem entrat encara en el cor públic dels seus admiradors? Potser únicament del fet que encara érem només estudiants i que, per tant, per a fugir d'aquella cobejosa gentada de l'arribisme, d'aquelles incessants i impetuoses onades de la vida pública, encara podíem retirar-nos a una illa que d'ací a poc de temps també seria esborrada.

Dominats per aquells pensaments, estàvem a punt de dirigir-nos al filòsof, quan sobtadament es va girar cap a nosaltres i va començar a parlar amb veu més dolça:

—No puc meravellar-me del fet que us comporteu de manera juvenil, imprevisora i precipitada. En efecte, és difícil que hàgeu reflexionat mai seriosament sobre el que ara m'heu sentir dir. Preneu-vos temps, emporteu-vos el problema amb vosaltres i penseu-hi nit i dia. En efecte, avui esteu davant de la cruïlla i avui sabeu on condueixen els dos camins. Si preneu un dels camins, agradareu a la vostra època i aquesta no us escatimarà les corones i els signes de la victòria: partits immensos us donaran suport i tant darrere vostre com davant hi haurà homes amb els vostres mateixos sentiments. I quan qui va davant pronuncia una consigna, ressona a través de totes les files. En aquest cas, el primer deure és: combatre en fila i cadascú al seu lloc, i el segon és el següent: aniquilar tots aquells que no vulguen entrar a la formació. Per l'altre camí tindreu pocs companys, és més difícil, més tortuós i més escarpat. Els qui recorren el primer camí es burlen de vosaltres perquè camineu amb més fatiga; també intenten convèncer-vos que passeu al seu bàndol. Si en alguna ocasió s'entrecreuen els dos camins, us maltractaran, us apartaran a un costat o, fins i tot, us evitaran recelosament i us aïllaran.

»I què hauria de significar, per als vianants tan diferents d'aquests dos camins, una institució de cultura? Aquesta multitud que avança cap a les seues metes pel primer camí considera que una institució de cultura és una entitat mitjançant la qual pugua trobar les seues files i quede separada i alliberada de tot allò que pot tendir a fins més alts i més remots. Indubtablement, aquests vianants saben posar en circulació paraules pomposes per a designar les seues tendències: parlen, per exemple, del “desenvolupament total de la personalitat lliure en el marc de conviccions sòlides, comunes, nacionals, ètiques i humanes”, o bé designen com el seu objectiu “la fundació de l'Estat popular, que es basa en la raó, la cultura i la justícia”.

»Per a l'altra filera menys nombrosa, una institució de cultura és una cosa completament diferent. En la defensa d'una organització sòlida, vol impedir que siga batuda i apartada per aquella turba i que els seus individus, prematurament afeblits o extraviats, degenerats, destruïts, perden de vista el seu noble i sublim objectiu. Aquests individus han de dur a terme la seua obra —aquest és el sentit de la seua institució comuna— i precisament una obra

depurada, en la qual no queden, per dir-ho així, vestigis de la subjectivitat i que, com a pur reflex de l'essència eterna i immutable de les coses, supere el joc mutable de les èpoques. I tots aquells que participen en aquesta institució han de preocupar-se també de preparar, amb aquesta eliminació depuradora de la part subjectiva, el naixement del geni i la producció de la seua obra. No són pocs els qui, fins i tot en la sèrie de les actituds de segon i tercer ordre, estan destinats a aquesta tasca auxiliar, i només servint aquesta institució de cultura autèntica poden arribar a sentir que viuen complint el seu deure. En canvi, ara aquestes actituds precisament són desviades del seu camí per obra de les incessants arts de seducció d'aquesta *cultura* de moda, amb la qual cosa queden allunyats del seu instint. Als gestos egoistes d'aquests individus, a les seues febleses i vanitats, és on va dirigida aquesta temptació, i precisament aquest esperit de l'època els murmura: "Seguiu-me. Ací baix sou servidors, auxiliars, instruments, enfosquits per naturaleses superiors, moguts per fils, encadenats com a esclaus o, més ben dit, com a autòmats; ací, prop meu, sereu amos de la vostra personalitat lliure i en gaudireu, els vostres dots poden ressaltar de manera autònoma i amb aquests dots anireu, així mateix, al capdavant; un enorme seguici us acompanyarà i la veu de l'opinió pública us donarà més plaer que un elogi concedit aristocràticament des de l'altura del geni". Avui els millors sucumbeixen víctimes d'aquests afalacs i, en el fons, és difícil que el fet de ser receptiu o no a semblants veus depenga del grau de talent; més que res, el factor decisiu és el grau i el nivell d'una certa elevació moral, l'instint per a l'heroisme i el sacrifici i, finalment, una necessitat autèntica de cultura introduïda per una educació correcta i convertida en un hàbit: com ja he dit, aquella és sobretot obediència i habituació a la disciplina del geni. Però precisament sobre aquesta disciplina i sobre aquest hàbit podem dir que no en saben res les institucions que avui es diuen *de cultura*, si bé no dubte que, originàriament, l'institut de batxillerat es concebia com una autèntica institució de cultura d'aquesta classe —almenys com a institució preparatòria— i que en els temps meravellosos i profundament agitats de la Reforma va fer realment els primers passos audaços en aquesta direcció. I jo estic segur igualment que en l'època del nostre Schiller i del nostre Goethe es va poder notar un primer indicatiu, vilment desviat o marginat, d'aquesta necessitat; un germen, per dir-ho així, d'aquesta ala de què parla Plató en *Fedre* i que eleva l'ànima, en qualsevol contacte amb la bellesa, i la fa volar cap al regne dels models immutables i purs de les coses.

—Mestre meu, venerat i admirable —va començar a parlar llavors l'acompanyant—, després que heu citat el diví Plató i el món de les idees, ja no crec que estiguen enutjat amb mi, malgrat haver merescut veritablement, pel meu discurs anterior, la vostra desaprovació i ira. Tan bon punt parreu, s'agita en mi aquesta ala platònica i només en les pauses haig de lluitar, com auriga de la meua ànima, amb el cavall tossut, salvatge i rebel, que també Plató va descriure com sancallós, bast, de coll fort i curt, musell aplatat, cabells negres, ulls grisos i injectats de sang, amb les orelles hirsutes i dur d'oïda, sempre llest per als crims i les atrocitats, a penes domable amb la tralla i la vara. Us pregue, a més, que penseu en el llarg temps que he viscut allunyat de vós i durant el qual precisament sobre mi han pogut aplicar-se totes aquestes arts de la seducció —de les quals ja he parlat— potser no sense un cert èxit, encara que jo mateix no ho advertia. Just ara entenc més que mai com de necessària és una institució que faça possible la vida en comú amb els escassos homes d'autèntica cultura, perquè es puguin trobar entre ells guies i estrelles que mostren el camí. Ara veig intensament el perill de viatjar a soles. I quan jo, com us he dit, vaig creure salvar-me amb la fugida de la multitud i del contacte directe amb l'esperit de la nostra època,

també aquesta fugida era un engany. Contínuament, a través de canals infinits i a cada alè, aquesta atmosfera arriba fins a nosaltres i no hi ha solitud bastant solitària i apartada on no puga atrapar-nos amb les seues boires i núvols. Les imatges d'aquesta civilització, disfressades de dubte, de guany, d'esperança i de virtut ens van envoltant lentament, sota les disfresses més variades: i fins i tot ací, prop vostre, aquesta impostura ha sabut seduir-nos. Amb quina constància i fidelitat cal que faça guàrdia aquesta petita esquadra d'una cultura que gairebé es pot dir sectària! I com hauran de reforçar-se mútuament els seus components! Amb quin rigor caldrà censurar el pas en fals i amb quina pietat caldrà perdonar-lo! De manera que perdoneu-me també vós, mestre, després d'haver-me bonegat tan seriosament.

—Benvolgut amic, uses un llenguatge —va dir el filòsof— que no puc tolerar i que em recorda les camarilles religioses. No tinc res a veure amb això. Però el teu cavall platònic m'ha agradat i és per això que se t'ha de perdonar. Vull permutar el meu mamífer per aquest cavall. D'altra banda, tinc poques ganes de continuar passejant ací a la fresca amb vosaltres. L'amic que estic esperant està bastant boig, sens dubte, per a arribar fins ací a mitjanit, una vegada que ha promès venir. Però jo estic esperant endebades el senyal acordat entre nosaltres: no comprenc què pot haver-lo entretingut fins ara. Sol ser puntual i precís, com estem acostumats a ser-ho els vells, cosa que avui la joventut considera antiquada. Aquesta vegada m'ha deixat plantat: és molest. Ara seguiu-me. És hora d'anar-nos-en.

En aquell instant va passar una cosa.

CINQUENA CONFERÈNCIA

Pronunciada el 23 de març

Si el que us he contat, il·lustres oïdors, sobre els discursos del nostre filòsof, pronunciats en la quietud nocturna i agitats per diverses causes, ho heu rebut amb simpatia, la trista decisió que va prendre, que hem referit al final, us deu haver impressionat com ens va impressionar llavors a nosaltres. En efecte, ens havia anunciat d'improvís que volia anar-se'n: en vista que el seu amic no havia comparegut a la cita i el poc consol que li havia proporcionat el que nosaltres i el seu acompanyant havíem sabut adduir en aquella solitud, semblava ja voler interrompre precipitadament aquella estada inútilment prolongada a la muntanya. Segurament considerava la jornada perduda i li hauria agradat esborrar-la de la memòria juntament amb el record d'haver-nos conegut. Així doncs, estava incitant-nos, tot enfadat, que ens n'anàrem quan un nou fenomen el va obligar a detenir-se i, després de tornar-se a posar en marxa, hagué d'aturar-se de nou vacil·lant.

Una resplendor de llums variades i un soroll carrisquejant, apagat a l'instant, cap a la regió del Rin, ens va cridar l'atenció; i immediatament després va pujar fins a nosaltres des d'aquella distància una lenta frase melòdica, cantada a l'uníson i reforçada per nombroses veus juvenils.

—Aquest és el seu senyal —va exclamar el filòsof—, encara arriba el meu amic i no he esperat endebades. Tornarem a veure'ns a mitjanit: com podem anunciar-li que encara soc ací? Ah!, vosaltres, tiradors de pistola, mostreu una vegada més les vostres armes! Sentiu el ritme rigorós d'aquesta melodia que ens saluda? Fixeu-vos en aquest ritme i repetiu-lo en una sèrie successiva de trets.

Aquella tasca era conforme al nostre gust i capacitat; carregàrem les armes tan ràpid com vam poder i, després d'haver-nos posat ràpidament d'acord, alçàrem les pistoles cap a la lluminosa volta estrellada mentre aquella penetrant progressió de sons, després d'una curta repetició, s'extingia en les fondàries. El primer, el segon i el tercer tret van ressonar nítidament en la nit. Llavors el filòsof va cridar:

—Heu desafinat!

Efectivament, de sobte havíem deixat de fer la nostra tasca rítmica: immediatament després del tercer tret, va aparèixer, ràpida com una fletxa, una estrella fugaç i, gairebé sense voler, disparàrem el quart i el cinquè tret simultàniament en direcció a on havia caigut.

—Heu desafinat! —va cridar el filòsof—, qui us ha dit que mireu a les estrelles fugaces? Ja exploten per si soles sense intervenció vostra; quan s'usen les armes, cal saber el que es vol.

En aquell moment es va deixar sentir novament, procedent del Rin, aquella melodia, entonada llavors per més veus i més altes.

—Però ens han entès —va exclamar rient el meu amic— i, d'altra banda, qui pot resistir-s'hi quan es posa precisament a tir semblant fantasma lluminós?

—Silenci! —el va interrompre l'acompanyant—, quina colla deu ser la que ens canta aquest senyal? Calcule de vint a quaranta veus, potents veus masculines. I d'on prové aquesta salutació? Sembla que no han abandonat encara la riba oposada del Rin. Però podem assegurar-nos-en si tornem a l'indret on estàvem asseguts. Anem ràpid allà baix.

Des del lloc on fins aleshores havíem estat caminant cap avant i cap arrere, és a dir, prop d'aquell imponent tronc, el dens, fosc i alt fullatge impedia veure el Rin. En canvi, ja

he dit que des d'aquell lloc de quietud, una mica més avall del pla sense arbres en el cim de la muntanya, es gaudia d'una vista a través de les copes dels arbres, i que precisament al centre d'aquella perspectiva circular es podia veure el Rin que abraçava l'illa de Nonnenwörth. Vam córrer precipitadament, encara preocupant-nos del vell filòsof, cap a aquell lloc de quietud: al bosc hi havia una densa foscor i, en guiar el filòsof a dreta i esquerra, més que veure-hi amb claredat, el que fèiem era endevinar el camí recorregut.

Tan bon punt arribàrem al banc, una llum de foc, tèrbola, vasta i inquieta, que evidentment procedia de l'altra riba del Rin, ens va ferir els ulls.

—Són torxes —vaig exclamar—, no hi ha dubte, allà baix hi ha els meus companys de Bonn, i el vostre amic ha d'anar entre ells. Ells eren els qui cantaven i el deuen escortar. Mireu!, escolteu! Ara pugem a la barca: en poc més de mitja hora la desfilada de torxes arribarà ací dalt.

El filòsof va fer un salt cap arrere.

—Què dieu? —va replicar—, els vostres companys de Bonn, és a dir, estudiants? De manera que el meu amic ve amb estudiants?

Aquella pregunta feta gairebé amb ràbia ens va indignar.

—Què teniu contra els estudiants? —replicàrem, sense obtenir resposta.

Fins al cap d'una estona no va començar el filòsof a parlar lentament, en to queixós i gairebé dirigit a qui encara era lluny:

—De manera que, amic meu, fins i tot a mitjanit, fins i tot a la part alta d'una muntanya solitària, no estarem sols, i ets tu mateix qui em porta una colla d'estudiants bulliciosos, malgrat que saps que evite prudentment aquest *genus omme*. En això no t'entenc, vell amic. I, tanmateix, és important tornar a trobar-se i veure's de nou després d'una llarga separació; i triar per a fer-ho un tal racó remot i una tal hora insòlita. Per a què necessitàvem un cor de testimonis? I, a més, quins testimonis! La raó que ens convida a la trobada d'avui no és en absolut una necessitat sentimental, pròpia de cors tendres: efectivament, tots dos hem après des de fa temps a viure en soledat, en un aïllament ple de dignitat. Hem decidit tornar a veure'ns ací no pas per nosaltres, per conrear, per exemple, sentiments delicats o per recitar patèticament una escena d'amistat. Però va ser ací on un dia et vaig trobar, en una hora memorable de solemne solitud, com si fórem cavallers d'un nou tribunal secret. Accepte que ens escolte qui puga entendre'ns, però per què portes amb tu una turba que indubtablement no ens entén? En això no et reconec, vell amic.

No consideràrem convenient interrompre'l en les seues tristes lamentacions, i, quan va emmudir melancòlicament, no ens vam atrevir a dir-li quant que ens havia disgustat aquell rebuig ple de desconfiança pels estudiants.

Al final, l'acompanyant es va dirigir al filòsof i va dir:

—M'heu fet recordar, mestre, que en altre temps, abans que jo us coneguera, també vós vau viure en diverses universitats, i que de llavors ençà circulen rumors sobre les vostres relacions amb els estudiants i sobre el vostre mètode d'ensenyament. Pel to de resignació amb què heu parlat dels estudiants, molts podrien suposar que heu tingut experiències particularment decebedores; però jo crec, més que res, que heu experimentat i vist allò que qualsevol pot experimentar i veure en aquests llocs i que, malgrat tot, heu jutjat tot això més severament i correctament que cap altre. En efecte, per la intimitat que he tingut amb vós he après que les experiències més notables, més instructives, més decisives i més íntimes són les quotidianes, però que són molt pocs els qui entenen com a enigma allò que davant de tothom es presenta com a tal, i que als pocs filòsofs autèntics existents és a qui

van destinats aquests problemes —ignorats, abandonats en el camí i gairebé calcigats per la multitud—, perquè els recullen amb cura i des d'aquest moment resplendisquen com pedres precioses del coneixement. En el curt interval de què disposem encara fins a l'arribada del vostre amic, potser hauríeu de dir-nos unes quantes coses més sobre els vostres coneixements i experiències en l'esfera de la humanitat, i així es completaria la sèrie de consideracions a què, sense voler, ens veiem obligats en relació amb les nostres institucions de cultura. A més a més, deixeu que us recorde que en un moment anterior de la discussió m'heu fet fins i tot una promesa. En referir-vos al batxillerat, heu afirmat l'extraordinària importància que té: al seu objectiu cultural, una vegada establert, haurien d'adequar-se totes les altres institucions, i les desviacions de les seues tendències afectarien d'alguna manera aquestes institucions. A aquesta importància de centre motor no podria ara aspirar ni tan sols la universitat, que en la forma actual ha de considerar-se, almenys en l'aspecte essencial, com una simple continuació de la tendència del batxillerat. En aquest punt m'heu promès un aclariment ulterior: tal vegada poden testificar-ho també els nostres amics estudiants que poden haver sentit el nostre col·loqui.

—Ho testifiquem —vaig intervenir jo.

El filòsof es va girar cap a nosaltres i va dir:

—Doncs, si realment ho heu sentit, podreu descriure'm, d'acord amb allò que hem dit, què enteneu per tendència actual del batxillerat. D'altra banda, encara esteu bastant pròxims a aquest ambient per a poder establir una comparació entre els meus pensaments i les vostres experiències i sentiments.

El meu amic va respondre tot seguit, com correspon al seu caràcter, si fa no fa de la manera següent:

—Fins ara sempre havíem cregut que l'única finalitat del batxillerat era preparar per a la universitat. No obstant això, aquesta preparació ha de fer-nos prou independents, en harmonia amb la posició extraordinàriament lliure d'un universitari. En efecte, em sembla que en cap camp de la vida actual l'individu té permès disposar i decidir respecte a tantes coses com en el domini de la vida estudiantil. Ha de guiar-se a si mateix durant uns quants anys per un terreny vast i on té llibertat completa: per això, el batxillerat ha d'intentar fer que siga independent.

Vaig continuar el discurs del meu company.

—Més encara: em sembla —vaig dir— que tot el que a vós us pareix criticable en el batxillerat, sens dubte amb raó, no és sinó un instrument necessari per a produir, en una edat tan jove, una espècie d'autonomia o, almenys, de fe en ella. La instrucció alemanya ha de servir amb vista a aquesta autonomia: l'individu ha de congratular-se de les seues opinions i dels seus fins per a poder caminar per si sol, sense l'ajuda de crosses. Per això, molt prompte l'animen a oferir una producció original i, més prompte encara, un judici i una crítica precisos. I encara que els estudis llatins i grecs no estiguen en condicions de provocar en l'alumne entusiasme per l'antiguitat llunyana, així i tot, gràcies al mètode amb què es duen a terme, es desperten el sentit científic, el gust per la causalitat rigorosa del coneixement i el desig de trobar i descobrir. I són molts els qui, en descobrir una nova variant textual —trobadà durant el batxillerat i captada per un olfacte juvenil— queden seduïts per sempre pels afalacs de la ciència. L'estudiant de batxillerat ha d'aprendre i recollir moltes coses: d'aquesta manera és possible que se li desperte lentament un impuls que posteriorment el guiarà a aprendre i a recollir de manera semblant, i autònoma, a la universitat. En resum, creiem que la tendència del batxillerat consisteix a preparar i habitar el deixeble

perquè després puga continuar vivint i aprenent autònomament, d'igual manera que ha hagut d'aprendre i viure sota la constricció del reglament del batxillerat.

Davant d'aquelles paraules, el filòsof va esclafir a riure, però no amb benevolència precisament, i va replicar:

—Acabeu de donar-me una prova perfecta d'aquesta autonomia. I és justament aquesta autonomia el que m'espanta tant i el que fa que trobe tan depriment la proximitat dels estudiants actuals. Sí, benvolguts amics, vosaltres ja esteu formats, heu acabat de créixer, la naturalesa ha trencat ja el vostre motle i els vostres mestres poden ja delectar-se amb vosaltres. Quina llibertat, precisió i falta de prejudicis a l'hora de jutjar! Quina originalitat i agudeses a l'hora d'entendre! Us erigiu en jutges i totes les civilitzacions de tot temps peguen a fugir. El sentit científic s'ha inflammat i brolla de vosaltres com una flama: tothom ha d'estar en guàrdia per tal de no cremar-se al contacte amb vosaltres. Si considere també els vostres professors, torne a trobar una vegada més la mateixa autonomia, amb una vigorosa i arrogant intensificació: mai no hi ha hagut una època tan rica en les més belles autonomies, i mai no s'ha odiat tan intensament qualsevol classe d'esclavitud, entre les quals, indubtablement, també l'esclavitud de l'educació i de la cultura.

»No obstant això, permeteu-me valorar aquesta autonomia vostra amb el criteri d'aquesta cultura i considerar la vostra universitat simplement com una institució de cultura. Quan un estranger vol conèixer la vida de les nostres universitats, pregunta abans de res amb insistència: “De quina manera entren en relació els vostres estudiants amb la universitat?”. Nosaltres responem: “A través de l'orella, com a oïdors”. L'estranger se sorprèn. “Només a través de l'orella?”, torna a preguntar. “Només a través de l'orella”, li tornem a respondre. L'estudiant escolta. Quan parla, quan mira, quan camina, quan està en societat, quan s'ocupa de l'art, en resum, quan viu, és autònom, és a dir, independent de la institució de cultura. Amb bastant freqüència l'estudiant escriu també mentre escolta. Aquests són els moments en què està unit al cordó umbilical de la universitat. Pot triar què desitja escoltar, no necessita creure en el que escolta, pot tapar-se les orelles quan no vol escoltar. Aquest és el mètode *acromàtic* d'ensenyament.

»Per la seua banda, el professor parla a aquests estudiants que escolten. El que pensa i fa en altres moments està separat per un immens abisme de la percepció de l'estudiant. Molt sovint el professor llegeix mentre parla. En general, vol tenir el màxim nombre possible d'oïdors d'aquesta classe; en cas de necessitat, s'accontenta amb pocs oïdors i gairebé mai no es dirigeix només a un. Una sola boca que parla i moltíssimes orelles, amb un nombre més baix de mans que escriuen: aquest és l'aparell acadèmic exterior, aquesta és la màquina cultural universitària posada en funcionament. D'altra banda, aquell a qui pertany aquesta boca està separat i és independent d'aquells a qui pertanyen les nombroses orelles: i aquesta doble autonomia és elogiada entusiàsticament com a *llibertat acadèmica*. D'altra banda, el professor —a fi d'augmentar encara més aquesta llibertat— pot dir pràcticament el que vol i l'estudiant pot escoltar pràcticament el que vol: només que, darrere d'aquests dos grups, a respectuosa distància i amb una certa actitud anhelosa d'espectador, hi ha l'Estat per a recordar de tant en tant que ell és l'objectiu, la fi i la suma d'aquest estrany procediment consistent a parlar i escoltar.

»Per això, nosaltres, a qui ens han de permetre considerar aquest fenomen sorprenent només com una institució cultural, contem a l'estudiós estranger que tot el que és cultura a les nostres universitats passa de la boca a cau d'orella i que qualsevol educació per a la cultura és, com hem dit, exclusivament *acromàtica*. Però, com que fins i tot el fet d'escoltar i

l'elecció d'allò que s'ha d'escoltar es deixen a la decisió autònoma de l'estudiant acadèmicament mancat de prejudicis i com que, d'altra banda, pot negar l'autenticitat i l'autoritat de tot allò que escolta, en aquest cas tota l'educació per a la cultura li competeix, en sentit estricte, a ell només, i llavors l'autonomia cercada mitjançant el batxillerat es revela, amb el màxim orgull, com a *autoeducació acadèmica per a la cultura* i s'adorna amb les plomes més brillants.

»Època feliç en què els joves són prou sàgacs i cultes per a poder guiar-se a si mateixos! Insuperables instituts de batxillerat que aconsegueixen implantar l'autonomia, mentre que en altres èpoques creien que calia implantar i trasplantar la dependència, la disciplina, la submissió, l'obediència i rebutjar qualsevol classe de presumpció d'autonomia! Veieu ara, benivolguts amics, per què, des del punt de vista de la cultura, m'agrada considerar la universitat actual com una continuació de la tendència del batxillerat? La cultura assolida a través del batxillerat es presenta com un tot complet, i amb pretensions de llibertat d'opció, a les portes de la universitat: exigeix, dicta lleis i jutja. Així doncs, no us enganyeu respecte a l'estudiant culte: ell, precisament perquè creu haver rebut la consagració de la cultura, continua sent encara el batxiller format per les mans dels seus professors. Com a tal, després d'acabar el batxillerat i haver entrat en l'aïllament acadèmic, queda privat completament de qualsevol formació i guia ulterior a fi de viure d'aquesta manera amb les seues pròpies forces exclusivament i ser lliure.

»Lliure! Examineu aquesta llibertat, vosaltres, coneixedors dels homes. Com que està construïda sobre la base argilènca de la cultura del batxillerat actual, és a dir, sobre els seus fonaments disgregats, l'edifici s'alça tort i insegur enfront dels vents turbulents. Mireu l'estudiant lliure, l'herald de la cultura autònoma, endevineu els seus instints, interpreteu-lo segons les seues necessitats. Digueu-me què penseu de la seua formació, quan l'hàgeu valorada en relació amb una triple escala graduada; jutgeu-la abans de res en relació amb la seua necessitat de filosofia, en segon lloc en relació amb el seu instint per a l'art i, finalment, en relació amb l'antiguitat grega i romana, que és l'imperatiu categòric concret de qualsevol cultura.

»L'home es veu tan assetjat pels problemes més seriosos i més difícils que, si és guiat correctament fins a ells, caurà aviat en aquesta estupefacció filosòfica duradora que és en l'única cosa en què, com sobre una base fecunda, pot fonamentar-se i créixer una cultura més profunda i més noble. Les seues pròpies experiències el condueixen molt sovint a aquests problemes, i sobretot en el tumultuós període de la joventut gairebé tots els fets personals es reflecteixen amb doble llum, com a exemplificacions d'una realitat quotidiana i, al mateix temps, com a exemplificacions d'un problema etern, sorprenent i digne d'explicació. En aquesta edat, que veu les seues experiències embolcallades, per dir-ho així, en un arc de Sant Martí metafísic, l'home sent la necessitat suprema d'una mà que el guie perquè s'ha convençut de manera sobtada i gairebé instintiva de l'ambigüitat de l'existència i ha perdut el terreny sòlid de les opinions tradicionals sostingudes fins llavors.

»Com és fàcil d'entendre, aquest estat natural d'extrema indignàcia és considerat el pitjor enemic de la tan desitjada autonomia cap a la qual cal guiar el jove culte de l'època present. Per això, tots els partidaris de l'època actual —refugiats en l'evidència— s'esforcen activament per reprimir i paraitzar aquest estat natural, per desviar-lo o sufocar-lo: i el mitjà preferit consisteix a paraitzar mitjançant la denominada *cultura històrica* aquest impuls filosòfic conforme amb la naturalesa. Un sistema que fins fa poc temps gaudia d'una escandalosa fama mundial ha descobert la fórmula d'aquesta autodestrucció de la filosofia: i

avui, segons la consideració històrica de les coses, es revela per tot arreu tan ingènua falta d'escrúpols a l'hora de transformar allò que és irracional al màxim en la *raó* i de presentar com a blanc allò que és negre al màxim, que molt sovint podríem preguntar, parodiant el principi de Hegel: "És real aquesta irracionalitat?". Desgraciadament, fins i tot l'irracional sembla avui justament l'única cosa *real*, és a dir, l'única cosa operant, i precisament el fet de reservar aquesta espècie de realitat per a explicar la història és el que es considera *cultura històrica* pròpiament dita. En aquesta última, l'impuls filosòfic de la nostra joventut s'ha transformat com en una crisàlide; i avui els estranys filòsofs de les universitats semblen haver conspirat per a reforçar la confiança del jove universitari en aquesta cultura històrica.

»Així, en lloc d'una interpretació profunda dels problemes eternament iguals, ha entrat en joc una lenta valoració històrica o fins i tot una recerca filològica: ara es tracta d'establir què ha pensat o no ha pensat aquest filòsof o l'altre, de veure si aquest escrit o l'altre se li pot atribuir amb raó o bé si cal preferir aquesta variant o una altra. En els seminaris filosòfics de les nostres universitats, s'estimula avui els estudiants a sentir semblant interès neutral per la filosofia; per això, fa molt temps que em vaig acostumar a considerar aquesta ciència com una branca de la filologia i a valorar els seus representants segons que siguin bons o mals filòlegs. Per això, ara la *filosofia com a tal* està bandejada de la universitat: amb això hem donat una resposta a la primera pregunta, que es referia al valor cultural de les universitats.

»No podem evitar la vergonya en confessar quina relació guarda amb l'art aquesta mateixa universitat: no hi guarda cap relació. A la universitat no es poden trobar ni tan sols indicis de comparació, d'aspiració, d'estudi ni de pensament en qüestions artístiques i ningú no pot parlar de debò d'un desig de la universitat d'afavorir els projectes artístics nacionals més importants. En aquest sentit, no té gens d'importància que un professor concret se senti per casualitat inclinat més íntimament cap a l'art o que es cree una càtedra per a historiadors estetitzants de la literatura: però el fet que la universitat en conjunt no estiga en condicions de sotmetre el jove estudiant a una rigorosa disciplina artística i, alhora, el fet que en aquest camp manque totalment de voluntat, ja implica una crítica acerba a la seua arrogant pretensió de representar la suprema institució de cultura.

»Els nostres universitaris *independents* viuen sense filosofia i sense art: per això, ¿com poden sentir la necessitat d'ocupar-se dels grecs i dels romans, atès que ningú té ja raó per a simular una propensió envers ells, i atès que, a més, els antics regnen en un allunyament majestuós i en una solitud gairebé inaccessible? Per això, les universitats actuals —amb coherència, d'altra banda— no es preocupen gens d'aquestes tendències culturals totalment extintes i creen les seues càtedres filològiques exclusivament per a l'educació de noves generacions de filòlegs, als quals incumbirà la preparació filològica dels batxillers: cicle vital que no va a favor ni dels filòlegs ni dels instituts de batxillerat, sinó que sobretot culpa per tercera vegada la universitat de no ser allò per què li agradaria fer-se passar ostentosa-ment, és a dir, una institució de cultura. Efectivament, si elimineu els grecs, amb la seua filosofia i el seu art, per quina escala pretendreu encara pujar cap a la cultura? En realitat, en l'intent de pujar per l'escala sense aquesta ajuda, podria ocórrer que la vostra erudició —heu de tolerar que us diguen això—, en lloc de posar-vos ales i elevar-vos cap amunt, us pressionara, en canvi, sobre l'esquena com un pes molest.

»Així, doncs, si bé vosaltres, persones respectables, heu continuat tenint una actitud honrada respecte a aquests tres graus de comprensió i heu reconegut que l'estudiant actual no és apte ni està preparat per a la filosofia, que manca d'instint per a l'art autèntic i que, enfront dels grecs, és un bàrbar que es creu lliure, no per això heu de fugir horroritzats

davant d'ell, tot i que tal vegada voldríeu evitar-hi un contacte massa immediat. De fet, tal com és, és *innocent*; tal com l'heu conegut, és una acusació callada però terrible contra els culpables.

»Hauríeu d'entendre el llenguatge secret amb què aquest innocent tornat culpable es parla a si mateix: en aquest cas comprendríeu també l'essència íntima d'aquesta autonomia exhibida de tan bon grau. Cap dels joves més noblement dotats ha restat aliè a aquesta necessitat incessant, debilitant, torbadora i enervant de cultura: en l'època en què és aparentment l'única persona lliure en una realitat de treballadors i de servidors, paga aquesta grandiosa il·lusió de la llibertat amb turments i dubtes que es renoven contínuament. Sent que no pot guiar-se a si mateix, que no pot ajudar-se a si mateix: observa llavors sense esperances el món quotidià i el treball quotidià. L'envolta l'enrenou *més trivial* i els membres se li afluixen desmaiadament. Però de sobte s'alça novament: sent encara intacta la força que havia sabut mantenir-lo dret. Orgulloses i nobles decisions es formen i s'intensifiquen en ell. El terroritza la idea de caure tan aviat en una especialització estreta i mesquina i intenta llavors aferrar-se a columnes i punts de suport per no veure's arrossegat per aquest camí. És endebades. Aquests suports cedeixen perquè els agafadors eren falsos i s'havien aferrat a fràgils canyes. Amb l'ànim buit i desconsolat, veu esvair-se els seus plans. La seua situació és espantosa i indigna: oscil·la entre una activitat frenètica i una lassitud melancòlica. En aquest últim cas està cansat, sent mandra, temor al treball, espant davant de tot allò que és gran, es nota ple d'odi envers si mateix. Analitza les seues capacitats i creu percebre-hi espais buits o caòticament plens. A continuació, des de l'altura d'un coneixement imaginari de si mateix, es precipita de nou en un escepticisme irònic. No atribueix gens d'importància a les seues lluites internes i se sent disposat a qualsevol utilitat real, encara que siga ínfima. Llavors intenta consolar-se amb una acció incessant i precipitada a fi d'amagar-se, així, de si mateix. D'aquesta manera la seua perplexitat i la falta d'un guia cap a la cultura l'impulsen d'una forma d'existència a una altra: dubtes, ímpetus, necessitats de la vida, esperances, desesperacions, tot això l'impulsa ara en una direcció, ara en una altra, i això vol dir que per damunt seu s'han apagat totes les estrelles, sota la guia de les quals podria tripular la seua nau.

»Heus ací la imatge d'aquesta famosa autonomia, d'aquesta llibertat acadèmica, reflectida en les millors ànimes i veritablement necessitades de cultura: enfront seu, manquen de la més mínima importància aquestes naturaleses més grolleres i sense prejudicis que es congratulen de manera bàrbara amb la seua llibertat. Efectivament, aquestes últimes, amb un mesquí benestar i amb la seua estretor oportunista, idònia per a un camp reduït, demostren que precisament aquest element és el que els convé: no tenim res a dir-hi en contra. No obstant això, el seu benestar no constitueix una compensació enfront del dolor d'un sol jove que se sent inclinat per la cultura i que necessita un guia, però que finalment deixa caure les regnes, desanimat, i comença a menysprear-se a si mateix. Així és l'innocent sense culpa: efectivament, qui li ha imposat la càrrega insostenible d'estar sol? Qui l'ha instigat a l'autonomia a una edat en què les necessitats naturals i immediates consisteixen en general a deixar-se endur per grans guies i seguir amb entusiasme el camí del mestre?

»Veritablement, és inquietant reflexionar sobre els efectes a què pot conduir la repressió violenta de necessitats tan nobles. Qui examine de prop i amb mirada penetrant els partidaris i amics més perillosos d'aquesta pseudocultura del present, tan odiada per mi, trobarà també massa sovint, entre ells precisament, aquests homes de cultura degenerats i esgarriats, impulsats per una desesperació íntima a una fúria hostil envers la cultura, l'accés a la

qual ningú no els l'ha volgut mostrar. No són els pitjors ni els més decadents els qui trobem llavors, després de la metamorfosi de la desesperació, fent de periodistes o de gasetillers; al contrari, l'esperit d'uns certs gèneres literaris, avui molt conreats, es podria caracteritzar fins i tot com un estat d'ànim estudiantil desesperat. Com podria entendre's, si no, aquesta *jove Alemanya* —tan coneguda en altre temps— amb tots els seus epígons reproduïts fins avui? Descubrim en això una necessitat de cultura que ha arribat a ser, per dir-ho així, salvatge, i que al final s'enfervoreix fins a cridar: jo soc la cultura! Allà baix, davant de les portes dels instituts i de les universitats es passeja la cultura d'aquests grups que han abandonat el batxillerat i que ara es comporten de manera superba, malgrat que manquen, és clar, de l'erudició del batxillerat i de la universitat. Així, per exemple, la millor manera de caracteritzar el novel·lista Gutzkow seria considerar-lo com la imatge del batxiller modern, ja convertit en literat.

»Un home de cultura degenerat és un problema seriós, i ens sentim profundament pertorbats quan observem que tots els nostres homes públics, estudiosos i periodistes, porten damunt els senyals d'aquesta degeneració. ¿Com podem jutjar correctament els nostres estudiosos —en veure'ls contemplar sense gens de fastigueig, o fins i tot quan ajuden a la tasca de seducció periodística del poble— si no amb la hipòtesi que per a ells l'erudició pot ser una cosa semblant al que per als altres és escriure novel·les, és a dir, una fugida d'ells mateixos, una mortificació ascètica del seu impuls cultural, una desesperada anihilació de l'individu? Del nostre degenerat art literari, i també de la mania d'escriure llibres —que augmenta fins a l'absurd— dels nostres estudiosos, en sorgeix un mateix sospir: ah, si poguérem oblidar-nos de nosaltres mateixos! No ho aconsegueixen: el record, no apagat per muntanyes senceres de paper imprès que el cobreixen, continua repetint de tant en tant: «Ets un home de cultura degenerat, has nascut per a la cultura i t'han educat per a la no cultura; tu, impotent bàrbar, esclau del dia, lligat a la cadena de l'instant i famolenc, eternament famolenc!».

»Miserables innocents tornats culpables! En efecte, els faltava una cosa que havia d'arribar de fora, una autèntica institució de cultura que poguera proporcionar-los objectius, mestres, mètodes, models, companys, i de l'interior dels quals poguera abocar-se damunt seu l'alè fortificant i exaltant de l'esperit alemany autèntic. Es consumeixen així en el desert, degenerant com enemics de l'esperit que en el fons els és íntimament afí; acumulen culpa sobre culpa, delictes més greus que els comesos per qualsevol altra generació, tacant la puresa, profanant el sagrat, preconitzant la falsedat i la inautenticitat. A partir del seu exemple podeu prendre consciència de la força cultural de les nostres universitats i podeu formular-vos amb tota serietat la pregunta: què intenteu afavorir en les universitats? L'erudició alemanya, la inventiva alemanya, l'honorat impuls alemany cap al coneixement, el zel alemany capaç de sacrifici, és a dir, coses belles i esplèndides, per les quals les altres nacions us envejaran o, millor, les coses més belles i esplèndides del món, amb la condició que damunt seu es desplegue, com un núvol fosc, centellejant, fecundant i beneïdor, aquest esperit alemany autèntic. Però vosaltres temeu aquest esperit i, per aquesta raó, un altre núvol, vergonyós i pesant, s'ha acumulat per damunt de les vostres universitats, i per sota els vostres joves més nobles respiren fatigats i oprimits, mentre els millors de tots pereixen.

»En aquest segle hi ha hagut un intent tràgicament seriós, i instructiu com cap altre, de dispersar aquesta boira i obrir una àmplia perspectiva cap a l'alt núvol —que avança— de l'esperit alemany. La història de la universitat no registra cap altre intent semblant, i qui

vulga demostrar incisivament què és urgent fer en aquest terreny no podrà trobar-ne mai un exemple més clar. Es tracta del fenomen de l'antiga i originària *corporació d'estudiants*.

»Amb la guerra, el jove va dur a casa el premi més digne i inesperat de la lluita, és a dir, la llibertat de la pàtria: adornat amb aquella corona, va pensar en coses més nobles. De tornada a la universitat va sentir, respirant dificultosament, aquell alè vergonyós i infecte que gravitava sobre les seus de la cultura universitària. De sobte va veure, amb ulls desencaixats pel terror, la barbàrie no alemanya, dissimulada artificiosament sota qualsevol classe d'erudició, i de colp va advertir que els seus mateixos companys, mancats de guia, estaven abandonats a un desagradable frenesí juvenil. I es va enutjar. Es va rebel·lar amb la mateixa actitud d'indignació orgullosa amb què en altre temps el seu Friedrich Schiller podia haver recitat *Els bandolers* davant dels companys: Així com Schiller havia atribuït al seu drama la imatge d'un lleó i el subtítol *in tyrannos*, així també el seu deixeble va ser, al seu torn, aquell lleó prest a saltar. I realment van tremolar tots els *tirans*. Sens dubte, aquells joves indignats, de mirada espavordida i superficial, no semblaven molt diferents dels bandolers de Schiller: els seus discursos causaven un efecte terrible a l'oïdor poregós, com si en comparació amb ells, Esparta i Roma foren equiparables a convents de monges. El terror provocat per aquells joves furiosos arribà a ser ben bé universal, i ni tan sols aquells *bandolers* van provocar en l'ambient de les corts un terror comparable a aquest. I, tanmateix, un príncep alemany va dir, segons Goethe, referint-se a ells: "Si jo fora Déu i haguera previst l'aparició dels *bandolers*, no hauria creat el món".

»D'on procedia la força incomprendible d'aquell terror? En realitat, aquells joves indignats eren els més valents, els més dotats i els més purs entre els companys. Els seus gestos i la seua roba es caracteritzaven per una magnànima falta de prejudicis i una noble senzillesa de costums; els preceptes més nobles els unien mútuament i els impulsaven a una bondat rigorosa i fervent: què es podia témer d'ells? Mai no podrà aclarir-se fins a quin punt s'enganyava, o fingia, la gent o bé reconeixia la veritat: no obstant això, un instint arrelat s'expressava a través d'aquell temor i a través d'aquella vergonyosa i absurda persecució. Aquest instint odiava tenaçment dues coses en la corporació estudiantil: per damunt de tot, la seua organització, com a primer intent d'una institució cultural autèntica, i en segon lloc, l'esperit d'aquesta institució cultural, és a dir, aquell esperit alemany viril, seriós, melancòlic, dur i audaç, aquell esperit que s'havia conservat sa i estalvi des de l'època de la Reforma de Luter, fill de miner.

»Penseu ara en el *destí* de la corporació estudiantil. Efectivament, em pregunte: potser va entendre la universitat alemanya aquell esperit en una època en què fins i tot els prínceps alemanys, amb el seu odi, demostraven haver-lo entès? Que potser va llançar les mans al coll dels seus fills més nobles, de manera decidida i valenta, amb les paraules: "abans de matar a aquests, haureu de matar-me a mi"? Ja conec la vostra resposta, i a partir d'aquesta resposta heu de jutjar si la universitat alemanya és una institució alemanya de cultura.

»En aquella època, l'estudiant va tenir el presentiment de la profunditat en què ha de posar arrels una institució cultural autèntica: aquestes arrels consisteixen en una renovació interior i en un estímul de les forces morals més pures. I tot això haurà d'explicar-se perpètuament, per a major glòria de l'estudiant. En els camps de batalla podia haver après allò que no tenia la més mínima possibilitat d'aprendre en l'esfera de la *llibertat acadèmica*, és a dir, que es necessiten grans guies i que qualsevol cultura comença amb l'obediència. En ple goig de la victòria i amb el pensament dirigit a la seua pàtria alliberada, s'havia promès a si mateix solemnement continuar sent alemany! Llavors va aprendre a entendre Tàcit, llavors

va entendre l'imperatiu categòric de Kant, llavors el va entusiasmar la lírica guerrera de Karl Maria von Weber. Les portes de la filosofia, de l'art i fins i tot de l'antiguitat es van obrir de bat a bat davant seu, i amb un dels fets sagnants més memorables, amb l'assassinat de Kotzebue, va venjar —amb profund instint i amb imprevisió exaltada— el seu incomparable Schiller, prematurament consumit per la resistència del món obtús. Schiller, que hauria pogut ser per a ell un guia, un mestre, un organitzador i la falta del qual sentia llavors amb un ressentiment tan profund.

»En efecte, aquesta va ser la sort d'aquells estudiants plens de presagis: no van trobar els guies que necessitaven. A poc a poc es van tornar insegurs mútuament, desunits, descontents: desafortunats errors van revelar molt aviat que entre ells no hi havia el geni capaç d'eclipsar-ho tot; aquell misteriós fet sagnant va revelar també, juntament amb una força paorosa, la perillositat d'aquella mancança. Anaven sense guia i, per aquesta raó, es van perdre.

»De manera que us ho repetisc, amics meus: qualsevol classe de cultura comença amb el contrari de tot allò que avui s'elogia com a llibertat acadèmica, és a dir, comença amb l'obediència, amb la subordinació, amb la disciplina i amb la subjecció. I així com els grans guies necessiten els qui han de ser guiats, també els qui han de ser guiats necessiten els guies: respecte a això, en l'ordre espiritual domina una predisposició recíproca o, més ben dit, una espècie d'harmonia preestablida. És contra aquest ordre etern, al qual les coses tendiran sempre amb una força de gravetat d'acord amb la natura, que precisament actua aquesta cultura que avui està asseguda al tron del present. Aquesta cultura vol humiliar els guies, sotmetent-los a servitud, o bé eliminar-los: espia els qui han de ser guiats en el moment en què van buscant el seu guia predestinat, i els atordeix l'instint de cerca amb mitjans embriagadors. Però si, malgrat això, els qui estan destinats l'un per a l'altre es troben junts en la lluita, ferits, naix llavors una sensació de delícia i de profunda commoció, com si la provocaren els acords eterns d'una lira, una sensació que només mitjançant una imatge podria intentar fer-vos endevinar.

»No heu tingut mai ocasió, durant un assaig musical, de considerar amb una certa participació l'estranya espècie d'humanitat arrugada i bondadosa que sol compondre l'orquestra alemanya? Quines imatges alternes, per obra de la capritxosa deessa *forma*! Quins nassos i quines orelles, quins moviments desmanyotats, dignes d'esquelets! Imagineu que fóreu sords, que no haguéreu suposat gens ni mica l'existència del so i de la música, i que gaudíreu únicament, com a artistes plàstics, de l'espectacle de les evolucions orquestrals: en aquest cas no us cansaríeu mai de mirar —sense que us molestara l'acció idealitzant del so— aquest espectacle còmic que recorda les tosques incisions medievals en fusta, aquesta paròdia innocent de l'*homo sapiens*.

»Imagineu ara que us torne de nou el sentit de la música, que les orelles se vos òbriguen i que es presente a guiar l'orquestra un respectable director en la funció que li correspon: en aquest cas deixarà d'existir per a vosaltres l'espectacle còmic d'aquestes figuracions i escoltareu, però en aquest cas us semblarà que l'esperit de l'avorrimient passa d'aquest venerable director als companys. Només veureu desgana i fluixedat, només sentireu imprecisió rítmica, vulgaritat melòdica i trivialitat dels sentiments. L'orquestra es convertirà per a vosaltres en una massa indiferent i avorrida o, fins i tot, desagradable.

»I, finalment, introduïu en aquesta massa, amb la vostra desenfrenada fantasia, un geni, un veritable geni: llavors notareu a l'instant quelcom d'increïble. Semblarà com si per una fulminant transmigració de les ànimes aquest geni haguera entrat en tots els cossos mig ani-

mals i com si ja tots ells miraren a través d'un únic ull demoníac. Així, doncs, escolteu i mireu: mai no sereu capaços d'escoltar prou! Si llavors considereu novament l'orquestra sublimment tumultuosa o íntimament planyívola, si en cadascun dels músculs endevineu una tensió àgil i en cadascun dels gestos una necessitat rítmica, sentireu llavors també vosaltres el que és una harmonia preestablida entre qui guia i els qui són guiats, i entendreu que en l'ordre espiritual tot tendeix a construir una organització semblant. D'altra banda, a partir de la meua comparació, interpreteu ara el que entenc per institució de cultura autèntica i enteneu les raons per les quals no reconec en la universitat ni tan sols des de lluny semblant institució.

VOCABULARI*

a la babalà: *a lo loco, a tontas y a locas.*

abillament: *atuendo, atavío, prendas de vestir y objetos destinados a adornar el cuerpo.*

acarnissat: *encarnizado.*

acerb: *áspero al gusto, cruel, riguroso.*

adduir: *aducir, alegar, presentar pruebas o razones.*

afalac: *halago.*

afalagador: *halagador.*

afeccionat: *aficionado.*

agostejament: *agostamiento, debilitamiento o destrucción de las cualidades de alguien.*

aixafar: *aplastar, chafar.*

aixecar: *levantar.*

albirar: *divisar, vislumbrar.*

alè: *aliento.*

altisonant: *altisonante, rimbombante, ostentoso, llamativo.*

amagatall: *escondite, escondrijo.*

amagrit: *enflaquecido, adelgazado.*

angoixa: *angustia.*

anihilar: *aniquilar.*

apogeu: *apogeo, auge.*

apologètic: *apologético, defensor, discurso en defensa o alabanza de algo.*

ara com ara: *por ahora.*

arena: *ruedo, coso taurino.*

argila: *arcilla.*

argilenc: *arcilloso.*

arpa: *garra.*

arrosegar: *arrastrar.*

aspror: *aspereza.*

assegut: *sentado.*

atordir: *aturdir.*

àugur: *augur, sacerdote que en la antigua Roma practicaba oficialmente la adivinación observando la conducta de las aves.*

auriga: *auriga, persona que gobierna las caballerías de un carruaje.*

baladrer: *que chilla mucho, vocinglero.*

balafiar: *despilfarrar, derrochar.*

balbotejar: *balbucear.*

bandejar: *expulsar, desterrar, expatriar.*

bàndol: *bando, facción, partido, parcialidad.*

baralla: *pelea, contienda.*

barrejar: *mezclar.*

blasó: *blasón, cada figura, señal o pieza integrantes de un escudo de armas.*

* S'indiquen en aquesta llista només els significats relatius al text, sense ànim d'incloure-hi una definició completa i precisa del terme anàloga a la dels diccionaris; i s'empra el castellà en les definicions per tal de facilitar la comprensió del vocable al castellanoparlant no bilingüe [n. del t.].

bordar: *ladrar.*
brandar: *blandir, mover con la mano algo, especialmente un arma.*
brollar: *brotar.*
calcigar: *pisotear, chafar con el pie.*
camarilla: *camarilla, grupo de personas influyentes en asuntos de Estado o decididos por autoridad superior.*
capdavanter: *adalid, persona al frente de un grupo.*
caragol: *tornillo (1); caracol (2).*
carrisquejar: *chirriar, rechinar.*
centellejar: *centellear, despedir intermitentemente destellos vivos y rápidos.*
ceptre: *etro.*
cigonya: *cigüeña.*
cobejós: *codicioso.*
comesa: *cometido.*
comptat i debatut: *en resumidas cuentas, en síntesis.*
conscripció: *servicio militar, instrucción del recluta.*
crisàlide: *crisálida, estado quiescente previo al de adulto en insectos de metamorfosis completa.*
crossa: *muleta.*
cruïlla: *cruce, encrucijada.*
cuirassa: *coraza.*
curull: *rebosante.*
d'amagatotis: *a hurtadillas.*
de bat a bat: *de par en par.*
de debò: *de verdad.*
decebedor: *decepcionante.*
defalliment: *desfallecimiento, pérdida de fuerzas físicas o morales.*
dempeus: *de pie.*
descoratjament: *descorazonamiento, desánimo, decaimiento moral o del ánimo.*
desgrat: *desagrado.*
deslliurar-se: *liberarse.*
desmanyotat: *desmañado, falta de maña o habilidad.*
desori: *desbarajuste, desorden, caos.*
despietat: *despiadado, impío, sin piedad.*
destret: *aprieto, apuro.*
destriar: *discernir, distinguir.*
desvergonyiment: *desvergüenza.*
donyet: *duende.*
durador: *duradero.*
eixordador: *atronador, ensordecedor.*
embastar: *hilvanar, esbozar, trazar en su estructura o líneas básicas.*
embull: *maraña, enredo, situación o asunto intrincado o de difícil salida.*
emmudir: *enmudecer.*
encenser: *incensario, brasero pequeño con cadenillas y tapa, usado para distribuir incienso.*
enfervorir: *enfervorecer, enardecer, impulsar el ánimo.*
enfilarse: *subir, especialmente ayudándose de manos y pies, encaramarse, trepar.*
engolir: *engullir, tragar.*
enraonia: *habladuría, rumor sin fundamento.*

enrenou: *ajetreo, activitat intensa que implica moviments incessants.*
enrogir: *enrojecer.*
enrojolar: *sonrojjar.*
entorpit: *entorpecido, dificultado.*
envejós: *envidioso.*
epígon: *epígono, seguidor de otro, especialment de una escola o un estil generacional anterior.*
escarn: *escarnio, burla tenaz que se fa amb el propòsit de afrentar.*
escatimar: *disminuir o escasear en tot el possible lo que se ha de donar o fer.*
esgarriat: *descarriado, alejado o perdido de quienes te acompañaban o amparaban, o de lo justo y razonable.*
esguerrat: *estropeado, inservible.*
espaordit: *despavorido, atemorizado.*
espujant: *chispeante.*
esquerp: *arisco, áspero.*
esquinçall: *jirón, trozo desgarrado del vestido o de otra ropa.*
eteri: *etéreo.*
exquisit: *exquisito.*
fastigueig: *fastidio.*
fer miques: *hacer añicos, destruir.*
fil per randa: *de pe a pa, punto por punto, con todo detalle.*
florent: *florecente.*
fredor: *frialdad.*
fullejar: *hojear, dar un vistazo.*
galindaina: *abalorio, bisutería, adorno vistoso y generalmente de poco valor.*
gallejar: *pavonearse, fardar, hacer vana ostentación de la propia gallardía o de otras prendas.*
garba: *manejo, fajo, haz pequeño de cosas que se puede coger con la mano.*
gasetiller: *gacetillero, redactor de gacetillas, parte del periódico destinada a insertar noticias cortas.*
gemec: *gemido, lamento, quejido.*
gens ni mica: *lo más mínimo.*
gentada: *gentío, muchedumbre.*
gentilici: *gentilicio, adjetivo o de un sustantivo que denota relación con un lugar geográfico.*
gibós: *giboso, que tiene giba, jorobado.*
goig: *gozo, júbilo.*
groller: *grosero, sin educación o delicadeza, de mal gusto.*
harúspex: *arúspice o aurúspice, sacerdote de la antigua Roma que predecía examinando las vísceras.*
herald: *heraldo, mensajero; también indicio que anuncia algo que va a suceder.*
hircocervus: *hircocervo, animal quimérico, compuesto de macho cabrío y ciervo.*
hirsut: *dicho del pelo, disperso y duro.*
hostaler: *posadero, mesonero.*
immiscir-se: *inmiscuirse, entrometerse.*
impel·lir: *impulsar.*
inaprehensibilitat: *inasibilidad, cualidad de lo no asible o atrapable.*
indret: *lugar, sitio, paraje.*
inflor: *abultamiento, inflación.*
intrepidesa: *denuedo, brío, esfuerzo, valor, intrepidez.*
jou: *yugo, carga pesada, prisión o atadura.*

lassitud: *lassitud, cansancio, fatida.*
llarguesa: *largueza, generosidad.*
llindar: *umbral; también límite que marca el final de un espacio.*
lliscar: *deslizar.*
malaptesa: *torpeza.*
malbaratar: *derrochar, desperdiciar, malgastar.*
maldestre: *falto de destreza.*
maledicció: *maldición.*
maleit: *maldito.*
mandra: *pereza.*
mandrós: *perezoso.*
mànec: *mango.*
mansuetud: *mansedumbre.*
menysprear: *despreciar.*
meravellosament: *maravillosamente.*
mescladissa: *mezcolanza.*
micrològica: *de lógica o pensamiento pequeño.*
miratge: *espejismo.*
mistagog: *mistagogo, sacerdote que en la antigüedad clásica iniciaba en los misterios.*
motle: *molde.*
munió: *muchedumbre.*
munt: *montón.*
murmurar a cau d'orella: *susurrar al oído, soplar en la oreja.*
murmuri: *murmullo.*
musell: *bocico, morro de los animales.*
nadador: *nadador.*
nan: *enano.*
niuada: *nidada.*
nosa: *estorbo, obstáculo, dificultad.*
obnubilar: *nublar, ofuscar, confundir.*
obtús: *obtuso, torpe o sin pericia; también romo o sin punta.*
palafit: *palafito, construcción sobre estacas alzada a la orilla del mar o un medio acuoso.*
panteixar: *jadear, respirar anhelosamente por efecto de algún ejercicio impetuoso.*
paorós: *pavoroso, que causa pavor o miedo.*
papallona: *mariposa.*
parar esment: *prestar atención.*
per tot arreu: *por doquier, dondequiera.*
perir: *perecer, morir, sucumbir.*
piconadora: *apisonadora.*
pític: *pítico, perteneciente o relativo a Apolo o a su sacerdotisa Pitia.*
planyívol: *plañidero, lloroso y lastimero.*
plumbi: *plúmbeo, de plomo.*
prest: *presto, pronto, diligente, ligero en la ejecución de algo.*
primerenc: *temprano o prioritario, que antecede en el tiempo.*
puixant: *pujante, ascendente, que sube.*
pujol: *colina.*

punyent: *penetrante, agudo, puntiagudo.*
quelcom: *algo, alguna cosa.*
rajar: *manar, surgir un líquido.*
rebuig: *rechazo.*
recensió: *recensión, noticia o reseña de una obra literaria o científica.*
reeixit: *exitoso, victorioso, triunfante.*
regna: *rienda, correas destinadas a gobernar la caballería; gobierno, dirección de algo; sujeción, moderación en acciones o palabras.*
rejoeniment: *rejuvenecimiento.*
retret: *reproche.*
revellit: *envejecido, avejentado.*
riallada: *risotada, carcajada.*
rodalia: *cercanía.*
rogle, joc infantil del: *corro, juego infantil del.*
rondinar: *refunfuñar.*
sa i estalvi: *sano y salvo.*
sacsejar-se: *sacudirse.*
sancallós: *zambo o patizambo, persona con las rodillas juntas y las piernas separadas hacia afuera.*
seguici: *séquito.*
sement: *simiente.*
setciències: *sabibondo, sabelotodo.*
si fa no fa: *poco más o menos, aproximadamente.*
sorollós: *ruidoso.*
superb: *soberbio.*
tafurer: *tabúr.*
teler: *telar.*
tèrbol: *turbio.*
titella: *títtere, marioneta.*
tolida: *tullida.*
tralla: *tros de corda o tira de cuir que forma part d'un assot, fixada a un dels caps de la vara.*
traslluir: *traslucir, permitir conjeturar algo o entreverlo por algún antecedente o indicio.*
tret: *disparo.*
turba: *turba, muchedumbre enfurecida.*
udolar: *aullar, chillar, gritar.*
vèrtex: *vértice.*
visió de lluny: *visión en lontananza, visión a largo plazo.*
voletejar: *revolotear.*
voltor: *buitre.*
vorejar: *bordear.*
xai: *cordero.*
xiulada: *silbido.*
xiuxiueig: *cuchicheo, hablar en voz baja o al oído a alguien, de modo que otros no se enteren.*
ziga-zaga: *zigzag.*